

ÚJ

KÖZNEVELÉS

2024. FEBRUÁR | 80. ÉVF. 2. SZÁM

*Demetrovics
Zsolt*

pszichológus,
addiktológus

MAGYAROK
A NAGYVILÁGBAN

OKTATÁSI
HIVATAL

KLASSZ

PROGRAM
MAGYAR ANIMÁCIÓ
110

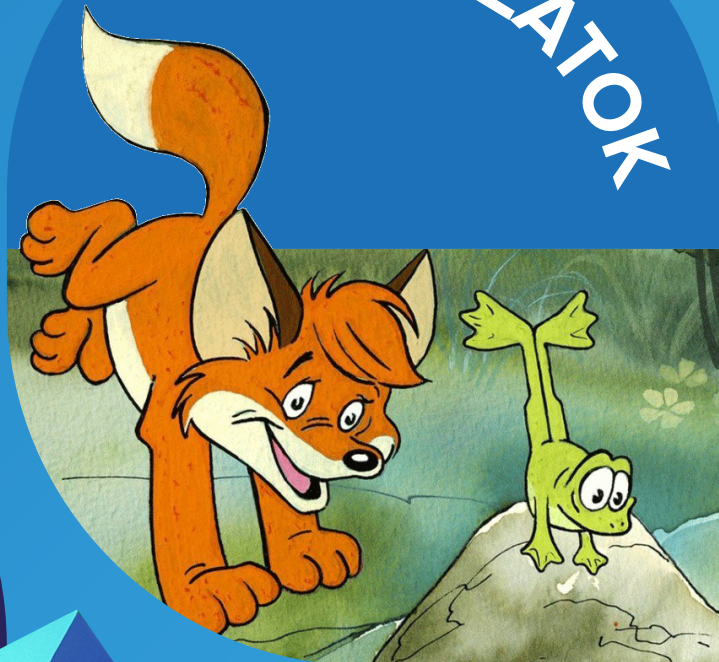
KIÁLLÍTÁS

WORKSHOPOK
ELŐADÁSOK

PÁLYÁZATOK

DIÁKVETÍTÉSEK

NFI
NEMZETI
FILMINTÉZET
MAGYARORSZÁG

klasszprogram.hu

Magyarok itthon – magyarok külföldön

Szöveg: **Karkó Ádám** mb. főszerkesztő | Fotó: Pálfi Erika

Magyarok a nagyvilágban: magyarok, akik külföldön élnek, s szakterületükön kiemelkedő tehetségnek számítanak. Vagy közismert magyarok a nagyvilágban. Mint például a Nobel-díjas írónk, *Kertész Imre*. Vagy a Nobel-díjas tudósaink, *Karikó Katalin* és *Krausz Ferenc*. Magyarok mindenütt vannak a világon.

Volt, hogy németországi utazásaim során egyszer, egy telekocsiban utazva a sofőr elmesélte, hogy a férje egy németországi kórház főorvosa, s bár részben egy másik országban élnek, a főorvos úr nem hagyott fel magyarországi praxisával, mondván, neki a magyar betegek is ugyanannyira fontosak. S éppen ezért mindmáig havi rendszerességgel hazajár egy-egy hétre, hogy betegeinek gondját viselje. Ilyesféle magyarok is akadnak a nagyvilágban.

Ugyanakkor a téma megszületésekor arra gondoltam, hogy erről már beszéltünk: itt meg ott felhúzott szemöldökkel olvasunk cikkeket, hogy milyen magyarok vannak, meg hol és hogyan. De azokról a magyarokról alig beszélünk, akik hazai keretek között teremtettek nagyot, s alkotásaikkal, munkájukkal, felfedezéseikkel a nemzetközi közvéleményt is izgalomba hozzák.

Lapunk ez évi második száma tehát olyan magyarok – a teljesség igénye nélkül, hiszen arra ki tudna s merne vállalkozni – életútját veszi górcső alá, akik méltán híresek szakmájukban. A tudományok előnyt élveztek a választásnál, így ez alkalomból interjút olvashatnak *Demetrovics Zsolt* pszichológussal, addiktológussal. Beszélgettünk továbbá *dr. Kubinyi Enikő* etológussal, s interjút adott lapunknak *dr. Ferdinandy Péter* farmakológus, a Semmelweis Egyetem rektorhelyettese is. A művészet iránt érdeklődőknek is készültünk egy remek interjúval, amiben *Gauder Áron* animációsfilm-rendező mutatja be legutóbbi alkotását, a *Kojot négy lelke* című animációs filmet.

E havi *Lélekbúvár* rovatunkban a siker lehetőségeiről és pszichológiai megnyilvánulásairól beszélgettünk *Hollósy-Vadász Gábor* pszichológussal. Ugyanakkor új rovatunk indul *25 éve az oktatásért* címmel, melyben az idén 25. esztendőjét ünneplő Oktatási Hivatal (OH) elnökével, *Brassói Sándorral* beszélgettünk az oktatásban és a hivatalban eltöltött idő alatt szerzett tapasztalatairól. *Van új a NAT alatt* rovatunkban ezúttal *Farkas Andrea* szakmai vezetővel beszélgettünk a Nemzeti Köznevelési Portálon megújult tartalmakról. Szerzőink sorában találhatják *Martin Jánosnét* is, aki most is kiváló cikkel örvendezteti meg az olvasókat.

Az utoljára megjelenő *Innovatív pedagógia* rovatunkban a székesfehérvári okostantermeket mutatjuk be. *Spori!* című rovatunkban *Fetter Erik* kerékpárversenyzővel készült riportunkat olvashatják. *Évfordulók* rovatunk a 180 évvel ezelőtt született *Munkácsy Mihályról* szóló emlékcikkkel tiszteleg a páratlan festő előtt.

Remélem, hogy ebben a számunkban is találnak kedvükre való olvasmányt!

Új Köznevelés magazin

Alapító:

Emberi Erőforrások Minisztériuma

Kiadó:

Oktatási Hivatal (OH)

Felelős kiadó:

Brassói Sándor, az Oktatási Hivatal elnöke

Felelős szerkesztő:

Kamp Alfréd fősztályvezető

Mb. főszerkesztő:

Karkó Ádám

Szerkesztő:

Vágóné Ugró Szilvia

Szerkesztőbizottsági tagok:

Kaposi József, Ötvös Zoltán, Sipos Imre

Olvasószerkesztő:

Gyimesné Szekeres Ágnes

Tördelőszerkesztő:

Pattantyus Gergely

Hirdetés: koznevelas@oh.gov.hu

Cikkeket az alábbi e-mail-címre várunk:

koznevelas@oh.gov.hu

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Meg nem rendelt cikkekért nem áll módunkban honoráriumot fizetni.

SZERKESZTŐSÉG:

Cím: 1074 Budapest, Rákóczi út 70–72.

E-mail: koznevelas@oh.gov.hu

Honlap: folyoiratok.oh.gov.hu/uj-koznevelas

Layout-tervek: Salt Communications Kft.

Fotók: Shutterstock.com, Freepik.com

Címdal fotó: Szendi Péter

HU ISSN 2939-6050 (Online)

HU ISSN 2064-0625 (Nyomtatott)

[megj.: 2013–2021]

Terjedelem: 3 ív

Tartalom

BEKÖSZÖNTŐ

- 1 Karkó Ádám: Magyarok itthon – magyarok külföldön

AKTUÁLIS

- 3 Beszámoló *A magyar nyelv jövője – A nyelvi változások nyomában* című konferenciáról
- 4 Tananyagcsökkentés a 2020-as tartalmi szabályozókban (I. rész)

25 ÉVE AZ OKTATÁSÉRT

- 12 25 éve az oktatásért: digitalizáció, finomhangolás, bővülő feladatellátási lista – interjú **Brassói Sándorral**, az Oktatási Hivatal elnökével

OKTATÁS-NEVELÉS

- 15 INNOVATÍV PEDAGÓGIA
Okostantermek felkészült pedagógusokkal és motivált gyerekekkel
- 18 VAN ÚJ A NAT ALATT
Digitális fejlesztés: ahol a sok-sok évezredek tudása élménnyé válik – interjú **Farkas Andrea** szakmai vezetővel
- 20 Martin Jánosné: Képes rá! Önállóság
- 24 LÉLEKBÚVÁR
Jellemfejlesztő vagy inkább teher a siker? – interjú **Hollósy-Vadász Gábor** pszichológussal

A HÓNAP TÉMÁJA: MAGYAROK A NAGYVILÁGBAN

- 28 Miből fakad életfontosságunk lényege? – interjú **Demetrovics Zsolt** pszichológussal, addiktológussal
- 32 Az állattartás kapcsolatot teremt a természettel? – interjú **dr. Kubinyi Enikő** etológussal, biológussal
- 35 Hazánkban bárkinek megvan a lehetősége, hogy kutatóvá váljon – interjú **dr. Ferdinandy Péter** farmakológussal, a Semmelweis Egyetem rektorhelyettesével
- 38 Egy másodperc huszonnégy képkocka – interjú **Gauder Áron** animációsfilm-rendezővel

A MI VILÁGUNK

- 41 SPORI!
Hogyan lehet egyéniben küzdeni a csapatért? – riportbeszélgetés **Fetter Erik** kerékpárversenyzővel
- 44 Kulturális ajánló
- 46 Évfordulók
- 47 Iránytű
- 48 Pályázatok

Nyelvünk jövője

Szöveg: Bodon Gergely, PhD-hallgató

2024. január 22-én az Anyanyelvapolók Szövetsége és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara együttes szervezésében valósult meg **A magyar nyelv jövője – A nyelvi változások nyomában** című konferencia.

Bóna Judit, az ELTE BTK dékánhelyettese nyitóbeszédében az anyanyelvapolás jelentőségét egy, a jövőre nyitott történelmi horizonton értelmezte, kiemelve, hogy a tudományos munkának is e horizontot kell mindennek előtt szem előtt tartania. A konferenciát beárnyékoló tragikus fejlemények ellenére (elhunyt Grétsy László) bizakodva állapította meg, hogy „bár a jövőt egészében nem ismerhetjük, az, hogy ilyen sokan összegyűltünk, ékes bizonyítéka annak, hogy a magyar nyelvre szép jövő vár”.

Átvéve a szót, Juhász Judit, az Anyanyelvapolók Szövetségének elnöke elmondta, a Szövetség 35 évvel ezelőtt még az első civil szervezetek egyikeként jött létre, többek között Grétsy professzor úr kezdeményezésére. Előadásában köszönetét fejezte ki az ELTE tudományos közösségének, amiért immáron sokadik éve járulnak hozzá az egyes vonatkozó rendezvények szervezésén és befogadásán keresztül az anyanyelvapolás ügyéhez.

A felvezető gondolatokat követően Gósy Mária Széchenyi-díjas professor emeritus (ELTE) *Quo vadis spontán beszéd?* című előadásában az egyes beszédrendszereket mutatta be. Mint elmondta, nem szabad megijednünk nyelvünk változékonyságától, „mivel az ember, a nyelvhasználó maga is változik, és ez így van rendjén.” A nyelvhasználat terén mindössze „egyetlen szabály van, aminek mindig érvényesülnie kell: a beszédnek mindig érthetőnek kell lennie”, máskülönben egyenként esik el egy nemzet az önmagára és a másokra irányuló megértés lehetőségétől.

Tolcsvai Nagy Gábor, nyelvészprofesszor (ELTE) *Az értelmes beszéd retorikája* című előadásában a hazai retorikaoktatás történetét ismertette. Kiemelve az érthetőség relevanciáját, rávilágított, hogy az egymással és a valósággal való érintkezés csakis egy, az emberi világunkat és tevékenységeinket körülvevő értelemközegen keresztül valósulhat meg. Ekképp az értelem mindig egy dialogikus térben, együttes erőfeszítés által jön létre, egyetértésünk pedig éppoly mértékben függ az érthetőségre, mint a megértésre való kölcsönös törekvéstől.

Vladár Zsuzsa egyetemi docens (ELTE) *Ahol a jövő elkezdődött: az első akadémiai nyelvtan (1846)* című előadásában kifejtette: a magyar nyelvhasználat jövőjének kifürkészéséhez legelőször a múltat kell szemügyre vennünk. Az előadás címében is jelölt nyelvi emlék például annak köszönheti jelentőségét, hogy két meghatározó kor metszetén, a felvilágosodás és a romantika határán enged bepillantást nyelvi rendszerünkbe.

A másodszor felszólaló Bóna Judit *Új utak a nyelvészeti kutatásokban* című előadásában az alkalmazott nyelvészeti technológiák fejlődését mutatta be. Kiemelte,

hogy a társadalmi haszon mint a nyelvészeti kutatók eredményeivel szemben támasztott elvárás egyre több gyakorlati kutatást hív életre, aminek köszönhetően újabb adatbázisok és eszközök látnak napvilágot, például olyan új, MI alapú technológiák, amelyek sohasem látott módon könnyítik meg a beszédanalízist és más fonetikai kutatásokat.

Tátrai Szilárd egyetemi tanár *Megjegyzések a magyar nyelv stilisztikai és poétikai teljesítőképességéről* című előadásában stílus és poézis kognitív összefüggéseit járta körül. Rávilágított: mivel a nyelvi interakció során a befogadó komplex összefüggéseket hoz létre magában, a megszólalóhoz való kapcsolódást azonban lehetőségeiben meghatározzák a befogadó szubjektív tapasztalatai, a megértés és megértetés folyamata elképzelhetetlen a nyelv poétikai potenciálja nélkül, amely azáltal, hogy egy önmagán túlmutató szemantikát többlettel tölti meg a nyelvet, kölcsönös erőfeszítést kíván mind a megszólaló, mind a befogadó részéről.

Veszelszki Ágnes egyetemi docens (NKE) *Az AI-promptolás nyomában, avagy hogyan hat az ember-gép kommunikáció a magyar nyelvre?* című előadásában kifejtette, hogy a legtöbb szövegtenyésztő program (pl. Chat-GPT) ún. promptolós, vagyis utasításos módon működik: a program előzetesen betáplált szövegtestekből generál választ megadott szempontok szerint. A felelős AI-használatnak azonban mindenekelőtt helyes kérdezésen kell alapulnia, ami elképzelhetetlen bizonyos fokú kontextuális tudás és analitikus gondolkodás nélkül. Ezért is „fontos, hogy a mesterséges intelligencia fejlesztése nyelvi fejlesztéssel is kiegészüljön.”

Domonkosi Ágnes és Ludányi Zsófia, az Eszterházy Károly Egyetem oktatói *Változatok és változások a nyelvi közönségszolgálati munka tükrében. Mit, mért és hogyan érzékelnek nyelvi változásként a kérdezők?* című előadásukban rávilágítottak, hogy a közönségszolgálati munkának köszönhetően létrejött adatbázisok egyre szélesebb körben teszik lehetővé a nyelvhasználati trendek vizsgálatát, az egyes kontextuális és stilisztikai tényezők elemzését, valamint az írott nyelvhasználat változásainak modellezését.

A konferenciát Farkas Tamás egyetemi docens (ELTE) zárta le. Mint kifejtette, „a beszéd, a nyelv, és mellette később az írás az emberiség legfontosabb vívmánya, amelynek egyaránt feladata a közös tudás átörökítése, a nyelvközösség, a nemzet egészben tartása, valamint az egyéni és kollektív identitások létrehozása és kifejezése”. A nyelvi változások észlelése, a tudományos reakcióképesség és adaptivitás éppen ezért nem csupán teoretikus, hanem egészen hűsbavágó, nemzetformáló jelentőségű.

Tananyagcsökkentés a 2020-as tartalmi szabályozókban – tantárgyi példákon keresztül (I. rész)

Szöveg: Belügyminisztérium, Köznevelési Államtitkárság, Köznevelési Tartalomfejlesztési Főosztály

A 2012-es *Nemzeti alaptanterv* (a továbbiakban: Nat 2012) felülvizsgálatának és módosításának egyik fontos célja volt a tanulói munkaterhek csökkentése, ennek érdekében történtek változtatások a 2020 szeptemberében felmenő rendszerben bevezetett, módosított Nemzeti alaptantervben (a továbbiakban: Nat 2020). A tanulói terhelés csökkentésére irányuló intézkedés volt a tanulók heti óraszámának évfolyamonkénti maximálása, a tantárgyak tartalmainak egyenletesebb elosztása és a tantárgyak többségében – a matematika és a természettudományok kivételével – a tananyag mennyiségének különböző mértékben történt mérséklése.

Fontos megjegyezni, hogy a tantárgyak tartalmi változásait a szakértőknek úgy kellett megoldaniuk, hogy egyszerre kellett szem előtt tartaniuk az adott tantárgy alapját képező tudományág legfrissebb ismereteinek beépítését (a tananyagok korszerűsítését), a tanulás eredményességét támogató rendszerezettséget, a didaktikai szempontokat (a tanulás támogatását) és a már említett terheléscsökkentési szempontokat is.

Az alábbi összefoglaló ezen célok teljesülését a magyar nyelv és irodalom, a történelem, az ének-zene, a vizuális kultúra, a technika és tervezés, a digitális kultúra, valamint a testnevelés tantárgyak esetében vizsgálja. A tantárgyak tartalmi változásait a Nat 2012 és a Nat 2020, az ezek alapján készült kerettantervek, valamint a korábbi és a 2024 tavaszától hatályos érettségi vizsgakövetelmények összevetésében vizsgáltuk.

Magyar nyelv és irodalom

A Nat 2020-ban a magyar nyelv tanításának kiemelt célja az anyanyelvüket tudatosan használó, biztos szövegértéssel, illetve szövegalkotási kompetenciával rendelkező tanulók képzése, akik a nyelv tudatos és reflektív alkalmazásával eredményesen kommunikálnak, írásban és szóban is képesek önmagukat pontosan, az adott helyzetnek, illetve műfajnak megfelelően kifejezni, képesek a kulturált nyelvi viselkedésre, nyelvhasználatra. Nyelvi ismereteik és kompetenciáik lehetővé teszik a mérlegelő gondolkodást, az egész életen át tartó folyamatos tanulást, mely által boldogulnak a munka világában, tudnak önállóan és csapatban hatékonyan dolgozni. Nemzetünk kulturális hagyományait ismerik, értik és tisztelik, kötődnek azokhoz. A Nat 2012-höz képest kisebb mértékű tartalmi változás történt, inkább a hangsúlyok tolódtak el és a fókuszpontok helyeződtek át a 21. századi, digitális világ igényeinek megfelelően.

A Nat 2020 fő témaköröket nevez meg a nevelés-oktatási szakaszok szerint, a Nat 2012-ben ilyen nem szerepelt. Az 5–8. és a 9–12. évfolyamokra előírt tananyag a magyar nyelv tantárgy esetében nem változott érdemben, de az megállapítható, hogy egyes témakörök kiemelődtek, szétváltak, hangsúlyosabban jelennek meg a Nat 2020-ban. Ilyen például a *Stilisztika* és a *Jelentés*, mely a Nat 2012-ben még egy témakörként szerepelt, vagy a *Pragmatika* kiemelése önálló témakörként. Újdonság, hogy a *Kommunikáció* témakörében kiemelten foglalkozni kell a digitális kommunikációval vagy a munka világával.

A kerettantervek szintjén markánsabbak a változások. Fontos azonban figyelembe venni, hogy a 2020-as kerettanterv egyes fogalmakat többször is szerepeltet különböző témaköröknél. Az 1. táblázatban összehasonlítottuk a két kerettantervben a nyelvtani fogalmak mennyiségi változását évfolyamponként. A felső

	5–6. évf.		7–8. évf.		9–10. évf.		11–12. évf.	
Kerettanterv	2012	2020	2012	2020	2012	2020	2012	2020
A fogalmak száma	75	94	87	55	205	139	115	80
A fogalmak mennyiségi különbsége	+19		-32		-66		-35	

1. táblázat

tagozat első két évfolyamát kivéve minden évfolyam-párban csökkent a fogalmak száma, összesen 32 fogalommal kevesebbet tartalmaz a 8 évfolyam nyelvtananyaga. Ez az *ismeretanyag csökkentését* jelenti, és ez természetesen az érettségi követelményekre is mérséklő hatással van.

Jelentős csökkenés látható a javasolt óraszámok esetében is. Az 5–6. évfolyamon a helyesírás témakörre 22 óra helyett 8-at javasol az új kerettanterv. A *Kommunikáció* témakörre 18 óra helyett csak 6 órát javasol az új kerettanterv, ám azt sokkal fókuszáltabban tölti meg tartalommal. A 2012-es kerettantervben szereplő, a szavak szerkezete és jelentése tematikai egység 18 javasolt tanórát kettévál az új kerettantervben állandósult szókapcsolatokra (5 óra), valamint hangalak és jelentésre (6 óra). Hangsúlyeltolódást figyelhetünk meg a grammatikai ismeretek tekintetében is. A 2020-as kerettanterv sokkal nagyobb figyelmet és időt fordít a grammatikai tudás megalapozására, a nyelvi szintek és az alapszófajok tanítására. Ez abból is fakad, hogy az alsós nyelvtan oktatásában a grammatikai ismeretek inkább alapozó, előkészítő funkciót töltenek be.

A 7–8. évfolyamon szintén látható, hogy a *Kommunikáció* témakörre 13 óra helyett 5-öt javasolt a kerettanterv, ám hozzáfűzendő, hogy a szövegértés és szövegalkotás témakör részben e fogalmak feldolgozására szán 3 órát. Ez utóbbi azért is látványos, mert a 2012-es kerettantervben az olvasás, szövegértés 9, míg az írás, fogalmazás 7 órával szerepelt. Szintén megfigyelhető a nyelvtörténet, valamint a nyelv társadalmi és földrajzi változatainak megismertetése, hangsúlyosabbá válása azáltal, hogy külön-külön témakört alkotnak a korábbi, a nyelv állandósága és változása tematikai egységgel szemben.

A 9–10. évfolyamon is csökkent a *Kommunikáció* témakörére javasolt időmennyiség. Ugyanígy csökkent a nyelvi rendszerre vonatkozó ismeretek, a szöveg témakörére (22-ről 13-ra) javasolt időkeret. Kissé növekedett viszont (10-ről 12-re) a stilisztika órakerete, melybe beépült a korábban 8 órában feldolgozott jelentés.

A 2020-as kerettantervben a 11–12. évfolyamon a retorika (12 helyett 11 óra), a szociolingvisztika (9 helyett 8 óra) és a nyelvtörténet (8 helyett 6 óra) témakörök esetében is kismértékű óraszámcsökkenést tapasztalhatunk. Nőtt viszont az általános nyelvi ismeretekre szánt óramennyiség 4-ről 7-re és az érettségire felkészítésre javasolt óraszám 9-ről 10-re.

Megállapítható, hogy a nyelvtanoktatás tartalmi szempontból kisebb mértékű módosításon esett át, hangsúlyeltolódások, fókuszathelyeződések figyelhetők meg. A felső tagozaton fontosabbá vált azoknak az anyanyelvi ismereteknek a megalapozása, amelyekre a középfokú oktatás építkezni tud.

Az érettségi vizsgán a tantárgynak a Nat 2012 alapján elvárt követelményei 7 témakört határoztak meg, a Nat 2020-hoz kapcsolódó követelményekben eggyel több témakör kapott helyet, az újdonság a digitális kommunikáció mint önálló témakör.

Az érettségi követelmények esetében is elmondható a kismértékű változás. Egyes ismeretkörök kissé módosultak a korábbi követelményekhez képest; néhány ismeretkör összeolvadt, ezáltal az új követelmények rövidültek, pl. a korábbi érettségi követelményekben szereplő nemzetiségi nyelvhasználat és határon túli magyar nyelvűség ismeretkör az új érettségi követelményekben a nyelv és társadalom ismeretkör része lett. Kimaradt néhány korábbi önálló ismeretkör, pl. a helyesírás vagy a szövegszerkesztés eljárásai, ugyanakkor új ismeretkör is megjelent a követelmények között, pl. a nyelv mint jelrendszer.

A Nat 2020 az irodalomtanítás céljaként jelöli meg, hogy a tanulók megértsék a nemzet, a szűkebb közösség és az egyes ember kapcsolatát. Megismerjék kultúráikat, annak gondolati, erkölcsi tartalmait, esztétikai értékeit, ennek köszönhetően szellemileg és érzelmiileg is kötődjenek hozzá. Ezért az irodalomtanításban kiemelt szerep jut azoknak az alkotóknak, akik igazodási pontként erkölcsi magatartásukkal, kiemelkedően magas szintű életművükkel alapvetően meghatározták és meghatározzák a magyar közgondolkodást. Az irodalom oktatása a magyar irodalomtörténetet folyamatosan mutatja be, az egyetemes irodalom pedig szigetszerűen, a legjelentősebb alkotók és alkotások bemutatásával történik.

A Nat 2012-höz képest több változás is történt az irodalom tantárgy tananyagában. A változás, a tananyagcsökkentés nemcsak a nagyobb egységek, vagyis a témakörök számának jelentős csökkenésében figyelhető meg, hanem a kerettantervben meghatározott követelményelemek, a fogalmak számának csökkenésében is.

A Nat 2012-höz képest további változás, hogy a tananyag korábbi – főként műnemek szerinti – csoportosítását felváltotta a kronologikus szemlélet. A Nat 2020-ban a magyar nyelv és irodalom tantárgy az alapképzés első nevelési-oktatási szakaszában, az 1–4. évfolyamon, komplex egységet alkot, és a fő hangsúly az alapkészségek fejlesztésén, az értő olvasás kialakításán, a szövegértés és -értelmezés megalapozásán van. Az 5–6. évfolyamon a tematikus közelítés biztosítja az átmenetet az alsó és a felső tagozat között. A 7–8. évfolyamon pedig már a kronologikus felépítés érvényesül, ahol – a kronológia elvének figyelembevételével – az egyes témakörök sorrendjét a helyi tantervében határozhatja meg az iskola.

Az 5–6. évfolyamon a *tananyagcsökkentést* szolgálja, hogy csökkent a feldolgozásra kijelölt művek száma több témakörben is, például: a *mesék*, a *mondák és regék*, valamint a *balladák* témakörében. Ezen kívül a *régio*, *lakóhely kultúrája*, *emlékhelyei/az iskola névadója* témakör és a hozzá kapcsolódó fogalmak pedig átkerültek a hon- és népismeret tantárgyba. A 7–8. évfolyamon csökkent a drámai művek feldolgozására javasolt órák száma, *Petőfi Sándor: A helység kalapácsa* és *Karinthy Frigyes: Tanár úr kérem* című művének feldolgozása pedig a 9–12. évfolyam irodalomanyagába került át. A médiával és hatásaival foglalkozó tematikai egységgel az újonnan bevezetett digitális kultúra tantárgy keretében foglalkoznak részletesen a tanulók az irodalom tantárgy helyett.

	5–6. évf.		7–8. évf.		9–10. évf.		11–12. évf.	
Kerettanterv	2012	2020	2012	2020	2012	2020	2012	2020
A tematikai egységek/témakörök száma	14	10	15	6	21	11	22	6
A fogalmak száma	96	68	161	97	197	235	132	91
A fogalmak mennyiségi különbözete	–28		–64		+38		–41	

2. táblázat

A 9–12. évfolyamon is a kronológia a fő tananyagszervező elv, amelynek az a célja, hogy a tanulók az irodalmat a történelmi-társadalmi folyamatok részeként lássák, megismerjék a magyar és a világirodalom nagy művelődéstörténeti korszakait, ennek köszönhetően észreveggyék a különböző korok szerzői, művei között kialakuló párbeszédet, az irodalom vándortémáit és motívumait.

Ebben a nevelési-oktatási szakaszban a változás, a tananyag csökkentése leginkább abban nyilvánult meg, hogy bizonyos tananyagtartalmak, irodalmi alkotások átkerültek a kötelezően feldolgozandó törzsanyagból a feldolgozásra ajánlott részbe, az érettségin pedig a középszint követelményeiből az emelt szintre. Ilyenek például: *Cervantes Don Quijotéja*, valamint *Ottlik Géza* és *Márai Sándor* művei. A Nat 2020-ban a 10–16. századi színjátéktípusok már nem része a tananyagoknak; *Percy Bysshe Shelly*, *John Keats*, *E. T. A. Hoffmann*, *Jane Austin*, *Emily Brontë*, *Charles Dickens*, *Gustave Flaubert*, *Émile Zola* is kimaradt, és helyette csak részletek kerültek be a kötelező ismeretek közé *Walter Scott* és *George Byron* műveiből, valamint *Adam Mickiewicz* egy verse. *Bessenyei György*, *Kármán József* és *Németh László* az ajánlott alkotók közé került a Nat 2020-ban. Ezenkívül kevesebb világirodalmi mű feldolgozása szerepel a követelmények között, különösen a huszadik század első feléből (pl. ajánlott lett *Bulgakov Mester és Margaritája* is).

Összességében tehát a világirodalom és a kortárs irodalom aránya csökkent a tananyagban, valamint néhány magyar szerzőtől kevesebb mű feldolgozása szerepel a követelmények között, mint a Nat 2012-ben (pl. *Weöres Sándor*). A Nat 2012 tematikai egységei közül pedig *Az irodalom határterületei* és a *Regionális kultúra* kikerült az új kerettantervből.

A 2. táblázatban összehasonlítottuk és bemutatjuk a két kerettantervben a tematikai egységek/témakörök és az irodalmi fogalmak mennyiségi változását, csökkentését évfolyampáronként. A 9–10. évfolyampár kivételével minden évfolyampárban csökkent mind a tematikai egységek/témakörök, mind a fogalmak száma. A 8. évfolyam irodalom-tananyaga összesen 95 fogalommal kevesebbet tartalmaz. Ez az *ismeretanyag csökkentését* jelenti, amely természetesen az érettségi követelményekre is mérséklő hatással van.

2024 májusától megváltoznak az érettségi vizsgakövetelményei és feladatai a magyar nyelv és irodalom vizsgatárgy esetében is, új feladattípusok lesznek az írásbeli vizsgán. Középszinten egy központi fel-

adatsort kell megoldaniuk az érettségizőknek: először egy szövegértési-nyelvi feladatsort és egy irodalmi feladatlapot. Ez után következik a II. feladatlap, amely választási lehetőséget tartalmaz: vagy egy műértelmező szöveg alkotása, vagy egy, irodalmi művekhez kötődő témakifejtő dolgozat (esszé) írása lesz a feladat. Az érettségin szereplő feladatok mindegyike az érettségi részletes vizsgakövetelményei alapján a 9–12. évfolyamos kerettanterv törzsanyagára épül, a feladatsor a fogalomhasználat során épít a vizsgázóknak a korábbi iskolafokozatban megszerzett ismereteire is.

Fontos kiemelni azt is, hogy az érettségi követelmények nem ölelik fel a teljes törzsanyagot. A magyar irodalomtörténet egésze szerepel bennük, de a középszintű vizsgán a követelményekből kimaradt a középkor, a reneszánsz, a felvilágosodás, a 20. századi és a kortárs világirodalom. Ez a középszinten vizsgázók számára a tanulási terhek csökkentését jelenti.

Történelem

A történelem tantárgy tanítása a 2020-ban bekövetkezett alaptanterv-módosítás után is az 5–12. évfolyamon folyik. Lényeges változás azonban, hogy a 8. és a 12. évfolyamon bevezettek egy új tantárgyat, állampolgári ismeretek néven. Ezen tantárgy ismeretanyagának egy részét korábban a történelemórák során sajátították el a tanulók, így a Nat 2020 történelem tantárgyi követelményei közül kikerült az állampolgári, a társadalmi és gazdasági ismeretek egy jelentős része, ezeket a történelemmel egy műveltségi területbe tartozó állampolgári ismeretek tantárgy keretei között tanulják meg a tanulók.

A Nat 2012-ben a történelem tantárgy az *Ember és társadalom* műveltségi terület része volt, a Nat 2020-ban a *Történelem és állampolgári ismeretek* tanulási területhez tartozik. A Nat 2012 történelemre vonatkozó része három egységből épült fel, ezek: A) Alapelvek, célok, B) Fejlesztési feladatok, C) Közműveltségi tartalmak. A Nat 2020-ban ez így módosult: A) Alapelvek, célok, B) Fő témakörök, C) Tanulási eredmények. Lényeges különbség a fejlesztési feladatok helyett a kimeneti követelmények, azaz az elvárt tanulási eredmények részletes felsorolása, összesen 121 pontban.

A korábbiakhoz képest új szemléletet jelent, hogy – más európai országokhoz hasonlóan – nagyobb hangsúlyt kap a nemzeti történelem (pl. Németország, ahol a német történelemnek nagyon erős prioritása

	5–6. évf.		7–8. évf.		9–10. évf.		11–12. évf.	
Kerettanterv	2012	2020	2012	2020	2012	2020	2012	2020
A fogalmak száma	326	250	351	220	477	469	576	413
<i>A fogalmak mennyiségi különbözete</i>	-76		-131		-8		-163	

3. táblázat

	5–8. évf.		9–12. évf.	
Kerettanterv	2012	2020	2012	2012
A kötelező évszámok száma	89	71	184	137
<i>Az évszámok mennyiségi különbözete</i>	-21%		-26%*	

* Jelentős számú ismétlődés is van, az általános iskolában kötelező évszámok majd mindegyike a középiskolában is kötelező.

4. táblázat

van a világtörténelemmel szemben). Ennek következtében a világtörténelem tárgyalása a korábbinál szűkebb keretek között valósul meg. Nem szerepelnek országtörténelmek, az egyetemes történelem eseményei szígeszerűen – amennyiben releváns – a magyar történelmi eseményekkel kapcsolatban jelennek meg. A korábbi tantervek jellemzően ugyanazt tartalmazták 5–8. évfolyamon, mint 9–12. évfolyamon, csak az utóbbi esetben részletesebben, alaposabban. Az új tanterv szakít a kronologikus elrendezéssel, néhány esetben a tematikus elvet követi (pl.: A demokratikus állam: a modern demokrácia gyökerei; Régiók története; Mérlegen a magyar történelem: lábnyomaink a nagyvilágban; A magyar megmaradás kérdései témák). A magyar történelem tárgyalása a korábbi események, folyamatok főbb csomópontok szerinti számbavétele után a reformkortól követi a kronologikus elrendezést, míg az egyetemes történelemre vonatkozóan ez az I. világháborút követő időszakra igaz. A tananyagcsökkentés leginkább a témakörök és altémák számában érhető tetten. A Nat 2012 felső tagozaton és középiskolában is 11–11 témakört jelöl meg, ha az altémákat nézzük, akkor viszont megállapítható, hogy az 5–8. évfolyamon 66, míg a 9–12. évfolyamon 71 szerepel belőlük. A Nat 2020 25 témakört említ felső tagozaton és 29-et középiskolában, de ezek a témakörök a korábbi Nat altémáinak felelnek meg, így a csökkentés jelentős mértékűnek mondható. Eklatáns példa, hogy az őskor történelme teljes mértékben kimaradt a Nat 2020-ból.

A történelem kerettanterv kötelezően megtanulandó fogalmakat, személyneveket, évszámokat és földrajzi neveket tartalmaz, ezek nélkül nem lehet történelem-tanításról, történelemtanulásról beszélni. A témák, altémák csökkenése már eleve csökkenéshez vezetett az úgynevezett lexikák terén, az új tanterv azonban a megmaradt témákon belül is csökkentette a megtanulandó (egyben az érettségien számonkérhető) évszámok, nevek, fogalmak stb. számát. A nyolc évfolyam kerettantervében a korábbi 1730 kötelező lexika (fogalmak, személyek, kronológia, topográfia) helyett 1352 szere-

pel, ez körülbelül 20%-os csökkentést jelent. A fogalmak esetében a csökkentés 3. táblázatban, míg a kronológia esetében a 4. táblázatban figyelhető meg.

Az érettségi követelmények értelemszerűen követték a kerettantervi változásokat. Az onnan kikerült témák, altémák az érettségien sem kerülhetnek szóba. Így nincsenek munkajogi, pénzügyi, állampolgári témák a követelmények között. A kötelező lexikák számának fentebb bemutatott csökkentése érvényes a középszintű érettségire is, hiszen az érettségien csak azok a lexikai elemek kérhetők számon, amelyek a kerettantervben szerepelnek. A korábbi követelmények még 11 témakört neveztek meg, ezek most lecsökkentek 7-re, igaz, ezek a témakörök átfogóbb jellegűek. Tananyagcsökkenést jelent az is, ha egy-egy téma a középszintű követelmények közül átkerül az emelt szintre, ilyen például Julius Caesar, az egyházszakadás, a hűbériség vagy a délszláv háború.

Ének-zene

A Nat 2012-ben az ének-zene tantárgy tanításának legfőbb céljai voltak, hogy a tanulók megismerjék az éneklés és a zenélés örömeit, valamint az, hogy kulcsot kapjanak a zene élményt nyújtó megismeréséhez, megértéséhez és élvezetéhez. Ezeknek a céloknak az elérését segítette a kiválasztott repertoár. Az iskolai ének-zene tanulás várt eredménye, hogy a zenei gyakorlat és a zenehallgatás során a tanulók széles körű élményeket szereznek, amelyek segítik az eligazodásukat a körülöttük lévő sokszínű zenei világban. A tantárgy tanítása során a fejlesztési célok nem váltak szét élesen órakeretre, tananyagegységekre. A megjelölt órakeretek a tevékenységek egymáshoz viszonyított arányát jelölték. Minden órán sor került éneklésre, a tanulók zenei generatív készségének fejlesztésére és zenehallgatásra.

A Nat 2020-ban az ének-zenei nevelés a *Művészetek* műveltségi terület része, a tantárgy oktatása a tanuló identitástudatának kialakítása és személyiségfej-

	1–2. évf.		3–4. évf.		5–6. évf.		7–8. évf.		9–10. évf.	
Kerettanterv	2012	2020	2012	2020	2012	2020	2012	2020	2012	2020
A tematikai egységek/témakörök száma	5	5	5	5	5	5	5	5	5	3
A fogalmak száma	74	43	42	23	54	49	31	15	53	19
A fogalmak mennyiségi különbsége	-31		-19		-5		-16		-34	

5. táblázat

dése szempontjából vált kiemelkedő fontosságúvá. A zenei nevelés akkor eredményes, ha kialakul a tanuló zenei anyanyelve, mely által hazájához, nemzetéhez értelmileg és érzelmileg egyaránt kötődik. A Nat 2020 szerint a pedagógus munkájának érdemi szerepe van a gyermek iskolai életében, ennek hatása életre szóló, és túlmutat az iskola falain. Az ének-zenei nevelés speciálisan olyan készségeket, képességeket, kompetenciákat is fejleszt, melyek hatással vannak egyéb, nem zenei képességekre is (transzferhatás). Az egyes témaköröknél megjelölt minimum óraszámok csak arányaiban segítik a tájékozódást. A témakörök és a fejlesztési feladatok átfedik egymást, egy-egy fejlesztési feladat több különböző témakörben is megjelenik, ezáltal a tanórákon belül is érvényesül a komplexitás.

Mindkét Nat kerettanterve hangsúlyozza az ének-zene fontosságát, de a Nat 2020 már a kulcskompetenciákra is kiterjed, miközben a tanulók zenei anyanyelvi ismereteinek bővítése továbbra is fontos cél. Az éneklés mellett más zenei aktivitások is hangsúlyt kapnak. Az aktív tanulás kompetenciáinak kialakításában és fenntartásában kiemelt szerepe van a tanár és a tanuló együttműködésének. A zenei kreativitás és a zenei kultúrák nagyobb hangsúlyt kapnak, ilyen tartalmúak a zenei műfajok és a zenei történelem témakörei.

Az 5. táblázatban összehasonlítottuk és bemutatjuk a két kerettantervben a tematikai egységek/témakörök és fogalmak mennyiségi változását, csökkenését évfolympáronként.

Vizuális kultúra

A vizuális kultúra tantárgy legfontosabb alapelve az aktív tanulói alkotómunkán alapuló gyakorlatközpontúság, amely akkor lesz eredményes, ha a tanulók

vizuális produktumot hoznak létre. A 2012-es és a 2020-as Nat is hasonló célokat fogalmaz meg, hogy segítse a tanulókat az őket körülvevő világ vizuálisan értelmezhető jelenségeinek megértésében, ezen belül a vizuális művészeti alkotások átélésében és értelmezésében, illetve ennek segítségével környezetünk tudatos alakításában.

A tantárgy oktatásának fontos célja, hogy a tanulók az iskolában megismerjék a magyarság által létrehozott legfontosabb képzőművészeti és építészeti műalkotásokat, nemzetünk hagyományos tárgykultúráját és díszítőművészetét, de ugyanakkor az európai és egyetemes vizuális kultúra legjelentősebb képzőművészeti és építészeti alkotásait is. Ennek eredményeként elérendő cél, hogy a tanulók a magyar kultúrára büszkének legyenek, és kötődjenek szülőföldünk értékeihez. A vizuális kultúra tantárgy többféle módon is fejleszti a Nat 2020-ban megfogalmazott valamennyi kulcskompetenciát.

A Nat alapelvei alapján a vizuális kultúra tantárgy gyakorlatközpontúsága a vizuális megismerés, a közvetlen tapasztalatszerzés, az elemző-szintetizáló gondolkodás egységében értelmezendő, és a tanulók ténylegesen megvalósuló alkotó munkáját szolgálja.

A Nat 2012-ben és a Nat 2020-ban egyformán hangsúlyos az alkotó tevékenységen keresztül a kéz finommotorikájának fejlesztése, a változatos médiumok és megközelítési módok alkalmazása, a vizuális médiumok közötti átjárhatóság és a művészi gondolkodás szabadságának a kialakítása.

Ahogy a 6. táblázatban is látható, a Nat 2020-ra épülő kerettantervekben szereplő fogalmak száma jelentősen csökkent a korábbi kerettantervhez képest.

A Nat 2012 szerint a 11–12. évfolyamon a vizuális kultúra kötelezően választható tantárgy volt. A művészetek

	1–2. évf.		3–4. évf.		5–6. évf.		7–8. évf.		9–10. évf.	
Kerettanterv	2012	2020	2012	2020	2012	2020	2012	2020	2012	2020
A fogalmak száma	75	43	97	53	94	52	154	44	95	30
A fogalmak mennyiségi különbsége	-32		-44		-42		-110		-65	

6. táblázat

	1–2. évf.		3–4. évf.		5–6. évf.		7. évf.	
Kerettanterv	2012	2020	2012	2020	2012	2020	2012	2020
A tematikai egységek/témakörök száma	4	5	4	5	4	„A” modul 9	A+B modul 101+94	A-D modul 39+33+ +44+28
A fogalmak száma	73	69	62	47	109	110	195	144
A fogalmak mennyiségi különbsége	–4		–15		+1		–51	

7. táblázat

műveltségterület tantárgyai közül (éneke-zene, dráma és tánc, vizuális kultúra, mozgókép-kultúra és médiaismeret), az iskola dönthette el, hogy az adott órakeretből (heti 2 óra) mely tantárgyakat és milyen arányban tanítja.

Technika és tervezés

A Nat 2012-ben a technika tantárgy a *Technika, életvitel és gyakorlat* műveltségterület részeként, elsősorban a mindennapi életvezetéshez szükséges gyakorlati tudás megszerzésére nyújtott lehetőséget, erősítette a tanulók elkötelezettségét az egészség és a környezettudatos életvitel iránt. Főbb területei: a családi életre való felkészítés, a háztartási ismeretek, az egészségfejlesztés voltak. A tantárgy tanításának célja volt, hogy a kulcskompetenciák – különösen a természettudományos-technikai kompetencia – fejlesztésével a tanulók az életkori sajátosságaiknak megfelelő szinten tapasztalatokat szerezzenek az őket közvetlenül körülvevő világról.

Az emelt óraszámú technika és tervezés oktatását választó iskolák számára két másik kerettantervi változat is készült. Az „A” változat olyan – elsősorban városi környezetben lévő – iskolákban alkalmazható, amelyek rendelkeznek tanműhellyel, illetve háztartástan szaktanteremmel, és a közelükben több olyan munkahely van, amelyet tanulmányi, illetve pályaaorientációs céllal meg lehet látogatni. Az elméleti jellegű anyag terjedelme itt nem sokkal nagyobb, mint az alapóraszámú változatban.

A „B” változat egy emelt óraszámú agrárorientációjú kerettanterv, amely a többletórát elsősorban az ételkészítési és a mezőgazdasági ismeretek elsajátítására, és alapos begyakorlására szánja. Ez leginkább olyan helyeken alkalmazható, ahol az iskola körzetében élő tanulók kertés lakóházakban élnek (falvakban, kisvárosokban, nagyvárosok kertvárosaiiban, zöldövezeteiben), lehetőségük van az iskolában elsajátított ismereteket, készségeket otthonukban gyakorlati tevékenység során alkalmazni, továbbfejleszteni.

A Nat 2020-ban a technika és tervezés tantárgyat a *Technológia* műveltségterület körében oktatják az iskolák. A tanulók gyakorlati tevékenységét, a problémamegoldó gondolkodást, a saját tapasztalás útján történő ismeretszerzést helyezi előtérbe. Ennek eszkö-

ze a tanórákon megvalósuló kreatív tervező és alkotó munka a hagyományos kézműves és a legmodernebb digitális technológiák felhasználásával. A tantervben kiemelt szerepet kap a tanulni tudás, az alkalmazás, a problémamegoldáson alapuló alkotás. Ezeket szolgálják a kínált tevékenységek, a nevelés, a kompetenciafejlesztés, a kreativitás, a kreatív alkotás, az önkifejezés és a kulturális tudatosság kompetenciái.

A tantárgy tanterve az 5–7. évfolyamon több lehetőséget, modult kínál. Mindegyik modul komplex alkotó folyamatok tervezésével és elvégzésével biztosítja az elmélyülést, a változatos tanórai tevékenységet. Ezzel teremti meg a lehetőséget arra, hogy a helyi tanterv szerint megvalósuló, tevékenység- és gyakorlatközpontú tanulási-tanítási folyamat jobban alkalmazkodjon a helyi igényekhez, lehetőségekhez, sajátosságokhoz, jobban támogassa a pályaválasztást.

Két év után akár más modul is választható, vagy az intézmény tárgyi és személyi feltételrendszeréhez igazodó módon egy modul több tanéven át alkalmazható.

A tantárgy átfogó célként kitűzött eredményeinek megvalósítása a választott modul szerinti speciális tanulási környezet – egy biztonságos szaktanterem, az anyagok megmunkálására alkalmas műhelyterem, az ételkészítési gyakorlatok elvégzésére alkalmas szaktanterem, illetve szabadtéri helyszín, iskolakert – kialakítását igényli.

Az 7. táblázatban összehasonlítottuk és bemutatjuk a két kerettantervben a tematikai egységek/témakörök és a fogalmak mennyiségi változását, csökkenését évfolyampáronként.

Digitális kultúra

A Nat 2012-ben a tantárgy oktatása az 1–10. évfolyamon folyt informatika néven. A Nat 2020-ban a digitális kultúra tantárgy kerettanterve egy nagyobb lélegzetvételű modernizáción esett át. A Nat 2012-vel ellentétben a módosított Nat a 11. évfolyam tantervébe is beillesztette a megújított tantárgyat, és már a 3. évfolyamtól kötelezővé tette. Erre azért volt szükség, hogy a tanulók mélyrehatóbban foglalkozhassanak a mai világban már fontosnak és hasznosnak ítélt témakörökkel. A 11. évfolyamon nagy hangsúlyt kap az adat

	3–4. évf.		5–6. évf.		7–8. évf.		9–10. évf.		11. évf.	
Kerettanterv	2012	2020	2012	2020	2012	2020	2012	2020	2012	2020
A fogalmak száma	39	81	99	102	102	109	71	168	–	108
A fogalmak mennyiségi különbsége	+41		+4		+7		+97		+108	

8. táblázat

mint eszköz. Korábban a diákok kész – főleg weben át elérhető – adatbázisokkal találkoztak, abból kértek le, módosítottak adatokat, az új kerettanterv szerint a 11. évfolyamon már megjelenik a strukturált adatbázis-kezelés is. A tanulók olyan elemi adatbázis-kezelési feladatokkal ismerkednek meg, melyekkel jól szemléltethető a nagy mennyiségű, strukturált adat tárolása, feldolgozása az információszerzés érdekében.

A digitális kultúra tantárgy célja a Nat-ban meghatározott kulcskompetenciák fejlesztése. A tanulási kompetencia fejlesztése a felhőalapú szolgáltatásokból való információszerzéssel, és ezen információk felhasználásával történik. Az eszközhasználat fejlesztésével a kommunikációs kompetenciákat tarthatja naprakészen a tanuló. A digitális kompetenciák fejlesztését szem előtt tartva úgy épül fel a tananyag, hogy a megismerés mellett a kompetenciák jövőbeni használatára is bátorítsa a tanulót. További cél a matematikai, a társas kapcsolati, a kreatív és az innovációs kompetenciák fejlesztése is.

A Nat 2012-ben az elméleti ismeretek tették ki az informatikai tananyag nagyobb részét, a Nat 2020-ban a digitális kultúra tantárgy követelményei között inkább a gyakorlati feladatok kaptak helyet.

Összehasonlítva a 2012-es és a 2020-as Nat-nak tantárgyakra meghatározott követelményeit, a fenti táblázatból látható, hogy a fogalmak száma emelkedett. Ennek oka, hogy a digitális kultúra tantárgy egy olyan tudományterületet tartalmaz, amelynek a fejlődése folyamatosan és gyors ütemben zajlik. A rengeteg új eredmény, fejlesztés és felfedezés miatt a fogalmak és az óraszám csökkentése helyett a tananyag összeállításában történt változás. Fontos hozzátenni, hogy a fogalmak számának növekedése nem jelenti ezzel egyenesen arányosan a magasabb elméleti terhelést. A kerettanterv megfogalmazásakor az volt a cél, hogy a tanulókat minél nagyobb gyakorlati tudással ruházzák fel. Emiatt kapott nagyobb hangsúlyt a gyakorlatközpontúság a Nat 2020-ban. A tanulók digitális kultúráját elsősorban gyakorlati problémák tudatos és célszerű megoldásával fejleszti, amelyben nagy szerepet kap a tanulók kreativitása és együttműködése is. Az új kerettanterv a hagyományos PC-központú megközelítés helyett egy sokkal szélesebb spektrumot bemutató és használó rendszert ír le. Az ismeretszerzés, a kompetenciafejlesztés, a tudásépítés és -alkalmazás szempontjait figyelembe véve a mindennapokban megjelenő, a tanulók életében jelen lévő hálózati, mobil- és webes eszközök is kiemelt szerepet kapnak.

Az óraszámokban is történtek változások az új tantárgy esetében. A 2012-es kerettanterv szerint a 10. évfolyammal ért véget az informatika tantárgy oktatása, a Nat 2020 alapján a digitális kultúra tantárgy tanítása csak a 11. évfolyam végén zárul le, ezzel megteremtve azt a plusz időkeretet, amely szükséges a tananyag mélyebb és gyakorlatiasabb elsajátításához.

A 9. táblázat összefoglalja a tantárgy óraszámainak változásait, amelyeket az újrastrukturált tartalom indokolt. A tantárgy által lefedett tudományterületen a 2012-es és a 2020-as kerettanterv kidolgozása között is ugrásszerű fejlődés történt, ezért a fejlesztendő kompetenciákra szánt időmennyiség is emelkedett.

2020-ban a Nat bevezetését követően elkészültek a hozzá illeszkedő részletes érettségi vizsgakövetelmények is. A követelmények alapján először a 2023/2024-es tanév május-júniusi érettségi vizsgaidőszakának alkalmával adnak számot tudásukról a vizsgázók. A megújult érettségi vizsgakövetelmények az eddiginél szélesebb teret adnak a tanulók önálló problémamegoldásának és kreativitásának.

Az informatika tantárgy érettségi követelményei korábban leginkább azt mérték, hogy a vizsgázó mennyire felkészült az elméleti ismeretekből. A digitális kultúra esetében a tananyag elsajátításánál és az érettségi követelményekben is a gyakorlati tudás került a középpontba. Emellett számos olyan témakör került ki

	3–4. évf.		5–6. évf.		7–8. évf.		9–10. évf.		11. évf.	
Kerettanterv	2012	2020	2012	2020	2012	2020	2012	2020	2012	2020
Óraszámok	32	68	32	68	68	68	64	102	0	68
Az óraszámok mennyiségi különbsége	+36		+36		0		+38		+68	

9. táblázat

	1–2. évf.		3–4. évf.		5–6. évf.		7–8. évf.		9–10. évf.		11–12. évf.	
Kerettanterv	2012	2020	2012	2020	2012	2020	2012	2020	2012	2020	2012	2020
A fogalmak száma	130	135	108	110	136	125	83	90	71	126	55	99
A fogalmak mennyiségi különbsége	+5		+2		-11		+7		+55		+44	

10. táblázat

a vizsgakövetelmények közül, amelyek a mai világban már inkább kiegészítő ismereteknek számítanak, nem külön témakörnek. Az érettségi vizsga 11 témaköréből 8 maradt meg – a többi vagy beépült a 8 témakörbe, vagy már nem szerepel a tantárgy törzsanyagában. A szövegszerkesztésről és az elméleti tudásról átkerült a hangsúly az adatok feldolgozására, hasznosítására, valamint a modern multimédiás és egyéb – akár a munkaerőpiacon is értékes – szoftverek használatára.

Összegezve: a Nat 2020-ban szereplő digitális kultúra tantárgyhoz készült kerettantervet számos olyan információval volt szükséges bővíteni – a korábbi informatika tantárgyhoz képest –, amely miatt indokolt volt a tudásanyag átadásához a kibővített fogalomrendszer létrehozása, valamint a tantárgyhoz javasolt óraszámok bővítése. Mindezek ellenére – a tárgy gyakorlati fókuszú oktatása miatt, valamint a csökkentett érettségi követelményeknek köszönhetően – nem hárul több részfeladat a tanulókra.

Testnevelés

A testnevelés tantárgy oktatását már a Nat 2012 is az egészséges életmódra nevelést szem előtt tartva – a köznevelési törvény vonatkozó rendelkezése szerint – heti 5 tanórán határozta meg. A Nat 2020, a többi tantárgyhoz hasonlóan, a testnevelés oktatásában is rögzíti a fejlesztendő kompetenciákat. A mindennapos testnevelés hozzájárul a tanulók testi, illetve szellemi teljességéhez. A tantárgyi követelmények megalkotása során fontos szempont volt, hogy a mozgás tudatos fejlesztését és tanítását már a lehető leghamarabb, az 1. évfolyamtól kezdve szisztematikusan építse fel. A motorikus mozgások mellett fontos szerepet kapott az egészséges életmódra való tudatos nevelés, valamint a mozgáshoz való hozzászoktatás már gyermekkorától kezdve.

A testnevelés tantárgy a tanulók szemléletét a játék, a sporttevékenység, illetve a testedzés lehetőségeinek és eljárásainak felhasználásával alakítja, formálja. A tantárgy meghatározó szerepet játszik a tanulók szokásrendjének, életvitelének kialakításában. Fontos, hogy minden tanuló számára megvalósuljon a mindennapos mozgás, testedzés. Már a Nat 2012 is fontos célként határozta meg az egészséges életmódra való nevelést, a Nat 2020 pedig ezt sokkal hangsúlyosabbá tette.

A tantárgy jellegéből következik, hogy a testkultúra értékeinek felismerésével és elsajátításával, illetve a mozgások megjelenítésével és teljesítményszintjével kapcsolatos követelmények külön kompetenciaként jelennek meg a követelményekben. A tanult sportági csoportok és a testkultúra különböző területei külön témaköröket fednek le. Ahhoz, hogy a tanulók hamar hozzászokjanak a mindennapos, és a megfelelő mennyiségű és minőségű testmozgáshoz, a tananyag felülvizsgálatakor az oktatott mozgásformákat és fogalmakat is bővíteni kellett. Ezt mutatja be a 10. táblázat.

Az érettségi követelmények továbbra is elméleti és gyakorlati részre bontják a testnevelés tárgyhoz tartozó érettségi vizsga követelményrendszerét. Az itt meghatározott tételek az elméleti tudáson és az alapvető mozgásformákon túl körüljárják a modern mozgáskultúra legfőbb területeit, valamint a legtöbb sportágat érintik.

Cikkünk folytatódik...

25 éve az oktatásért: digitalizáció, finomhangolás, bővülő feladatellátási lista

Kerek évfordulót ünnepel idén az Oktatási Hivatal (OH), melynek alkalmából lapunk új rovattal jelentkezik. A **25 éve az oktatásért** az OH, valamint az oktatás mindazon képviselőit mutatja be, akik többségében az OH életében – mondhatni a háttérben – tevékenykedtek és tevékenykednek vagy a köznevelés intézményeiben nevelik a jövő generációit. Friss rovattunk első interjúalánya az OH jelenlegi elnöke, akivel arról beszélgettünk, hogy az oktatásban eltöltött lassan 40 évnyi tapasztalata alapján mennyit változott a hazai közoktatás, mennyiben bővült, változott az alapítástól napjainkig az OH feladatellátása, és milyen célokkal kezdte meg elnöki feladatait. Azt is elmondta lapunknak, milyen üzenetet fogalmazna meg a jövő oktatási szakemberei számára. Jubileumi interjú **Brassói Sándor** elnökkel.

Szöveg: Karkó Ádám

Mióta dolgozik az oktatásban, és milyen tapasztalatokat gyűjtött az oktatásban töltött ideje alatt?

1985 óta dolgozom a köznevelésben, majd később a felsőoktatásban is, ami – mondhatni – elég hosszú idő. Közel 40 éve, hogy az oktatási rendszer résztvevője vagyok, nem számítva tanulói, illetve egyetemi éveimet, mert azokkal együtt több mint fél évszázada. A közoktatás és az arra épülő egyetemi évek talán a legmeghatározóbbak az ember életében. Aki pedig ezen ágazatban dolgozik pedagógusként, vagy az oktatásirányítás valamely szintjén, az megtapasztalja, hogy az oktatás olyan ágazat, amely szerteágazó és változatos területeket fog össze, ahol mindenféle korosztállyal, a legkisebbektől a legidősebbekig lehet találkozni, ahol a tanítás, tanulás, a személyiségfejlődés kérdései, a tanulók családi háttérváltozói és a területi-térsgéi oktatásszervezési problémák egy időben vannak jelen, s ebből fakadóan a rendszer komplexitása hatalmasnak mondható. Minden állampolgárnak részt kell vennie

a köznevelésben adott életszakaszban, így mindenkinek van bő 12-14 éves közvetlen tapasztalata a közoktatás világáról tanulói szemmel nézve is. Rendkívül gazdag világ ez, amelynek a komplex működését felismerni sok időre van szükség.

A tapasztalatom tehát az, hogy az oktatás egy nagyon bonyolult – és egyre inkább bonyolódó – rendszer, hiszen a világ körülöttünk olyan sebességgel változik, hogy azok a tapasztalatok és akkoriban jól működő rutinok, amelyeket sok idősebb pedagógus vagy közszereplő a saját gyermekkorából, iskolai világából megélt, már egyáltalán nem tekinthetőek relevánsnak. Gyakran hangzik el kritikaként, hogy „az én időmben még jól működött az iskola” – ami igen nagy tévhit. Meglátásom szerint nincs így. Nem lettek rosszabbak az iskolák, csupán másokká váltak. Számos olyan, a társadalom, illetve a jelenkor által rájuk tett bonyolult feladattal kell megbirkózniuk, amelyekkel korábban nem, vagy alig kellett bajlódniuk, mint például a drogprevenció, a digitális oktatási környezet, az információrobbanás vagy a generációk közti különbségek erősödése. Például mára sokkal alaposabbá vált a sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók felismerésének módszertana, az egyes SNI-formákhoz szükséges oktatási igények meghatározása és ellátása. Tehát persze, manapság több az SNI-s tanuló a fejlett világ oktatási rendszereiben – és nem csupán hazánkban –, de nem azért, mert arányaiban több lett a fogyatékkal élő, hanem mert a diagnosztikus rendszer szakszerűbben és gyorsabban szűri ki a speciális fejlesztésre szoruló tanulókat. És miközben ez nagy eredmény, ugyanakkor ez a személyre szabottság bonyolultabb eljárásokat igényel, ami a rendszer átláthatóságát is nehezíti és az elégedetlenség körét is

nővelheti. Napjainkban kifejezetten nehezebbé vált az oktatásirányítás feladata, megfigyelhető, hogy a digitalizáció erősödése, a személyre, tanulóra szabott oktatást elváró, egyre szélesebb szülői kör új szabályozási irányokat, intézményműködtetést generál, sok-sok változással rövid idő alatt – és még így is nehéz felvenni a versenyt a gyors ütemű fejlődéssel.

Amikor átvette az OH elnöki székét – 2020 szeptemberében –, melyek voltak a legnagyobb célkitűzései? Amennyiben elérte kitűzött céljait, miként találta meg a megoldásokat?

Éppen a koronavírus-járvány közepén vettem át az elnöki feladatokat, pontosan akkor, amikor a magyar köznevelési rendszer is – hasonlóan a világ legtöbb országához – nehéz helyzetbe került, amire gyorsan kellett reagálnia az Oktatási Hivatalnak is. A járvány miatt sok megbetegedés és tragédia történt az országban, s jól látszott, hogy az emberek – érthető módon – félnek. Az OH vezetőjeként tartottam attól is, hogy egy olyan nagy szervezet, amely ennyire sok országos feladatot végez egy időben, mint az OH – alapvetően kevés emberrel – hogyan fogja tudni ellátni a feladatát, ha egyszerre nagyon sokan megbetegsznek és kiesnek a munkából. Kritikus pozíciókban lévő dolgozók kiesése egész munkafolyamatokat akaszthatott volna meg. Elsődleges céloom az volt, hogy megnyugtassam az embereket, próbáltam olyan munkaszervezési módszereket kitalálni, amelyekkel megoldható, hogy a munka fennakadás nélkül haladjon, de az emberek is biztonságban legyenek. Ebben nagy segítség volt a járvány alatt az otthoni munkavégzés korlátok közti engedélyezése.

Mindazonáltal időközben számos változás történt, hiszen az érettségi vizsgarendszer átalakult, a felvételi eljárásokban is komoly változtatások zajlottak, sőt a pedagógusminősítésben és a szaktanácsadásban is módosulások történtek. Fontos céloom volt az ügykezelési, kapcsolattartási digitalizációs folyamatok (e-kormányzás) felgyorsítása. Átalakultak a hivatalban az állampolgárokkal, iskolákkal a kapcsolattartási struktúrák is az OH és az ügyfelek közt, nagyon sok hatósági eljárásunk elérhetővé vált online is. Az OH-n belül is felgyorsítottuk az ügyintézési folyamatokat, lehetőséget adtunk arra, hogy a hivatalon belül és kívül is lehetővé váljanak az online platformokon zajló tapasztalatcserék, értekezletek, konferenciák. Mindez azontúl, hogy csökkentette a személyes találkozókat, csökkentette az utazási idejét a dolgozóknak is és az ügyfeleknek is, és az embereknek több ideje maradt arra, hogy a feladataikat hatékonyabban végezzék el. Így sikerült a szakmai feladatokat is teljesíteni, igen hatékonyan, hiszen megóvtuk a dolgozóinkat, felgyorsítottuk és hatékonyabbá tettük az ügyintézést, s megteremtettük azokat a szakmai megoldásokat, amiket a szakpolitika is kijelölt számunkra.

Céloom volt továbbá olyan vezetési módszert is alkalmazni és elmélyíteni az OH-ban, amelynek lényege a szervezetfejlesztés, a szervezeti kommunikáció és az emberközpontúbb munkahellyé válás ösztönzése. S a szervezeti egységek közti együttműködések erősítése a komplexitás jegyében, ezek mellett a digitális alapú

kapcsolatrendszerek és kommunikációs csatornák növelése szervezeten belül és azon kívül. De röviden összefoglalva számomra a legfontosabb elvárások az OH-tól a szakszerűség, a jogszerűség, az eredményesség, a gyors és megfontolt reagálás minden ügytípusban, úgy, hogy közben ügyfélbarát módon támogatjuk a velünk kapcsolatba kerülőket.

Számtalan változásnak volt szemtanúja, sőt kivitelezője is. Hogyan emlékszik vissza az Oktatási Hivatal első éveire? Összehasonlítva a mai OH-val, milyen különbségeket tudna leginkább kiemelni?

Az OH jogelődje – az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont (OKÉV) – 1999. szeptember 1-jén kezdte meg működését azzal a céllal, hogy a közoktatásnak legyen egy olyan hivatala, ahol összefutnak az adatkezelési ügyek, valamint az országos oktatási koordináció ellátása kiemelt, országos jelentőségű ügyekben, mint például az érettségi vizsgaszervezés, az Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyek (OKTV) szervezése vagy a középiskolai felvételi eljárás. Ezek a feladatok az Oktatási Minisztériumban futottak akkoriban össze, ami – mint minisztérium – inkább nem az operatív feladatellátással, hanem az ágazati tervezéssel, a jogalkotással és egyéb más feladatokkal foglalkozott.

Az OKÉV tehát megkezdte működését mint operatív szervező és feladatellátó szervezet, ami kapocsként funkcionált a közoktatási intézmények és a minisztérium között. Korábban a megyei és a helyi önkormányzatok alatt működtek főképp a köznevelési intézmények, s így függetlenek voltak a minisztériumtól, ezért nem volt olyan szervezet, ami operatív módon, gyorsan segítette volna az iskolák működését. Az OKÉV sikeresen működött – dolgozóinak köszönhetően –, és ezért is elnyerte a jogalkotók, döntéshozók bizalmát, aminek köszönhetően a szervezet tovább növekedett. 2007-ben a Kormány létrehozta az Oktatási Hivatalt, és ekkor kerültek ide például a felsőoktatási felvételi, a felsőoktatási ügyintézésrel kapcsolatos teendők, a nyelvvizsgarendszerek ellenőrzési feladatai, valamint a tankönyvkiadás és a tankönyvjegyzék ellenőrzése is számos más feladattal együtt.

Ezt követően 2015-ben következett egy szintén nagyobb változás, amikor a korábbi megyei pedagógiai intézetek bekerültek az OH-ba, s létrejött az OH-n belül 15 Pedagógiai Oktatási Központ (POK) (A POK-okról egy korábban megjelent interjúnkban már volt szó. [A beszélgetés ide kattintva érhető el: folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/az-oktatasi-hivatal-feladatairol](https://www.folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/az-oktatasi-hivatal-feladatairol)). 2016-ban tovább bővült a hivatal az Educatio Kft. beolvasásával és a teljes oktatásinformatikai feladatrendszerrel. 2019 decemberében ide került a korábban Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) tartozó feladatellátás is, vagyis az oktatáskutatás és -fejlesztés, illetve a köznevelési tankönyvkiadás, tananyagfejlesztés egésze. Más fontos dologgal is bővült a Hivatal tevékenysége, hiszen a korábban már létező kompetenciamérés – ami 2021 óta digitálisan zajlik –, digitális alapokra került. A koronavírus-járvány idején a tantermen kívüli digitális munkarend rávilágított, hogy

mennyire fontosak a digitális kompetenciák. *(Erről korábban Maruzsa Zoltán köznevelési államtitkár is beszámolt lapunknak, amit ide kattintva olvashatnak:*

Napjainkra az a sok-sok kisebb-nagyobb szervezet, amely a 2000-es évektől egészen 2019-ig különálló költségvetési szervként működött az államigazgatás hátterében, gyakorlatilag mind az Oktatási Hivatal bővülő szervezetébe, feladatkörébe került. Manapság közel 1000 szakember látja el mindazt a feladatot, amit a különböző szervezetekből érkező feladatkörök hoztak magukkal.

A korábbi európai uniós költségvetési ciklusban számos eredményes projektben vett részt az Oktatási Hivatal. Milyen projekteket sikerült lezárni az elmúlt időszakban, és hogyan látja a jövőt a hasonló projektek tekintetében?

Az Oktatási Hivatal nagyon nagy számú – mindösszesen 15 – nagyobb uniós projektet valósított meg az EFOP-ok keretében. Kifejezetten magas volt akkoriban a projektekben részt vevő, valamint a külső szakemberek száma, de így sikerült határozottan, pontosan és a vállalt határidőre teljesíteni azokat az eredménytermékeket, amiket a projektek vállaltak. Nagyon fontos kiemelni, hogy ezen termékek mindegyike a jövőben is használható az ágazat bármely területén – legyen szó akár a felsőoktatásról, akár a digitális állampolgársághoz kapcsolódó e-közigazgatási ügyintézésről vagy köznevelési eredményekről, fejlesztésekről.

Összességében tehát úgy gondolom, igazán sikeresen zárultak a projektek: a *Pályaorientációs Mérés- és Támogatóeszköztől (POM)* (korábban megjelent interjúkat ide kattintva érik el: <https://shorturl.at/fqsX0>) kezdve a tanodák szakmai támogató keretrendszeréig, a lemorzsolódást csökkentő és hátrányt kompenzáló intézkedésektől a tanulói mérés-értékelésen keresztül, a különböző tanulói-iskolai programokat támogató *Csodaszarvas* vagy a *Jeles napok* portál (a fejlesztésekről megjelent interjúkat itt olvashatják: folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/sokretu-feladatkore-van-az-oktatasi-hivatalnak) egytől egyig kiváló munkák gyümölcsei. S ehhez hozzátenném még, hogy a tananyagfejlesztések és a digitális tananyagfejlesztések esetében kifejezetten fontos innovációs termékeket hozott létre a hivatal.

Viszont sajnós a jövőre nézve egyelőre nem látszik új projektterv. Bár a szakpolitikával többször egyeztetünk a korábbi EFOP-projektek folytatásáról – EFOP+ néven –, ezek elindulásáról azonban még nem született döntés az Európai Bizottság részéről. Bár azt fontos megjegyezni, hogy vannak azért kisebb uniós projektjeink, mint például az Erasmus+-projektünk, az Nqf-Ncp, az Eurograduate vagy az eTwinning projektjeink, ahol támogatást nyertünk (<https://>

www.oktatas.hu/kepesiteseknyito/kepesitesek/EQF_NCP_2021_2024), melynek keretében sok innovációt vagy együttműködést például a külhoni magyar pedagógusszervezetekkel valósítunk meg.

A mostani hivatal méretében és feladataiban többszöröse a kezdetinek, de komplexitásában is. Sokszorosára nőtt azon országos ügyek száma, amelyek alapján azt mondhatjuk, hogy minden magyar állampolgár kapcsolatba kerül élete során velünk – akár többször is.

Milyen üzenetet fogalmazna meg az elmúlt 25 év tapasztalataiból merítve a következő 25 év pedagógusainak és oktatási szakembereinek?

Ahogy megfigyelhettük, az elmúlt 25 évben igen gyorsan változtak az oktatási rendszerek a világban és hazánkban is. Napjainkban azt éljük meg, hogy az eddig bevált metódusok már kevésbé hatékonyak, éppen ezért új módszertani megoldásokat kell keresnünk. A tanulók sokfélék, a szülők tanuláshoz, iskolához való hozzáállása is megváltozott, sőt az intézmények is más és más specializáció alapján szabnak működési kereteket. De a világban tapasztalt igen gyors változással egyik iskola sem tudja igazán tartani a tempót. Mindehhez pedig hozzájön a tanulók digitális térben való elmerülése, ahol közösségi platformokon és különböző videómegosztó-portálokon mindenféle tudáshoz jutnak, közte akár valid vagy teljesen hamis információkhoz. Mindezeket megerősíti a mesterséges intelligenciával (MI) kapcsolatos problémák köre, ami az elkövetkezendő 25 évben nagyon meghatározó lesz annak tükrében, hogy az ember mennyire lesz képes ember maradni, miközben igyekszik a mesterséges intelligenciát keretek közé szorítva felhasználni saját céljaira. Valójában csak sejtjük, hogy mit jelent az MI fejlődése az életünkre nézve, de elképzelni sem tudjuk, hogy mi mindent fog még átalakítani a következő évtizedekben.

Tehát azt üzenném a jövő pedagóguskollégáinak, hogy tudatosítsák magukban, hogy a pedagógusszakma is sokat és gyorsan változik, erős társadalmi kontroll és elvárások közt alakul folytonosan. Ebben a változás-sorozatban kell megtalálnia a pedagógusnak önmagát úgy, hogy ismerje meg ennek a szakmának a csodálatos részeit, hiszen ennél színesebb szakmát keveset ismerünk. Rengeteg kihívás van és lesz egy pedagógus életében. A jó pedagógus a gyerekek számára életre szóló élményeket, meghatározó tudásokat nyújthat és a gyermekek személyisége számára pozitív minta lehet hosszú éveken keresztül. Eközben természetesen mindig vannak, lesznek oktatáspolitikai változtatások, amelyek az oktatás minőségét javítják, a pedagógusok munkáját segítik, és meghatározzák a jövő oktatási rendszereit.

Okostantermek felkészült pedagógusokkal és motivált gyerekekkel

Fotó: Gerse István

A digitális eszközök számos óvodában és iskolában ott lapulnak. Vannak, akik használják őket, de olyan intézmények is vannak, ahol az adott évszak dekorációját helyezik az interaktív táblákra. Ez utóbbi helyzet elkerülése érdekében Székesfehérváron a vállalatok támogatásával, az Alba Innovár Digitális Élményközpont szakmai koordinálásával 2019-ben elindították az Okostanterem programot. Ennek keretében modern eszközöket biztosítottak a helyi iskoláknak, és egy olyan képzési rendszert dolgoztak ki, amely segítségével a pedagógusok hatékonyan tudják használni ezeket az eszközöket. Erről a kidolgozott, többéves tapasztalatokból létrehozott programról beszélgettünk **Gerse Istvánnal**, a program szakmai vezetőjével, az Alba Innovár Digitális Élményközpont vezető oktatójával.

Szöveg: **Vágóné Ugró Szilvia**

Bill Gatesnek, a Microsoft alapítójának tulajdonítják a következő idézetet: „A program futtatása az igazi teszt. Megírod a programot, kipróbárod, és vagy működik, vagy nem.” Bár egyszerűnek tűnik a mondatban rejlő feladat, a gyakorlatban mégsem ennyire könnyű, hiszen teljesen másfajta gondolkodást igényel, mint egy könyv elolvasása, melyben benne vannak a jó válaszok, vagy egy előadás meghallgatása, melyből levonhatjuk a tapasztalatokat.

Egy program elkészítéséhez, majd annak teszteléséhez kreativitásra, analízis gondolkodásra, alkotásra, kutatásra és megismerésre van szükség. Erre a tanulási folyamatra alapozva 2017-ben Székesfehérváron a digitalizáció terjedését támogató átfogó program indult. A program szükségességét a történelem adta: míg a nyolcvanas években az iskolák technikai ellátottsága, fejlettsége magasabb szinten volt, mint a családoké, addig a kilencvenes évek óta, a házi számítógépek, az okostelefonok megjelenésével a gyerekek saját otthonukban modernebb eszközökhöz tudtak hozzáférni, mint az iskolákban. De nemcsak a technikai fejlődés, hanem a módszertani fejlődés is elakadt. Amíg a pedagógusok jelentős része a frontális oktatás, a tábla és a kréta mellett érvelt, azalatt a gyerekek saját telefonjaikon, otthoni számítógépeiken megtanultak fényképeket retusálni, videókat készíteni, és számítógépes játékokat programozni. Azonban jelenleg sem az iskolában, sem az otthoni környezetben nem kerülnek kapcsolatba a gyerekek a legfrissebb technológiai eszközökkel, mint

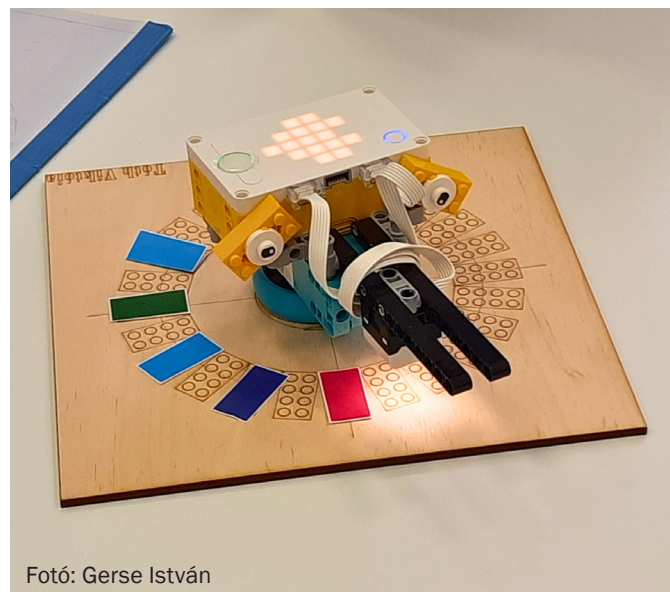
például a robotokkal, okoseszközökkel és virtuálisvilág-rendszerekkel, melyek a jövő mindennapjait fogják meghatározni. Ezért szükségessé vált egy élménypedagógiai alapokra épülő digitális központ létrehozása. Ezt ismerte fel a székesfehérvári önkormányzat is, ezért 2017-ben a Székesfehérvár Fejlődéséért Alapítvány létrehozta az Alba Innovár Digitális Élményközpontot. A digitális eszközökkel támogatott oktatás fejlesztése azonban nem állt meg az Élményközpont létrehozásával. 2019-ben Székesfehérváron elindult az Okostanterem program, amelynek célja, hogy a város összes iskolája rendelkezzen egy korszerű, projektalapú oktatásra alkalmas, digitális eszközökkel felszerelt tanteremmel.

A program nemcsak az infrastrukturális fejlesztést jelentette, terem kialakítását, eszközök beszerzését, hanem tanárok felkészítését is, mely az elmúlt években egy átfogó képzési programmá fejlődött.

A komplex szakmai program kiépítésének szükségességét a program szakmai vezetője így fogalmazta meg: „A pandémia ideje alatt világossá vált számunkra, hogy ha a pedagógusok nem készülnek fel, nem szereznek megfelelő tudást a digitális eszközök használatáról, kimondottan hátrányba kerülnek a gyerekek. A diákok tanítása és fejlesztése szempontjából kimagasló jelentőségű, hogy a pedagógusok lépést tudnak-e tartani a technikai fejlődéssel”. Amellett, hogy a tanárok megszerzik a tudást a digitális eszközökről, abban is feladatuk van, hogy irányt mutassanak az internet

Fotó: Gerse István

Fotó: Gerse István

adta információhalmazban a diákoknak. *Gerse István* szerint „fontos, hogy a gyerekek kutatva-tevékenykedve tanuljanak. Az információk gyűjtése, a kutatás már megy nekik, hiszen a telefonjukon bármilyen információhoz másodpercek alatt hozzájutnak, de az információk validálása, szelektálása egy olyan terület, amelyben a pedagógusoknak komoly feladatuk van.”

A fenti célok megvalósításáért jött létre 2019-ben az első okostanterem a Széna Téri Általános Iskolában. Ekkor a szakmai program csak a pedagógusok felkészítésére korlátozódott. Az évek során megszerzett tapasztalatok alapján szükségessé vált a program továbbfejlesztése. Ennek eredményeképpen, 2022-ben létrejött *A székesfehérvári Pedagógusok Digitális kompetenciájának fejlesztési programja* (PEDIG), melynek idén már 10 iskola és a helyi Vörösmarty Mihály Könyvtár is a tagja.

A PEDIG-program a konnektivista tanulásmélet eszmeiségére épül, ami azt jelenti, hogy a tanulás hálózatos szervezve történik. A PEDIG-program rendhagyó módon nemcsak a legmodernebb eszközökre fókuszál, hanem ennél sokkal többet adott

a helyi iskoláknak: okostantermet, mentorhálózatot és a pedagógusok számára elérhető tudásbázist. Ennek a komplexitását, és magának a programnak az alapelvét a szakmai vezető így fogalmazta meg: „Úgy gondoljuk, nem a terem az okos, hanem a pedagógusok és a gyerekek, akik használják. A képzett tanárok szaktudása nélkül egy okostanterem is csak székek, asztalok és eszközök gyűjtőhelye.”

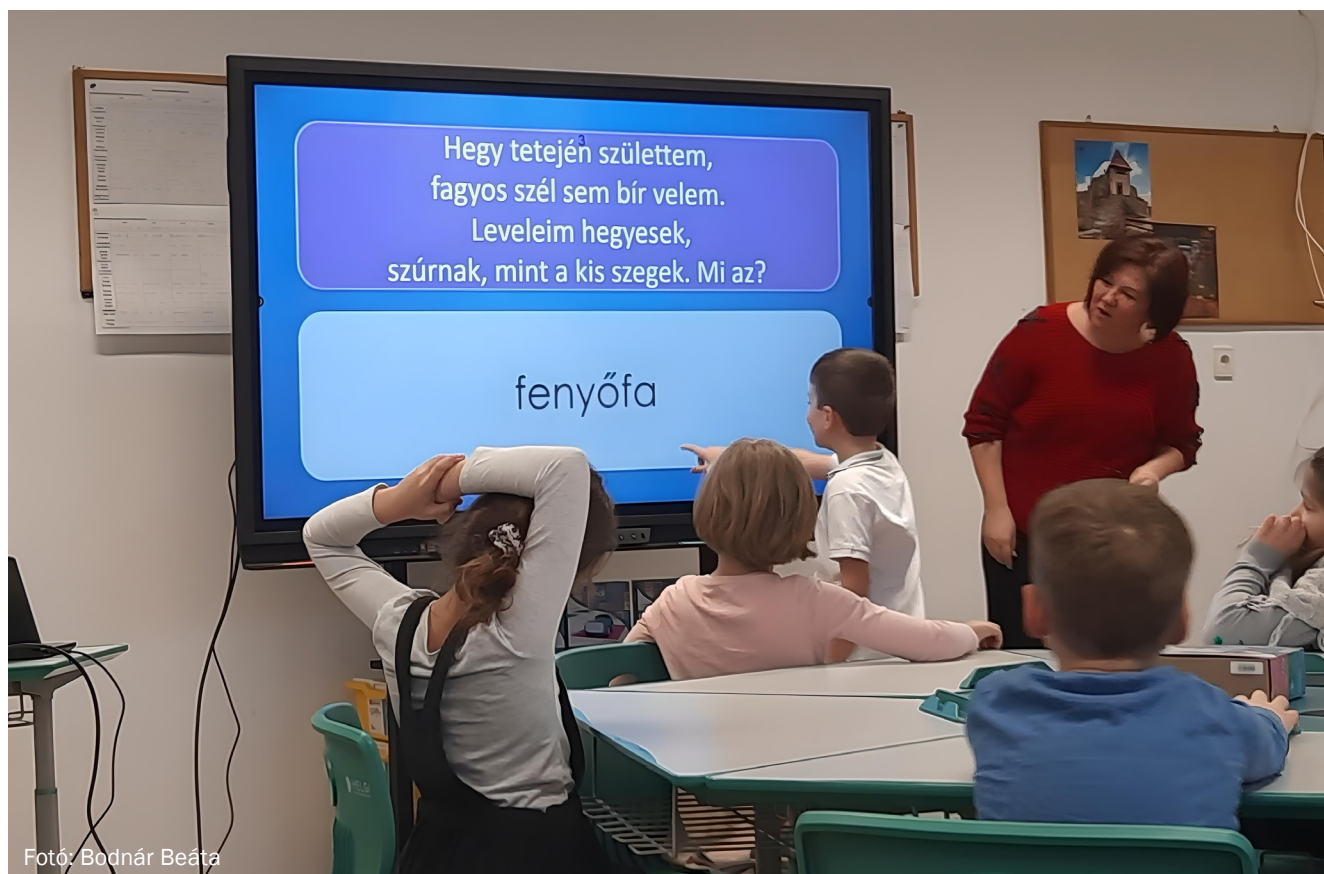
Az évek során összesen 94 pedagógus kapcsolódott be a programba és kapott megfelelő képzést a tanterem eszközeinek használatához. A képzések inkább műhelymunkák voltak, hiszen a pedagógusok a digitális eszközökkel projekteket dolgoztak ki, majd következte-

téseket vontak le, pontosan úgy, ahogy a gyerekekkel is használják az órákon a termeket.

Azok a pedagógusok, akik részt vettek a képzéseken, nem csupán a legórobotok programozásában vagy a lézervágó használatában szerezték meg jártasságukat. Ennek a képzésnek köszönhetően szélesebb tudással gazdagodtak. Emellett tagjai lettek a program saját mentorhálózatának, amelynek keretében folyamatos szakmai támogatást kapnak.

A város tenni akarásának egy újabb bizonyítéka, hogy a képzésen részt vevő pedagógusok honoráriumot kaptak a tanfolyamon való részvételért, melynek egyik feltétele volt, hogy a tudásukat megosszák az iskolájukban, hogy minél több pedagógus képes legyen az okostanterem eszközeit önállóan használni. Ezzel kapcsolatban Gerse István egy nagyon fontos dolgot fogalmazott meg: „Székesfehérvár hozzáállása a képzésekhez is hatalmas, pozitív újtásnak mondható, hiszen míg bármely más területen a képzésekért fizetni kell, a PEDIG-program műhelyein részt vevő kollégák ösztöndíjat kapnak.” A pedagógusok a képzés során és utána is használni tudják a program harmadik elemét, az Alba Innovár Digitális Tudástárat. Bár kerek egésznek tűnik ez a program, még mindig van egy új elem, melyet az idei évben indítottak el, mégpedig az Iskolai Digitális Pedagógiai Menedzserprogramot: „azt már megtanulták a programban résztvevők, hogyan tanítsák a gyerekeket, ahhoz viszont még nem kaptak irányítást, hogyan készítsék fel a kollégájukat, hiszen ez utóbbi teljesen más kompetenciákat igényel, ezért indítottuk újjára a menedzserhálózatot” – magyarázta Gerse István.

Nemcsak a PEDIG-program, hanem az eszközök is, melyek a tanteremben találhatóak, innovatívak és maximálisan tükrözik a digitális fejlődést. Belső infrastruktúrájukat tekintve a termek interaktív panelekből és projektasztalokból állnak, melyek elhelyezésénél figyelembe vették az átláthatóságot és a mobilitást. Minden okostanteremben van egy *Promethean* inter-

Fotó: Bodnár Beáta

aktív panel, *Craftbot* 3D nyomtató, *Lego Spike* robotok, *Sphero indi* padlórobotok, lézervágó és *Micro:bit* kísérletezőkészletek is, valamint laptopok és tabletek. Ezekkel az eszközökkel a gyerekek oktatása során a játékos, tevékenységbe ágyazott tanulási formák kerülnek előtérbe.

A programban részt vevő pedagógusok rendkívül innovatívan használják a telepített eszközöket. Fantasztikus ötletek kerültek felszínre, melyek színesebbé tudják tenni a tantermi munkát. Egy konkrét példán keresztül: Az énekórákon egy pedagógus egy szolmizáló legórobotot integrált az oktatásba. A diákok a szakkör keretében maguk állították össze, majd az énekórákon kreatív játékos feladatokkal kombinálva alkalmazták a robotot, ezáltal interaktív módon támogatva a tanulót különböző dalok megértésében és gyakorlásában. Olyan esetről is beszámolt a szakmai vezető, amikor egy történethez kapcsolódva a résztvevőknek csapatmunkában kellett színekártyák segítségével irányítaniuk a *Sphero Indi* padlórobotot egy meghatározott útvonalon.

Az okostantermekben központi szerepe van az interaktív tábláknak, azonban hangsúlyozni kell, hogy az interaktivitás kialakításában nem maga az eszköz, hanem a pedagógus hozzáállása játszik kulcsfontosságú szerepet. Gerse István ezzel kapcsolatban elmondta: „Az interaktív oktatás nem az interaktív táblákkal jelent meg. Hiszen már sok évvel ezelőtt az írásvetítőket is lehetett interaktív módon használni. Az volt a tapasztalat, hogy a gyerekek nagyon szerették a fíliákat

pakolgatni, és a vetített kép elvarázsolta őket. Az interaktív táblák is kicsit hasonlóak, elemeket rakunk fel rá, majd máshová tesszük azokat, tehát a pedagógusok folyamatosan aktivizálják, a tevékenykedtetés által pedig tanítják a diákokat. A funkcióbővülés a médiaelemekben és az online eszközökben nyilvánul meg.”

Az elmúlt években bekövetkezett rohamos digitális fejlődés nagyon jól megmutatta számunkra, hogy vannak olyan helyzetek az életben, amikor csak előre tudunk menni. Lehet, hogy visszavágyunk azokba az időkbe, amikor telefonkártyát használtunk, papír buszjegyet vásároltunk a buszsofőrnél vagy egy filmtekercset helyeztünk a fényképezőgépbe, de be kell látnunk, hogy a fejlődés megállíthatatlan, és célszerűbb lépést tartani vele, mint ellene dolgozni. Meglátta ezt Székesfehérvár önkormányzata is, és teljesen egyedi módon, mondhatni példaértékűen reagált rá. Az általuk kidolgozott PEDIG-program nemcsak azt mutatta meg, milyen eszközöket érdemes vásárolni, hogyan érdemes a pedagógusokat a tanulásra motiválni, hanem azt is, hogyan tudja egy közösség elősegíteni a fejlődést kitartással, önzetlenséggel és támogatással, mert a diákok tanítása a számukra legmegfelelőbb módon nemcsak egy pluszfeladatot jelent a tantestületnek, hanem a jövőbe, a felnövekvő generációba való befektetést is.

Digitális fejlesztés: ahol a sok-sok évezredes tudás élménnyé válik

A digitalizáció, a digitális tananyagok fontossága napjainkra a köznevelés számtalan területén meghatározóvá vált. A digitális transzformáció nagyon sok olyan lehetőséget kínál, amely az ismeretek elsajátítását hatékonyabbá teszi, élménnyé formálja a tanulási folyamatot. Az Oktatási Hivatal *A köznevelés tartalmi szabályozóinak megfelelő tankönyvek, taneszközök fejlesztése és digitális tartalomfejlesztés* című európai uniós projekt keretében a nyomtatott taneszközök mellett nagyon gazdag okostankönyv-kínálatot fejlesztett. A 2016 óta futó projekt 2023 decemberében zárult. Az utolsó mérőföldkő eredményeiről, a Nemzeti Köznevelési Portálon (NKP) található újdonságokról,

a szakmai irányítás fortélyairól, örömeiről és nehézségeiről **Farkas Andrea** szakmai vezetővel beszélgettünk.

Szöveg: Karkó Ádám

Milyen feladatokat lát el mint szakmai vezető? Milyen célokkal kezdte meg munkáját a projektben?

2020 decemberében kezdtem az Oktatási Hivatalnál dolgozni, az alsó tagozatosok számára fejlesztett okosgyűjtemények fejlesztésének menedzsereként. A Digitális Pedagógiai Módszertani Központból érkeztem ide, ahol a Digitális Oktatási Stratégia szakmai implementációját támogattam, s az itt szerzett tudást és innovációs irányelveket a munkám során mindig vezérelvnek tekintettem. 2022 novemberében kaptam felkérést a projekt 9. és 10. mérőföldkövének szakmai vezetésére.

A szakmai vezetés a fejlesztés tartalmi irányait a meghatározott kereteken belül, a csapatok összehangolt és eredményes munkájának szervezésével fogja össze. A szó szoros értelmében vett szakmai feladatok azonban a tevékenységének csak egy részét teszik ki. Felügyelni kell a munkafolyamatokat, folyamatosan követni a megvalósítást, illetve végső minőségbiztosítást végezni mind a határidőben való teljesítés, mind pedig a szakmai színvonal tekintetében. Ugyanakkor azt nagyon fontos hangsúlyozni, hogy a szakmai vezető víziót ad, célt határoz meg, és utat mutat azon szakmai csoportok számára, akik a fejlesztésen dolgoznak. Érzékeny szenzorként működik, aki felfigyel a humán erőforrásban rejlő potenciálra, és támogatja, egyengeti a produktumok útját, hogy ne ragadjanak meg ötlet szinten, hanem eljussanak a megvalósításig.

Persze arról is beszélhetünk, hogy a szakmai vezető a felmerülő problémákat, a támogatás felhasználásának hatékony lehetőségeit kellő ügyességgel igyekszik kezelni. Folyamatosan kapcsolatot kell tartani a HR-rel, a fejlesztésben részt vevő koordinátorokkal, egyez-

tetni a pedagógiai, jogi, kommunikációs kollégákkal. Mindeközben konferenciákon vettünk részt, szakmai napokat, rendezvényeket szerveztünk, a folyamatos meetingek mellett. Igazán izgalmas feladat irányítani azt a helyzetet, ami egy meghatározott időintervallumon belül egy konkrét cél lehető legminőségibb és legjobb megvalósítását jelenti.

Milyen fejlesztések történtek, valamint milyen fontosabb szegmensei voltak a munkának?

Az utolsó mérőföldkőben igyekeztünk olyan újdonságokat megteremteni, amelyek felkeltik a tanulók érdeklődését és motivációját, azt kerestük, hogyan lehet olyan utakat találni, ami a sok-sok évezredes tudást élménnyé teszi.

Két irányból közelítettünk ahhoz, hogy élménnyé formáljuk, ami kötelező. Egyrészt arra koncentráltunk, miként tudunk olyan pedagógiai innovációkat fejleszteni, amelyek a tananyag és az ismeretelemek közvetítését valamilyen másféle módon, a megszokottól eltérő módszerrel mutatják be azoknak a gyerekeknek, akik a hagyományos úton kevésbé eredményesek a tanulás terén. Másrészt a technológiai fejlesztések területén szerettünk volna fejlődni, vagyis az [www.nkp.hu](https://www.nkp.hu/tankonyv/foldrajz_7.8_nat2020_b/lecke_03_014) informatikai keretrendszerének lehetőségeit tágitottuk.

A pedagógiai innováció területén igazán nagy újdonságnak számít a Magyarország nagy tájaihoz kapcsolódó 6 darab videóklip, amelyek a tananyag feldolgozásához ajánlva készültek el (pl.: https://www.nkp.hu/tankonyv/foldrajz_7.8_nat2020_b/lecke_03_014, *de a Magyarország földrajza/Magyarország természetföldrajza című témakörnél más leckénél is megtalálhatóak a videók – a szerk.*).

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.
I.A	II.A	Mellékcsoportok										III.A	IV.A	V.A	VI.A	VII.A	VIII.A
1. H 0.001 g/cm³ -259.14 °C -252.87 °C 3. Li 0.54 g/cm³ 186.04 °C 1342 °C 11. Na 0.97 g/cm³ 97.72 °C 883 °C 4. Be 1.85 g/cm³ 2973 °C 2980 °C 12. Mg 1.74 g/cm³ 650 °C 1090 °C Diszprózium Rendszám: 66 Vegyjel: Dy Olvasáspont: 1412 °C (10³ Pa) Forráspont: 2567 °C (10³ Pa) Sűrűség: 8,54 g/cm³ Csoport: II.B Periódus: 7. Hővezetés: 11 W/(m·K) Fajhő: 167 J/(kg·K)																	

Szintén új kezdeményezés volt a megzenésített memóriateretek sorozat is, amivel előrukkoltunk. Lyrics-videókat fejlesztettünk, amelyek a kötelező verseket animációs háttérrel, felirattal és zenei aláfestéssel mutatják be. Fejlesztettünk preparált verselemzést is, amelynek lényege, hogy egy interaktív megoldás segítségével a szövegtestet az elemzési szempontok szerint lehet végigpásztázni, így kiemelve a fontosabb információkat.

Ugyanakkor a vázlatírást is segítettük, sőt életrajzi böngészőt is fejlesztettünk a gyerekek számára, aminek az a jelentősége, hogy a diákok maguk kutathatják fel, böngészhetik végig az egyes szerzők életének fontosabb állomásait vagy műveit. A nyelvtanulást interaktív játékokkal támogattuk meg.

Kiemelten fontos fejlesztésnek tartom az interaktív periódusos rendszert, valamint az interaktív térkép (<https://www.nkp.hu/tankonyv/foldrajzatlazs/>) fejlesztést is. Továbbá megoldást kerestünk arra, hogy több hazai iskola természettudományos, kísérletezésre alkalmas szertárának szűkös lehetőségeit kompenzáljuk, ennek apropóján készítettünk videósorozatot *Härtlein Károly* fizika szakos mestertanárral, aki fizikai kísérleteket mutat be az érdeklődő gyerekeknek, diákoknak, hogy ezzel is közelebb kerüljenek a természettudományos területhez.

Voltak nehézségek a munka során? Mit emelne ki ezekből? Hogyan sikerült megoldani a problémákat?

Gőzerővel kellett dolgoznunk, hiszen rövid volt a fejlesztési idő, tulajdonképpen néhány hónap alatt kellett megteremtünk mindazt, amiről most beszélgetünk, s ez idő alatt 35 digitális tankönyv készült el. Mindezt pedig úgy vittük véghez, hogy folytonos kapcsolattartást kellett kialakítani a különböző fejlesztőcsoportok – azokon belül pedig az adott feladatot ellátók – között, ami egy ilyen volumenű feladatvégzésnél nem kis koordinációs feladat volt. A lényeg tehát, hogy ez a projekt – sok mindenén túl – a megoldásokról szólt.

Milyen örömteli pillanatokra emlékszik vissza szívesen?

Mielőtt belevágtunk volna a „B” sorozat könyveinek digitális elkészítésébe, azt mondtam a kollégáimnak, hogy valami olyat kell most csinálnunk, ami eltér az eddigi megvalósításoktól. Mivel a nyomtatott könyvek esetében is másabb a „B” sorozat, mint az „A”, úgy az új sorozat digitális átültetésének és megvalósításának is szükségszerűen másnak kellett lennie. Szerettem volna, hogy tanulási stratégiákat mutassunk, praktikus vagy izgalmas megoldásokat, hogy legyen színes eszköztársa a tanárnak és motivációja a diáknak egyaránt, s úgy érzem, ennek eleget tettünk.

A kezdetekkor azt tanácsoltam mindenkinek mint szakmai vezető, hogy gondolkodjanak sorozatokban. Mert ahogyan a Netflixen megnézek egy sorozatot, és „ráharapok”, nem engedem, nézem és nézem, úgy beválhat ez a digitális tankönyveknél is. Ezzel egy új oktatási műfajt hoztunk létre, amelyet remélem, sokan kedvelnek majd.

Kiemelném a magyar tájakról készült videóinkat, amiket örömteli volt viszontlátni a tévében, s bár jó ideje dolgozom már a tananyagfejlesztés területén, azt még nem volt alkalmam – egészen mostanáig – megélni, hogy egy oktatási fejlesztés bekerül a televízióba, hogy a nagyobb, szélesebb nyilvánosság számára is köztudomású legyen a munkánk gyümölcse. Nagyon sok jó pillanatunk volt, annyi mindenről lehetne még beszélni, hiszen az egész fejlesztés mindenki számára inspiráló volt.

A projekt lezárását követően mire lehet számítani? A jövőben fognak folytatódni a fejlesztések?

Még ebben az évben napvilágot látnak a hiányzó sorozatrészek egyes elemei, amelyekben, reményeink szerint sok most megkedvelt innováció folytatódik majd.

Képes rá!

Önállóság

Szöveg: **Martin Jánosné**, magyar-történelem szakos tanár

A nevelésben az lehet s kell, hogy legyen a legfőbb célunk szülőként és pedagógusként, hogy önálló, döntéseket hozó, tetteiért felelősséget vállaló felnőtté váljon a gyermek, akinek a sorsát mi egyengetjük szeretetből, elhivatottságból.

Az önállóságra nevelésben a fokozatosság a legfőbb elv. A gyermeknek kezdetben nagyon sok testi határa van, a szüleiére van utalva az életben maradáshoz. Az állandóan figyelő, aggódó szülő félti a gyermekét, mindent el akar rendezni körülötte. Közben figyel, hogy mennyi mindenre képes már, mi mindent csinál meg egyedül. A szülő akkor segíti a folyamatot, ha az életkortól függően ad minél több választási lehetőséget, hogy meg tudja élni a kisgyermek azt az érzést, hogy van beleszólása az életébe. A kicsinek van igénye arra, hogy birtokba vegye a körülötte levő dolgokat, s nekünk lehetőséget kell adnunk, hogy megküzdhesen a feladattal. A kísérlet persze kudarccal is jár, de ezt az érzést is meg kell tanulni, főként, hogy akarjon a kudarc ellenére újra próbálkozni. Amire képes, azt neki kell elvégeznie, akár sorozatos próbálkozással.

A szülőnek sokszor azt is nehéz megélnie, ha gyermekének már nincs akkora szüksége rá, mint korábban, s a féltésen is túl kell lépni, nem szabad olyat elvégezni, amire már a kicsi is képes. Az önállóságra törekvésért nem támogatjuk, ha folyton besegítünk abba, amivel éppen küzd. Ehelyett figyelni kell, és csak akkor megmutatni a bonyolultnak látszó tevékenység fortélyát, ha többszöri próbálkozás után sem sikerül a megoldás. Persze minden tovább tart így, de rá kell szánni az időt. Így taníthatjuk meg, hogy gondoskodni tudjon önmagáról, s a közben felszabaduló érzéseket is meg kell tanulnia kezelni.

A felnőtt érezheti azt, hogy bizonyos területen már önállónak kellene lennie a gyermeknek, mégsem tanácsos erőltetni, mert elbizonytalanodik, s a hozzáunk való bizalma is sérül. Ne érezze magát sürgetve, ne nyomasszák az elvárások. Természetesen a családi nevelésben igen nagy szerepe van a *nem, ne* szavaknak. A korlátokat, szabályokat meg kell ismertetni, de a túl sok tiltás kényszerítéshez vezet, s az eredmény sokszor a dac. Ehelyett próbálkozzunk az eltereléssel, főként őt érdeklő feladatokkal. Így nem törjük le az önálló akarátát, hanem lehetőséget adunk az önálló cselekvésre. A felnőttek konfliktusát is sokszor az okozza, hogy meg akarjuk győzni a másikat, s az eltérő nézeteket nem tudjuk elfogadni. Elkerülhető lenne a kellemetlen szituáció, ha arra törekednénk, hogy megismerjük a másik véleményét, s nem éreznénk problémának, ha nem értünk mindenben egyet.

A gyereknevelés során természetesen bőven van konfliktus, mert egy gyerek mindig akar valamit, s gyakran olyat, amire még nem képes. A szülő azt szeretné, ha olyan erős akaratú felnőtté válna, aki végig tudja küzdeni az élet számos problémás feladatát. E cél érdekében már gyerekkorban támogatni kell őt az akarata használatában, érvényesítésében. Meg kell adni a döntés és választás lehetőségét, mert a szabad akarattal cselekvésből tanul a legtöbbet. A nehézség abból adódik, hogy mégsem nevelhetjük arra, hogy mindig azt csinálhat, amit ő akar. Vannak tiltások, van, amit nem követhet el, s a nevelés akkor eredményes, ha ezek a tiltások belső értékrenddé válnak, s a belső parancs megszólal akkor is, ha nem látná senki a megtenni vágyott dolgot.

A szülő szükségszerűen türelmetlen egy adott szituációban, s érezteti a fölényét és tekintélyét. Persze a gyermeknek is megvannak az eszközei, hogy ne úgy menjenek a dolgok, ahogy a szülő azt elképzei. Ott a sírás, a hiszti, a dac. Nem vezet jóra az ilyen szituáció.

Persze nem engedhetünk, ha veszélyes helyzetbe kerülhet, vagy éppen másnak okozhat kárt. A határokat meg kell húzni, s a határok átlépésének következményeivel meg kell ismertetnünk. A felnőtt életre készítjük fel ezzel is.

Legyen-e büntetés? Ha muszáj, akkor megfelelő módon büntessünk! Ez azt jelenti, hogy ne azt érezze a gyermek, hogy a felnőtt fölényben van, s ezért egyelőre el kell viselnie, amit kirónak rá. Sajnos ebben az esetben a feszültség a mélyben továbbra is megmarad. Meg kell értetni a gyermekkel, hogy miért van szükség a büntetésre. A megbeszélés irányulhat arra is, hogy közösen határozzák meg, mi a teendő, s hogyan lehet jóvátenni az elköve-

tett rossz cselekedetet. Eközben a szülő hangot ad olyan érzéseknek, amik empátiát ébreszthetnek, s nem alakul ki ellenállás, sőt büntudat sem, hiszen van lehetőség jóvátételre. A kívánt viselkedést könnyebb így elfogadni, s jó hangulatban az együttműködés is biztosabb.

Dicséret alkalmazásával is alakítjuk a személyiség önállóságát. Ha figyelünk a gyermek teljesítményére, s azt díjazzuk dicsérettel, az ösztönzi őket további jó cselekedetekre. Arra vigyázni kell, hogy ne legyen túlzó és elnagyolt a dicséret, mert azt akár hazugságnak is érezheti, ami nagyon romboló a kicsik érzékenysége-re. A túlzott dicséret azzal is járhat, hogy kialakul egy teljesítménykényszer. Hatalmas feszültség kísérheti a gyermeket, ha mindig magas szinten kell megfelelni. Egy esetleges kudarc nagyon vissza tudja vetni, s akár tragédiának is minősítheti. Előfordul az is, hogy a folyamatos dicséret elvárássá alakul, s csak akkor tesz meg valamit, ha valakitől dicséretet kaphat.

Az önbizalom és az önbecsülés fejlődését, erősödését érhetjük el mind a dicsérettel, mind a büntetéssel, de főként azzal, hogy érzésekről, gondolatokról is beszélgetünk, s így csiszolódik össze a gyermeki és szülői akarat. Az iskolában egy olyan közösségben kell megállnia a helyét, ahol már fontos a motiváció és a kitartás, s a társak közt is megfelelő helyet kell kivívni. Az önállóság tehát mindenképpen javára válik a kisdíáknak. A gyermekre hatással van, ha úgy neveljük, hogy kikérjük a véleményét azokban a kérdésekben, amik vele kapcsolatosak, s csak akkor segítünk, amikor kéri. Ily módon őt támogatjuk, s nem a szigorúság lesz a célravezető, hanem olyan közös szabályok meghozatala, betartása, amik életszerűek, s bizalmat ébresztenek a gyermekben, ha hiszünk abban, hogy képes megoldani valamit önállóan. Mint személyiséget hozzá kell segítenünk az öntudat, önbizalom, az önmegvalósítás, az önértékelés vagy az önkritika tulajdonságaihoz.

Együttesen az önállóságra kell felkészíteni, hogy az új kihívásokra készen tudjon állni. Ez sok beszélgetést igényel, amik során megtanítjuk arra, hogyan lehet egymástól teljesen eltérő véleményeket, akaratot összehangolni. A felnőttek is változnia kell, hozzá kell szoktatnia magát ahhoz, hogy ne lássa kisebbnek, folyamatosan segítségre szorulónak a fiataalt, akkor, amikor már nem az. Az önbizalom, a magabiztosság kialakulásánál nagyon fontos, hogy se túlértékelés, se alábecsülés ne rontsa a lehetőségeket. A gondolkodás alapjává kell válnia a „képes vagyok” szemléletnek.

A sikeres, boldog, magabiztos felnőtt élethez fontos évek az iskolaévek. A pedagógiai eljárások mennyire hatnak a kívánt irányba, s a kisdíák mennyire lesz képes iskolai feladatai ellátásában is a „képes vagyok” szemléletet betartani?

Az iskola kötött időbeosztást és kötelező feladatokat, valamint az eredményesség felmutatását jelenti a szabadabb életformához, játékhoz szokott kisgyerek számára. A változást úgy kell indítani, hogy jókedvvel, érdeklődéssel forduljon az új feladatok felé. Fokozatosan kell bevezetni az elvárások teljesítésébe. A szülői háznak kezdetben nagyobb részt kell vállalnia a másnapra szükséges holmik előkészítésében, táskába pa-

kolásában, de ezeket a feladatokat a gyermekkel együtt végezve, eljön az idő, amikor a szülő már csak ellenőriz, majd meg is bízhat a teljesítményben.

Az iskola a tanulásról szól, ami természetesen erőfeszítést is jelent. A korábbi időszakhoz képest kevesebb játékban, de sokkal több komoly, elvégzendő kötelességben lesz részük a kicsiknek. Pedagógusi felelősség a tanuló megfelelő motiválása a feladatvégzésre. Jó alap, ha az intézmény pedagógusai időt hagynak a képességek kibontakoztatására, s így megfigyelhetik, miben lenne igazán jó a gyermek, mi hozna számára olyan örömet, hogy belső késztetést érezzen a tudás megszerzéséhez. A pedagógusok együttműködésére van szükség ahhoz, hogy kiderüljön, milyen odafigyelésre, fejlesztésre, tehetséggondozásra, felzárkóztatásra kell gondot fordítani az egyes gyerekek esetében. Egyéni odafigyelés, bánásmód mutatja meg, hogy mi hajtja az eredményesség felé a diákokat – talán csak a dicséret, az elismerés, vagy az a jóleső érzés, hogy „képes vagyok rá”, „én is meg tudom csinálni”. A tanárnak az a siker, ha ezt a belső akarást eléri a növendékében, hisz ez minden külső motivációt, erőltetést felülír, ez az igazi energiaforrás az önállósodás útján.

Nagy jelentősége van a sikerélménynek, ha a gyermek adott területen a képességeinek megfelelően a lehető legjobban kibontakozhat. Fontos, hogy reálisan lássa önmagát. Legyen tisztában erősségeivel és korlátaival egyaránt. A pedagógusnak ebben is szerepe van, hiszen ő – és persze a család – segíthet az önismeret kialakításában és fejlesztésében. Ha megalapozzuk az önismeretet a lehetőségek nyújtásával, jó szándékú és elfogadható kritikával, hozzásegítjük az önérvényesítés képességéhez, de mások megértéséhez és tiszteletéhez

is. A kölcsönös elfogadás, az empátia fejlesztése segíti a kulturált egyéni és közösségi életet, a jó emberi kapcsolatok kiépítésére való képességet.

Az iskola a kooperatív tanulási módszerek alkalmazásával, a projektekben munkálkodással lehetőséget teremt az alkalmazkodóképesség, a kompromisszumra való készség, az egymás iránti felelősség vállalásának kialakítására, mások helyzetébe való beleélésre, ráebreszt a szabályok betartásának fontosságára. A személyiség fejlődésének jelentős tényezői ezek, s fejlődésükkel a fiatal egyre jobban tisztában lesz saját érzelmeivel, értékeivel, s tud majd önállóan dönteni.

Korunk követelménye az élethosszig tartó tanulás. A tanulókat képessé kell tenni arra, hogy önállóan is tudjanak ismereteket szerezni és alkalmazni. A szaktárgyak tanulásának megvannak a maguk módszerei, s a tanárnak az a feladata, hogy megtanítsa tanítványait arra, hogyan kell tanulni. Nincs haszna a tankönyvi szöveg befűzésének, felmondásának, hisz a rövid távú emlékezetből hamar kikopnak az ismeretek.

Ismerjük azt a szituációt, ha a gyerek nem képes egyedül megbirkózni a leckével, tanulnivalóval, tudjuk, hogy az iskolai eredmények számlájára mennyi kényszer, rossz hangulatú családi este írható. A tanórán kell következetes és fokozatos pedagógiai módszerekkel megtanítani a diákokat a lényegkiemelésre, az összefüggések meglátására, a korábbi ismeretekhez való kapcsolásra. A legfontosabb az a szemlélet, amely biztos abban, hogy azok az ismeretek válnak világossá, tartóssá és használhatóvá, amelyek megszerzésében a tanulók aktívan és öntevékenyen vettek részt. Mindez azt szolgálja, hogy a gyermek későbbi élete során is képes legyen ismeretei gyarapítására, problémahelyzetek megoldására.

Dr. Gaál Gabriella és Dr. Jászi Éva Pedagógus-mesterség című könyvükben az alábbi módon definiálják a nevelést az oktatás kontextusában: „A nevelés olyan értékátadó, értékrendszert kialakító, fejlesztő folyamat, melynek célja, hogy az egyént életfeladatai megoldására képessé tegye. (...) A nevelés az a folyamat, amelyben a pedagógus által irányított tanulói tevékenységrendszer fejleszti az egyén képességeit, a fejlesztő hatások révén alakul a tanuló értékrendszere, személyisége, amelyek lehetővé teszik számára az egyéni és társadalmi feladatok megoldását.”

A direkt nevelési módszerek kisebb korban még szükségesek, a felnőtt irányítása, fokozatos elvárásainak közvetítése a célravezető. Működik a magyarázat, a segítségadás, a gyakoroltatás, a rendszeres ellenőrzés, motiválás, követelés, s szükséges a nevelési célú beszélgetés is.

Idősebb gyerekek esetén hatékonyabb, ha a nevelő közvetett módon felügyeli a nevelési folyamatot. Az el-érendő célhoz számos feladaton, eseményen keresztül vezet az út, s ez nagymértékben fokozza az önállóságot, az autonómiát. A kölcsönös követelménytámasztással, példaadással, segítségadással, ellenőrzéssel, értékeléssel, esetleges tiltással jobban segítjük a belső autonómia működését.

A **differenciált tanítási mód** elterjedőben van. Gyermekcentrikus tanításnak is nevezzük, mert a tanítás a diákok érdeklődéséhez, képességeihez igazodik. Nagy előnye, hogy saját ütemben haladhat a tanulás, s így elég idő áll rendelkezésre a fejlődéshez, elenyésző kudarcélmény nyomja el a személyiséget; nagyobb az önállóság, s a gyermek megtanul egyedül tanulni. A további haladáshoz nő a motiváló hatás, s fejlődik az önismeret is. A pedagógus a differenciált oktatás so-

rán folyamatosan figyeli a gyerekeket, s egyéni fejlesztést végez. A fejlesztő órán az a cél, hogy a tanuláshoz szükséges alapkészségek kialakuljanak. A képességfejlesztésen van a hangsúly, s a megszerzett ismeretek alkalmazásán. A tanulói motiváció úgy érhető el, hogy időszerű, a gyerekek érdeklődését felkeltő, problémamegoldást igénylő témákkal foglalkozzanak, illetve úgy kell a témát bevezetni, hogy az problémát rejtсен. A probléma feldolgozása során tanulnak olyan technikákat, ami az ismeretszerzéshez szükséges, vagyis a tanulni tanulás módszeréhez juttathatók el a diákok. Az ilyen óráknak az előkészítése nagyon időigényes, s a pedagógustól hosszú távú tervezést vár el.

A tanítási-tanulási folyamat úgy lehet hatékony, ha a különböző munkaformákat (egyéni, páros, csoportos, kooperatív, projektek) a célnak megfelelően választjuk a különböző feladattípusokhoz, hogy a tanulók aktív részvételét biztosítani tudjuk. Közös élmények kialakítását szolgálja a drámajáték alkalmazása is, mely során az egész személyiség fejlődik, az adottságok jobban kitűnnek, erősödnek, illetve a kommunikációs készségek fejlődése révén nagyobb bátorsághoz jutnak a visszahúzódebb diákok is. Növekszik az önbizalom, saját értékükbe vetett hitük nő.

Szabó Magda szerint: „Gyereket csak úgy lehet nevelni, ha megtiszteli az ember azzal, hogy komolyan veszi.” Lélekben erősödik az a kisember, akivel megbeszéljük az őt érdeklő és őt érintő dolgokat, nem nevetik ki, fontosságát nem kérdőjelezzik meg, hanem odafigyelnek rá.

Fontos, hogy a felnövekvő generáció képes legyen önálló véleményalkotásra, befolyástól mentes, önálló döntéshozatalra. Erre is lehetőséget kell adni, életkortól függően minél gyakrabban. A **problémacentrikus tanítás** és a **kooperatív módszerek** alkalmasak

arra, hogy a közös munkával, játékelménnnyel erősítsük azokat a képességeket, készségeket, magatartásformákat, amikre a mindennapi életben szükség van: célok kitűzése, tervezés, önuralom, elfogadás, önálló döntés, konfliktuskezelés, nyitottság, kritikai készség, választásra való készség, összefüggések felfogása, önálló véleményalkotás.

A témákat úgy kell bevezetni, feldolgozni, hogy legyen mód érvelésre, állásfoglalásra, lényegkiemelésre, a valóság és a fikció viszonyának érzékeltetésére, s végül önálló ítéletalkotásra.

Az online térben információk tömege zúdul mindenkire. Nem könnyű kritikával fogadni sok tényként feltüntetett információt. A digitális világban való eligazodást, az önvédelmet és a mértéktartást meg kell tanulniuk az embereknek. A családnak és az iskolának is foglalkoznia kell az online világ szerepével, árnyoldalaival és előnyeivel. Súlyos következményei lehetnek az álhíreknek, ijesztgetéseknek, mivel a gyerekek nem képesek reálisan felmérni a veszélyeket. Nem tudnak önállóan dönteni, ha nincsenek tisztában a helyes úttal. Az álhírek, az áltudományos információk kiszűréséhez, az adatvédelemhez, a megfelelő posztoláshoz segítséget kell nyújtani. A családi beszélgetések, a szülői példamutatás mellett az iskolának van komoly feladata, hogy felkészítse a gyerekeket a biztonságos internetezésre. Sok elrettentő példa megbeszélése mellett hívhatók külső előadók, akár a rendőrség munkatársai közül, akik az internetes bűncselekményekről beszélnek. Lehet kérdezni a felhasználókra leselkedő veszélyekről, az adatvédelemről, a profilalakításról vagy a biztonságos jelszóról.

Mindenképpen szükséges, hogy az információkat, adatokat szűrni, rendezni tudják a diákok is, mert csak így juthatnak hiteles tudáshoz, s lesznek képesek önálló véleményalakításra.

Az önállóságra nevelés nagyon komplex és hosszan elnyúló, fokozatosságot igénylő feladat. Arra készítjük fel a következő nemzedéket, hogy maguk tudják irányítani saját életüket és a körülöttük levő világot, úgy, hogy jól érezzék magukat benne.

Életkortól függően lehet fontos az önellátásra való képesség, a másokhoz való alkalmazkodás, az együttműködés, iskolásként pedig egyre nagyobb körben kell tudni tapasztalatokat szerezni és élni azokkal. Fontos lesz az ismeretszerzés, a tanulás módja, a világ dolgai iránti érdeklődés, a tanultak hasznosítása. Kihívás a digitális világban való eligazodás, az adottságok, képességek alapján történő életpálya-választás.

Mindezek alapján a megfelelő önértékelés, önbizalom megadja azt az elégedettséget, ami a boldog élethez kell: „képes vagyok rá.”

Utánközlés, első közlés helye: Menedzser Praxis Pedagógiai és Módszertani Tanácsadó, 2023. szeptember

Jellemfejlesztő vagy inkább teher a siker?

Néhány évtizeddel ezelőtt teljesen más dolgok jutottak eszünkbe, mikor azt hallottuk, sikeres valaki. Maga a siker szó kimagasló eredményeket, jó munkahelyi beosztást, presztízst, esetleg nagy családot jelentett. Napjainkban már a közösségi médiában való magas követőszám is okot adhat arra, hogy valaki sikeresnek érezze magát. Jelenleg a köznevelésben és felsőoktatásban tanulókat, de még a felnőtteket is teljesen más dolgok motiválhatják a siker felé, mint a korábbi generációkat. Ugyanakkor a sikert – függetlenül attól, hogy mit jelent az egyén számára – ma is nehéz elérni; ha pedig elértük, nehéz feldolgozni, jól kezelni. **Dr. Hollósy-Vadász Gábor** pszichológussal beszélgettünk arról, mit jelent a siker, milyen lépéseket kell megtennie annak a diáknak és felnőttnek, aki sikeres akar lenni, ha pedig elérte, mire kell odafigyelnie.

Szöveg: Vágóné Ugró Szilvia

Hogyan lehet értelmezni a siker kifejezést?

A siker kifejezést legegyszerűbben az egyén szintjén érdemes értelmezni. Azt kell megvizsgálni, hogy az egyénnek mit jelent pontosan a siker. Ilyen kontextusban nagyon sokféleképpen lehet értelmezni, mert egyénként gondolhatom magam sikeresnek a párkapcsolatomban, a szakmámban vagy az élet bármely területén. A sikerre vonatkozóan konkrét, objektív definíció nincs, mert azt mindig az egyén szintjén határozzuk meg, bár a televízióban és a közösségi médiában próbálják nekünk megmutatni, hogy mi számít sikernek. Ha megnézzük az Instagram-profilokat, azt láthatjuk, hogy ott mindenki sikeresnek tűnik, de a hétköznapi életben érdemes arra koncentrálni, hogy legyen az életünkben egy-két olyan terület, amelyben sikeresnek tartjuk magunkat. Ugyanakkor legyenek olyan területek is, ahol elfogadjuk, ha nem száz százalékosan teljesítünk. Tehát a siker valójában azt jelenti, hogy az egyén kitűzött magának egy célt, és azt elérte. De fontos, hogy az a cél reális legyen.

Kire mondják általában, hogy sikeres? Milyen helyzetben használjuk ezt a szót valakire?

Ha a közösségi médiát nézzük, azt tapasztalhatjuk, hogy azokat tartják sikeresnek, akik úgy mond „mini sztároknak” tűnnek, akik azt tükrözik magukról, hogy mindent elértek. A való életben azonban legtöbbször azokra használjuk, akik az élet bizonyos területein kimagasló eredményeket értek el, mint néhány elismert tudósunk, sportolónk vagy nemzetközi eredményeket elért művészeink.

Hogyan válhat valaki sikeressé? Mekkora szerepe van az önel fogadásnak abban, hogy sikeresnek érezze magát valaki?

Az első lépés az, hogy az egyén reális célokat tűz ki maga elé. A második lépés, hogy rendelkezzen önismerettel, tudja, hogy miben igazán jó, melyek azok a területek, amelyek illenek hozzá. Fontos, hogy tisztában legyen a saját képességeivel, kompetenciáival. Ha valaki eljutott eddig a felismerésig, és az önismerete is rendben van, akkor a következő lépés, hogy rendelkezzen azzal a képességgel, hogy felül tudja vizsgálni saját tetteinek súlyát, és hogy jó-e az a cél, amit kitűzött maga elé. Ha nem jó, akkor képesnek kell lennie rá, hogy korrigálja saját céljait, vagy ha szükséges,

fejlessze magát. Nagyon fontos az egyén szempontjából a cél elérésében a motiváció is, mert hiába tehetséges valaki egy adott területen, ha nem motivált és nem kitartó, akkor soha nem lesz sikeres, a tehetség önmagában nem elég. A siker vonatkozásában az értelmi és az érzelmi intelligencia is nagyon fontosak, de mindennek az alapja az önismeret és a kitartás, és persze az önellfogadásnak is fontos szerepe van a siker elérésben, mert attól, hogy valaki nem tud szépen olvasni, a családi életében és a hobijában még lehet sikeres.

Ha valaki sikeresnek szeretné érezni magát, mi az, ami nélkülözhetetlen az útja során?

A legfontosabb tehát az önismeret és az önellfogadás, hogy reális célokat tűzzön ki maga elé az egyén, hogy tudja, mit akar elérni az életben. Nélkülözhetetlen a motiváció folyamatos fenntartása is. Döntő jelentőségű, hogy fenn tudja-e tartani valaki a motivációját a célja eléréséig, hogy ne fogyjon el az első nehézségnél; kell, hogy folyamatosan lássa a végcél. Az is segíthet, ha részcélokat fogalmaz meg magának az ember, ha az útja közben adódnak kisebb akadályok, amelyeket meg kell oldani, akkor is végig holisztikusan fog a végcéljára tekinteni, mert a sok rész cél teljesítése vezet a sikerig. A siker szempontjából az sem mindegy, milyen közegből jön az illető, hogy támogató szociális hálót alakítson ki maga körül. A középiskolában még fontosabb, mint az egyetemi évek alatt, hogy olyan diákokkal töltsék a hétköznapijait a fiatalok, akik inspirálják őket, akikre felnézhetnek.

A siker és a sikerélmények hogyan függenek össze?

A sikerélmény egyfajta ceremónia, megünneplése annak, hogy valaki elérte a kitűzött célt. A siker és a sikerélmény összefüggnek, mert maga az élmény akkor jelentkezik, amikor eljutott az illető odáig, amit ő sikerként tart – amit persze rengeteg munka előz meg. A másik kérdés, hogy az adott egyén a sikerélménnyel hogyan küzd meg, hogyan éli meg és hogyan dolgozza fel. Nem véletlen, hogy akadnak olyan zenészek vagy színészek, akik drogfogyasztók, szerhasználók, mert a sikert, a siker élményét nem mindenkinek könnyű feldolgozni.

Mennyire könnyű vagy nehéz elfogadni és feldolgozni a sikert?

Magát a sikert nem olyan nehéz feldolgozni, sokkal inkább a sikerrel járó hírnevet és az életmódbeli változást nehéz kezelni. Ha valaki például egy kisközösségből származik, és mondjuk cégvezető igazgatóvá vagy egyetemi tanárrá válik, teljesen más lesz az életstátusza, akár a problémakörei, mást fog gondolni az életről, ezért más-ként fog beszélni azzal a közösséggel, ahonnan származik. Emiatt pedig szakadék keletkezhet a szűkebb vagy tágabb közössége és öközötte, mert nem fogják egymást megérteni. És az sem mindegy, mennyire lesz az adott egyén híres – mert fontos kérdés, hogy mennyire jár a siker hírnévvel. A népszerűség által akár több millió emberre is hatással lehet valaki, amit nem könnyű feldolgozni, mert nyomást helyez az egyénre azáltal, hogy igyekszik megfelelni.

Csak a felnöttekre jellemző a siker érzése vagy a kisgyerekeknél is ugyanúgy megjelenik ez az élmény?

Az óvodásokra és a kisiskolásokra nem igazán jellemző, a kamaszok csoportja viszont az a korosztály, amikor kialakul a sikerérzet. A kisebbek nem igazán értik a sikert, nem tudnak mit kezdeni vele, ezért lehet az is, hogy alsó tagozaton nem érdemjegyeket, hanem szóveges értékelést kapnak a gyerekek. A kisebb korosztály a sikert úgy élheti meg, hogy a megoldott valamit, ami neki fontos volt – például focizás közben egy gólrúgás.

Milyen sikerélmények érhetik a kamaszokat, és milyenek az egyetemistákat?

A sikerélmény legtöbbször a tanulmányokhoz kapcsolódik mindkét korosztálynál, de a kamaszoknál és az egyetemistáknál a sikerélmény teljesen más lehet, hiszen más az, ha leérettségizik valaki, mint ha letesz egy szigorlatot. Természetesen nem mindenki megy egyetemre; a szakma elsajátítása is lehet egy sikerélmény, vagy ha a fiatal elkezd dolgozni valahol.

A kamaszoknál még nem annyira jellemző, a fiatal felnőtteknél annál inkább kialakulhat sikerélmény a párkapcsolat területén is: ilyen lehet az egyén első párkapcsolata vagy az összeköltözés lehetősége, a közös albérlés a párjával. De az is sikerélmény lehet valakinek, ha sikerül a szüleiéről leválni, és elköltözni otthonról. És persze kifejezetten jelentőségteljes sikerélmény lehet mindkét korosztály számára a sport: vagy úgy, hogy az illető kitűz magának célként 10 kilométert, amit aztán lefut, vagy úgy, hogy amatőr vagy profi sportoló lesz.

Mit tehetnek a pedagógusok és a szülők azért, hogy a gyermekek sikeresnek érezzék magukat, hogy kiegyensúlyozott felnőttek legyenek?

Nagyon fontos, hogy a szülők támogató közeget biztosítsanak a gyerekeik számára. Ha egy gyereknek nem megy a matematika, akkor a szülő ne mondja azt neki, hogy milyen rossz, hogy nem megy neki a matek, de még azt se mondja, hogy milyen kellemetlen helyzetbe hozza ezzel őt; ne a saját igényeit akarja megvalósítani a gyerekek által, hanem támogassa őt. Kérdezze meg, mi az, ami konkrétan nem megy neki, próbáljon segíteni – vagy ha ő nem tud, akkor keressen valakit, aki tud. Fontos, hogy olyan bizalmi közeget biztosítson a szülő, amelyben a gyerek elmondhatja, mi az, ami frusztrálja vagy akadályozza. Nem érdemes – főleg kisgyermekkorban – teljesítménynyomást helyezni a gyerekekre. Nem szabad, hogy azt érezze, kevésbé szeretik, ha csak négyest hoz haza az iskolából, nem pedig ötöst. Sok esetben még azon is érdemes elgondolkodni, hogyha valami nagyon nem megy a gyereknek, akkor nem érdemesebb-e másik intézménybe átmenni. Célszerű végiggondolni, érdemes-e az adott intézményt erőltetni? Ha egy gyereket beíratnak a legerősebb gimnáziumba, ami neki nem biztos, hogy menni fog, akkor folyamatos kudarcélmények fogják érni, tehát el kell gondolkodni egy olyan intézményen, amely nem annyira nehéz számára, ahol folyamatosan sikerélmények, nem pedig kudarcélmények érik. Érdemes a választás jogát meghagyni a gyerekeknek, például a fakultáció vagy szabadon választható szakörök esetében. A szülőnek engednie kell azt, ami a gyereket érdekli, amihez tehetsége van, mert ezek határozzák majd meg azt, hogy felnőttkorában hogyan gondolkodik magáról, ami által az is kiderül, hogyan fogja tudni kezelni a sikert.

A pedagógusok részéről pedig – ha egy tehetséges tanulóval találkozunk – nem célszerű, hogy extra nyomást helyezzenek rá. Sokkal célravezetőbb, ha megbeszéljük a szülővel és közösen támogatják – esetleg bevonják egy tehetséggondozó programba –, amiben a gyerek megélheti a saját maga sikerét. Abban az esetben, ha a pedagógus azt látja egy diákon, hogy nagyon nem megy neki egy adott tantárgy, akkor a szülővel érdemes először beszélni, majd utánajárni az okoknak. Amikor tud segíteni a pedagógus, akkor mindenképpen segítsen a gyerekeknek; akár azzal, hogy nem írásban, hanem szóban felelteti, ha attól könnyebb a diáknak.

A sikert gyakran definiálják úgy, hogy valaki százszázalékosan teljesít az élet akár több területén. Vannak ennek árnyoldalai is?

Vannak emberek, akik így élik az életüket, minden területen száz százalékosan teljesítenek, mindent beleadnak, de nekik is vannak félelmeik: az egyik például a kudarcból való félelem, hogy elveszíthetik a sikerességüket, mindezzel együtt pedig az egzisztenciájukat, a lakásukat.

A sikeres emberek jelentős része nagyon sokat dolgozik, nagyon sokat tesznek a sikerért. Ha valaki ennyire sokat dolgozik, folyamatosan száz százalékon teljesít, annak az életében valószínűleg borulni fog az egyensúly a munka-család relációjában, amely akár kiegészítéshez is vezethet. A sikerességnek éppen úgy, mint a sikertelenségnek, vannak árnyoldalai is, ezért nagyon fontos, hogy a sikert fel tudják dolgozni, a sikerélményt pedig kezelni tudják azok, akik kimagasló eredményeket érnek el mind a munkájukban, mind a magánéletükben.

A HÓNAP TÉMÁJA

Magyarok a nagyvilágban

Miből fakad életfontosságunk lényege?

A drogprevenció hasznosságáról

Napjaink egyik kardinális kérdése, hogy mennyire befolyásolja az ember létezését a szenvedélybetegség. Bár számtalan európai országban kérdéses egyes szerek használatának legalizálása, a drogtól független függőségek mellett sem mehetünk el szó nélkül. Hiszen mit tegyen a szülő, ha gyermeke videójáték-függőségben szenved? Hogyan reagáljon a pedagógus, ha olyat tapasztal egyes osztályokban, ami nem megszokott? **Demetrovics Zsolt** pszichológussal, addiktológussal, kulturális antropológussal, az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) egyetemi tanárával, az MTA levelező tagjával beszélgettünk a pályakezdő évek véletlenszerűségéről, az addiktológiai kutatások jelentőségéről, s arról, milyen szerfogyasztási szokások jellemzőek a fiatalok körében.

Szöveg: **Karkó Ádám** | Fotó: Demetrovics Zsolt

Milyen emlékei vannak kis- és középiskolás korából? Akkoriban mit gondolt, mivel fog foglalkozni, ha felnőtt?

Nem igazán gondoltam semmire. Nem voltak konkrét terveim a továbbtanulás tekintetében, olyan célom meg pláne nem volt, hogy pszichológus leszek. Minden idővel alakult ki. A középiskolában semmilyen elképzelésem nem volt a továbbtanulást illetően, sőt, bár a rend kedvéért elmentem felvételizni, valójában utazni, dolgozni akartam, s nem egyből továbbtanulni. Végül Amerikában kötöttem ki, ott dolgoztam egy pár hónapig, majd hazatértemkor angol–történelem szakra felvételiztem. Hamar kiderült azonban, hogy annyira nem az én pályám a tanárság, hogy komoly energiákat fektessek a fonetikába. A pszichológia viszont – amiről a tanárképzésen volt alkalmam néhány előadást meghallgatni – érdekelni kezdett, s végül így kerültem a pszichológusi pályára. Az egyetemen hamar rátaláltam a kulturális antropológiára is. Tehát nem volt tervezett a pályakezdésem, mentem mindig az aktuális érdeklődésem felé, s módosítottam, ha mégsem bizonyult testhezállónak valami vagy ha új impulzusok értek. Mondhatnám, hogy véletlenszerűen zajlott az egész, de annyiban nem, hogy figyeltem arra, mi az, ami felé el tudok köteleződni.

Voltak olyan pedagógusai, akiknek sokat köszönhet?

Az általános iskolai osztályfőnököm mondta olykor, hogy válasszam a jogi pályát – utalva a gyakori vitáinkra –, de azóta sem tudom, hogy ezt vajon viccből mondta-e vagy komolyan gondolta. Alapvetően nem voltam kiemelkedően jó tanuló. A képességeim megvoltak, cserébe nem tettem komolyabb erőfeszítéseket azokon a területeken, amelyek nem érdekeltek és a tanár sem tudta felkelteni az érdeklődésemet. Egyébként nagyon fontos az, hogy kinek milyen tanára van, és bár ez abszolút közhelyes, mégis igaz. Mert egy igazán jó tanár a maga tárgyát örömmel tanítja a diáknak, még akkor is, ha az a tanuló valamiért nem érdeklődik iránta. Sok negatív példát tudnék mondani, de a lényeg, hogy nem voltak olyan tanárain, akik kedvet adtak volna bizonyos szakterületek megismeréséhez. És akkor még nem beszéltünk olyan területekről, mint a zene. Megdöbbenő, hogy lehet egy olyan területet percek alatt megutáltatni a gyerekekkel, amit amúgy mindenki szeret. Hasonlóképp van ez a testnevelés vagy a rajz esetében is. De a történelemtanárom például – annak ellenére, hogy világnézetileg súlyos kérdések merültek fel körülötte – mégis annyira izgalmasan tudott tanítani, hogy sok mindennek az órán kívül utánanézttem. Ő kedvet adott a saját tantárgyához, pedig nem volt az eredendő érdeklődésem körében a történelem.

Mi készítette végül arra, hogy pszichológiával kezdjen el foglalkozni? Voltak meghatározó iskolai élményei?

Őszintén szólva azt sem tudtam, mi az a pszichológia, hiszen a '80-as években eleve nem volt a pszichológia úgy előtérben, mint manapság. Olvastam ismeretterjesztő könyveket és pár szakkönyvet is – például *Popper Pétert* –, de meghatározó iskolai élményem a pszicho-

Klinikai szakpszichológus, addiktológus, kulturális antropológus, az MTA levelező tagja. Az ELTE Pszichológiai Intézet egyetemi tanára, az Addiktológia Kutatócsoport vezetője. Korábban az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karának dékánja (2014–2021) és a Pszichológiai Intézet igazgatója (2011–2021).

Főbb kutatási területe a pszichoaktív szerhasználat, illetve a viselkedési addikciók (szerencsejáték, videójáték-használati zavar, kényszeres vásárlás, testedzésfüggőség, munkafüggőség, kényszeres szexuális viselkedés, problémás pornográfiahasználat) mérésének, epidemiológiai jellemzőinek, valamint személyiségpszichológiai, motivációs és családi hátterének megismerése.

Számos hazai és nemzetközi tudományos folyóirat szerkesztőségi tagja, a *Journal of Behavioral Addictions* című folyóirat alapító főszerkesztője. Az *International Society for the Study of Behavioral Addictions* elnöke.

lógiával kapcsolatban egyáltalán nem volt. A tanárképzésen találkoztam először a területtel, hiszen voltak külön pszichológiás tárgyaink, ahol voltak érdekes dolgok, amikor azt tudtam mondani, hogy ez érdekel engem, s elkezdtem olvasni. Arra korán rájöttem, hogy nem fogom végigcsinálni az angol–történelem szakot, viszont – ahogy említettem – a pszichológia nagyon megfogott, el is kezdtem készülni a felvételire, s fel is vettek. Amint bent voltam az egyetemen, éppen elindult a kulturális antropológia, ami szintén érdekesnek tűnt. A klinikai szakpszichológia – tehát a pszichológia gyakorlati része – is mindvégig érdekelt, s a megfelelő végzettségeket is megszereztem, de egy ponton nem fért már össze a kutatás, az oktatás és a klinikum. Így az utóbbi háttérbe szorult, bár a kutatómunkámban nyilvánvalóan jelen van ez az érdeklődés, mint ahogyan a kulturális antropológia is. Ezek egyébként szocializációs hatások is. Az egyetemnek – és persze a középiskolának is – azt gondolom, sokkal jelentősebb szocializációs hatása van, mint amit a tények és tudás átadásában ad. Csak ennek a képzőhelyek – sajnos – nem mindig tudnak eleget tenni.

Mivel foglalkozik pontosan az addiktológia? Addiktológusként inkább elméleti oldalról elemzi az eseteket?

Tudományos szempontból az addiktológia kiindulópontja a problémás emberi működések megértése. Az alkalmazott része viszont az ebben való segítségnyújtás azok számára, akik valamilyen problémával küzdenek, vagy esetleg a problémák megelőzése.

Az addiktológia elsősorban a különböző szerekkel kapcsolatos függőségi problémákkal, illetve a nem szerekkel kapcsolatos, ún. viselkedési addikciókkal kapcsolatos problémákat vizsgálja.

A szenvedélybetegség és a függőség ugyan két külön fogalom, de milyen határon húzódik e két meghatározás?

Ez definíció kérdése. A szenvedélybetegség tulajdonképpen egy általánosan használt szó. A függőség – klinikai értelemben –, amikor problémás szinten függök egy adott viselkedéstől. Tehát nem a köznap értelemben jelent függést, hanem azt, hogy az egyén alkoholhasználatát vagy droghasználatát, esetleg szerencsejáték-használatát olyan mértékű és jellegű, hogy azzal kapcsolatosan problémák jelentkeznek az élet bármely területén, például testi, lelki, családi, egzisztenciális vagy párkapcsolati szinten. És ha ez a függőség kialakul, akkor beszélünk szenvedélybetegségről, ezért ezt a kettőt nem különíteném el. A mai némenklatúra nem használja a függőség szót, inkább a használat zavaráról beszél, ami azt fejezi ki, hogy ezek olyan viselkedések, amelyek a problémamentes tartománytól haladhatnak egy nagyon széles spektrumon a problémás vagy súlyos függőséggel járó állapotig. Lehet úgy alkoholt használni, hogy azzal nincs az illetőnek különösebb problémája, sem testileg, sem lelkileg, ez ugye nagyon kis mennyiség, de lehetnek kisebb-nagyobb problémái; vagy lehet nagyon súlyos állapot, amikor már alkoholizmusról beszélünk. Ez igaz lehet bármilyen szerre, bármilyen viselkedésre. Nézzük például a szerencsejátékot: mint mindennek, ennek is van egy rekreációs használati formája, ami problémamentes, de van az a szélsőséges, függő típusú használat, amikor súlyos problémák jelennek meg az ember életében.

Hogyan látja, az iskoláskorúak között mennyire gyakori a függőség és szenvedélybetegség?

Számos kutatás zajlik Magyarországon, egy részükben a kutatócsoportunk is részt vesz. A kutatások eredményei alapján kiemelhető, hogy a legális drogok – amikről gyakran megfeledezünk –, a dohányzás és az alkohol jelentik a legnagyobb problémát a fiatalok esetében, hiszen ezek az első szerek, amiket kipróbálnak a fiatalok, amelyek közül az alkohol az egyik legsúlyosabb és legproblémásabb drog – csak szeretünk nem így gondolni rá, lévén, hogy a magyar és európai szerhasználati kultúránknak néhány ezer éve szerves része. Az alkohol egy igazi kemény drog – a szó legszorosabb értelmében –, a fizikai és pszichés következményeit tekintve egyaránt. A dohányzás szintén kevesebb figyelmet kap, nem vagyunk rá érzékenyek, elfogadjuk. Ha a gyerek részegen megy haza, az nem gond, mert részeg, ugye, már mindenki volt, de attól rettegünk, hogy elszív egy marihuánás cigarettát. És akkor ott van az internet, a videójátékok, amik újabb problémát jelentenek.

De a lényeg – visszatérve az alkoholfüggőségre –, hogy szükség lenne egy jól kidolgozott alkoholstratégiára, drogprevencióra, megelőzésre. Akkor tud bármilyen prevenció hiteles lenni, ha van benne valamilyen rele-

váns üzenet. Tehát, ha súlyos büntetés jár a kannabisz fogyasztásáért, akkor hogyan lehet feszítvált szervezni az alkohol köré (pl. Pálinkafesztivál)? Ezt nem tudja egy serdülő – talán még egy felnőtt sem – integrálni, főleg akkor, ha a családban vannak alkoholisták és a baráti körben olyanok, akik marihuánát vagy másféle szereket fogyasztanak. A fiatalok – nagyon okosan – nem látják a kettő közötti különbséget, ezért kellene egyértelmű üzenetet küldeni feléjük.

Egyébként a leggyakrabban fogyasztott szerek a fiatalok körében egyértelműen az alkohol, a cigaretta és a kannabisz. És itt fontos kiemelni, hogy nagyon jó lenne, ha mindenki arra törekedne – így a szerhasználat pedig visszaszorulna –, hogy testi-lelki értelemben egészséges maradjon az ember. Tehát egy általánosabb kontextus lenne a fontos, nem egy-egy szerre vagy jelenségre ráugrani.

Mik azok a viselkedési addikciók, és mik tartoznak ebbe a kategóriába?

Azok a függőségi zavarok, amelyekben nem valamilyen pszichoaktív szerrel kapcsolatban alakul ki a függőség, hanem valamilyen egyéb viselkedés vonatkozásában. Ide tartozik többek között a szerencsejáték-függőség, a videójátékokkal kapcsolatos függőség vagy általában az internetfüggőség; ugyanakkor idesoroljuk a testedzésfüggőséget, a munkafüggőséget, a kényszeres vásárlást, vagy a pornográfiával kapcsolatos addikciót is. Ezek mind nagyon hasonló tüneteket okoznak, mint a pszichoaktív szerekkel kapcsolatos függőségi zavarok, annyi különbséggel, hogy nincs jelen pszichoaktív szer. Az emberek többsége ezeket a tevékenységeket rekreációs tevékenységként (videójáték, szerencsejáték) vagy a mindennapok részeként (szex, munka, vásárlás) végzi, viszont kikerülhetnek a kontroll alól ezek a viselkedések, s akkor negatív testi és lelki tüneteket okoznak, így alakul ki a függőség.

Milyen tanácsot adna a szülőknek és a pedagógusoknak, hogy a problémákat megelőzzék?

Elvileg egyszerű: neveljünk egészséges gyerekeket. Nyilván a kérdés, hogy hogyan, de végső soron azok a gyerekek, akik jól érzik magukat a világban, élvezni tudják mások társaságát, tudnak hatékonyak lenni az aktivitásaikban – felnőtt működésre fordítva tudják élvezni a munkájukat és az intimitást –, velük nem lesz gond.

De ha specifikusabban nézzük, akkor például fontos, hogy a szülők beszéljenek a gyerekeikkel! Nem kell mindig várni, hogy mikor kezd a gyerek mesélni, hanem meg lehet kérdezni, hogy mondja el, mi történt vele. És ez különösen igaz a videójátékokra, vagy azokra a területekre, amiket mi nem ismerünk. Ismerjük meg, s ha kell, játszunk vele együtt.

Kiseb korban – persze később is – fontos a kereteket meghatározni, de nem mindegy, hogyan. Apró dolgokról van itt szó: például nem időegységekben célszerű meghatározni egy játékot, hanem inkább szakaszokban gondolkozzunk: mondjuk azt a gyerekeknek, hogy 2-3

menetet játszhat. Így nem a játék közepén kell félbehagynia egy folyamatot.

A pedagógusok viszont nagyon nehéz helyzetben vannak. Többnyire 30-35 diáknak tartanak 45 perces órákat olyan tantárgyakból, amik vagy érdeklik a diákokat, vagy nem, és különböző mértékben felkészültek. Kezeljék ezt oktatási szempontból, tartsanak fegyelmet, s mellesleg még neveljék a gyerekeket egészségesnek, kezeljék az iskolai dohányzást, az iskolán kívüli alkohol- és droghasználatot. Hajlamosak vagyunk mindent elvárni egy tanártól, mintha varázslók lennének, s kérdéses, hogy mindezt miért cserébe. Én ezt egy nagyon ellentmondásos helyzetnek látom.

De a konkrétumoknál maradva, nem hiszem, hogy ezekre a helyzetekre – gondolok itt a drogfogyasztásra és az egyéb addikciókra – a legtöbb pedagógust felkészítették volna. Mindenesetre, ha gond van, szakemberhez kell fordulni, s ugyanezt gondolom a prevencióról is.

Mit gondol, a jövőben fognak javulni a szenvedélybetegségekkel és a függőségekkel kapcsolatos statisztikai adatok?

Ha maradunk az iskolás korosztálynál, akkor azt látjuk, hogy nem a szenvedélybetegek száma magas, hanem azoké, akik kipróbálták valamelyik pszichoaktív szert, hiszen – például a középiskolás korúak esetében – ekkortájt történik a kísérletezés, a próbálgatás, a túrértékhatár feszegetése. Ezért volna igazán fontos az egészséges életmódra nevelés, mert ha valaki kipróbálja a szereket,

de egészséges lelki és testi értelemben is és ez fontos érték számára, akkor a későbbiekben aligha lesz szüksége arra, hogy tartósan drogot használjon. Fontos tenni azért, hogy egészséges fiatalokat neveljünk, és kimondottan szükség volna rá, hogy a jövő generációja ne maradjon segítség nélkül.

De a válaszom nem. Semmilyen olyan trendet, törekvést nem látok ma, amelyik érdemben tenne ezeknek a problémáknak a kezelésére vagy megelőzésére. Szükség lenne egy komplex, szakmai alapokon nyugvó elképzelésre, hiszen a szakemberek megvannak Magyarországon, kitűnő szakember-generációk nőttek fel az elmúlt évtizedekben.

Mivel foglalkozik mostanában, milyen kutatásokat végez?

Több mindennel foglalkozom, leginkább a viselkedési addikciókkal. Jelenleg egy kutatásban a szülők videójátékokon belüli szerencsejátékokkal kapcsolatos ismereteit próbáljuk felmérni, főként azért, mert azt látjuk, hogy jelentős szakadék van a szülők és a gyerekek között, ami azt okozza, hogy a szülők nem tudják időben megelőzni a problémákat.

A kutatáshoz kapcsolódó kérdőívet itt lehet kitölteni: https://uwaterloo.ca/1.qualtrics.com/jfe/form/SV_dalu3wN3fLQTKXI?Q_Language=HUN

Az állattartás kapcsolatot teremt a természettel?

Napjainkban számtalan családban tartanak állatokat, s bár korábban az otthoni állattartás praktikusabb válfaja volt a haszonállattartás, manapság ez teljesen megváltozott. Ám megannyi lehetősége van az embernek, hogy a természethez kapcsolódjon, mégis hallunk olyat, amikor valakinek az állata az egyetlen kapcsolódási pontja az élővilághoz – ami talán nem a legmegfelelőbb indok az állattartásra. **Dr. Kubinyi Enikő** etológussal, biológussal az iskolás éveiről, az etológusi pályakezdéséről, illetve a kutyatartás okairól és nehézségeiről beszélgettünk.

Szöveg: Karkó Ádám

Fotó: Kubinyi Enikő

Mennyire volt meghatározó gyermekkorában a biológia iránti rajongása?

Nagyon érdekelt az élővilág. Kisállatokat tartottam, rengeteg dísznövényem volt, kertészkedtem, kirándultam, és mindent elolvastam, amihez hozzáfértem otthon vagy a könyvtárban. A '80-as évekről beszélünk, még jóval az internet kora előtt.

Milyen élményei vannak kis- és középiskolás korából? A pedagógusai észrevették Önben a biológia és az állatok iránti érdeklődését? Ha igen, miként segítették a céljai elérésben?

A 16. kerületi Centenárium Általános Iskolában a biológiatanárom, *Abonyi Mátyásné Magdi* néni észrevette és biológiai versenyekre készített fel. Ennek köszönhettem a továbbtanulást is, mert második lettem az ELTE Radnóti Miklós Gyakorlóiskola biológiai versenyén, így felvételi nélkül vettem fel biológia-kémia szakra. Magdi néni sajnos fiatalon meghalt autóbalesetben.

A középiskolában nem tűntem ki különösebben, hiszen a Radnóti az „elit” iskolák közé tartozik, szinte mindenki jól tanul, elvárás a tanulmányi versenyeken való részvétel is. De az a kezdetektől világos volt, hogy biológiával szeretnék majd felnőttként foglalkozni, és ehhez minden segítséget megkaptam a szaktanáromtól, *Kropog Erzsébettől*. Később ő volt a vezetőtanárom is, amikor elvégeztem a biológiatanári képzést.

Az egyetemen Csányi Vilmos etológus tanítványa lett, s végül Ön is mint etológus kezdte meg munkáját. Mit adott Önnek a Professzor úrral való közös munka, milyen tanulságokra gondol vissza szívesen?

„Nagymesterként” tekintettem rá, aki intuitívan, azonnal egy probléma lényegére tapint, és sokszor analógiákkal, képekkel, történetekkel világít rá a lényegre, adott esetben olyan szakmai érvek helyett, amiket kevesebben értenének meg. Rendszeresen előfordult például, hogy a Tanár úr a gödi tanszéki megbeszéléseken látszólag teljesen elmerült a postája átnézésében, aztán hirtelen feltett egy kérdést, ami azonnal rávilágított az előadás leggyengébb pontjára. És jellemző volt az is, hogy a kutyaí viselkedésében olyan apró részletek tűntek fel neki, amik felett más átsiklott, ő viszont megalapozott velük egy új tudományágat. Csodáltam az intelligenciáját, a humorát, a rugalmasságát, a széles látókörét.

Lassan húsz éve, hogy nyugdíjba ment, de több fontos öröksége is velünk maradt. Az egyik, hogy a tanszékünk nagyon odafigyel a tudományos ismeretterjesztésre, igyekszünk minél több emberhez eljuttatni kutatásaink eredményeit. A kutatócsoportunkban, az ELTE Etológia Tanszékén alapvetően baráti, támogató, fesztelen hangulat uralkodik. A Tanár úr olyan embereket válogatott össze a kezdőcsapatba, akik kerülnek a hatalmi fitogtatást, és hagyják szabadon dolgozni a beosztottjait. Ez szerintem növeli a csoporttagok kreativitását, lojalitását és munkakedvét. A kutyás csoport vezetését *Miklósi Ádámnak* adta át, aki később tanszékvezető is lett, és az ő szemléletmódja, támogatása nélkülözhetetlen volt a további sikerekhez.

A hazai kutatásainak jelentősége és fontossága a nemzetközi tudományos közegeket is elérte. 2009-ben Junior Prima-díjban, 2018-ban a L'Oréal-Unesco „A nőkért és a tudományért” elismerésben részesült, sőt az Amerikai Pszichológusok Társaságának díját is magáénak tudhatja. Hogy érzi, mennyire fontos etológusként a nemzetközi szinten való jelenlét?

Az etológus természettudományos kutató, biológus, és nem is áll más lehetőség előtt, mint a nemzetközi folyóiratokban megjelent publikációk és az erre kapott hivatkozások számával mérjük. A magas mérőszámok nélkülözhetetlenek a kutatási támogatások elnyeréséhez. Emiatt az ELTE-n az MSc biológus és a biológia PhD-képzés nyelve is az angol, mert igyekszünk a hallgatókat minél előbb felkészíteni a nemzetközi versenyre. Nálunk a tanszéki előadások és megbeszélések is angolul folynak, tekintettel a külföldi kollégákra és hallgatókra, akik szerencsére mindig sokan vannak. Magyarul nem is szoktunk tudományos cikket írni, arra viszont figyelünk, hogy az angolul megjelent publikációkról magyar sajtóközleményt is kiadjunk, és minden évben ingyenes kutyaetológia-előadásokat is szervezünk a kutatásainkról a magyar érdeklődőknek.

Több állatot tartunk ma az otthonainkban, mint régen?

Haszonállatot kevesebbet, kedvtelési célú állatot többet. *Varga Györggyel* és *Gyuris Ferenc*cel, az ELTE Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszékének kutatóival nemrég jelent meg erről egy tanulmányunk (shorturl.at/gpuzK), amiből az derült ki, hogy a kedvtelésből tartott állatokra fordított idő és anyagi kiadás egyaránt növekedett a '80-as évek óta, főként Budapesten. De azért a kutya- és macskatartás még mindig a községekben élők körében gyakoribb.

Fontos, hogy legyenek kedvenceink?

Egyéni szinten van, akinek örömet okoz és van, akinek nem. Nincs olyan adat, ami azt mondaná, hogy a kedvencek általánosságban javítanák az emberek mentális vagy fizikai jóllétét, de ettől még sok emberre természetesen jó hatással vannak, és a képzett munkakutyák nagyon hasznos munkát is végeznek. Szokás azt

Fotó: Jürkovics Milán

mondani, hogy az állatkedvencek összekötik a városi embert az élővilággal, de szerintem ez nem megfelelő indok az állattartásra. A szobanövények is betölthetik ezt a szerepet és a városi parkok is. Egy lakásba zárt macskáról vagy egy esőkabátban, világító nyakörvben aszfalton sétáltatott kutyáról nekem legalábbis nem a természet jut eszembe.

Hogyan változtatta meg a kutyákhoz való egyre erőteljesebb kötődésünk a társadalmi berendezkedésünket, jobban mondva a hétköznapijainkat? Mit jelent mindez a jövőre nézve?

A magyar háztartások 30 százalékában van kutya (<https://shorturl.at/ilsCD>), és a gazdák több mint fele családtagnak, tízből egy ember pedig a legfontosabb kapcsolatának tekinti. Nem hiszem, hogy a kutyatartás változtatná meg a társadalmi berendezkedésünket, inkább fordítva. A demográfiai és életmódbeli változások miatt egyre kevesebb a gyerek, öregedik a társadalom, sok a magányos ember. Ugyanakkor az ember társas lény, az evolúció arra hangolja, hogy gondoskodjon másokról és ő is sok figyelmet kapjon a társaitól, akikkel nagyon szeretik egymást, az életüket is áldoznák a másikért. Ezek a közösségek nyilvánvalóan megszűntek. A kutya bizonyos fokig pótolni tudja a hiányzó szeretetet, társas támogatást, értelmet, keretet adhat az életnek. Azt gondolom, hogy a mostani kultúránk nagyon támogatja a kutyák „majdnem ember”-ként kezelését, és ha nem tart valaki önvizsgálatot, hogy ő miért megy el ebbe az irányba, pótol-e vele olyasmit, amit megkaphatna emberektől is, akkor fennáll a veszélye, hogy még inkább eltávolodik másoktól, ami se neki, se a társadalomnak nem jó.

Fotó: Molnár Attila Dávid

A kutyák fejlődését mennyire befolyásolja az állataihoz egyre inkább ragaszkodó ember?

Ha a kutyákról általános kérdést kapok, akkor nem állhatom meg, hogy elmondjam: a kutyák 80 százaléka az utcán él Ázsiában, Afrikában, Dél-Amerikában, és nincs, aki a tulajdonának tekintené őket. A maradék 20 százalék szerepe viszont valóban átalakulófélben van. Egyre kisebb termetűek és egyre rövidebb a fejük, mert a „cukiságra” van igény. Ha a tenyésztők jobban figyelnek a viselkedésre, akkor egyre barátságosabbak, csendesebbek és nyugodtabbak is lennének a kutyák, mert a városi életmód ezt kívánja meg. Ez genetikai változás, de természetesen a kutyák környezete, tartás-módja is változik. Egyre gyakrabban látni, hogy kutyákat babakocsiban tologatnak, öltöztetnek, születésnapit rendeznek nekik. Ha a kutya ezt eltűri, nem lesz tőle beteg és viselkedészavaros, a gazdának pedig örömet okoz, és nem távolítja el a többi embertől, nincs ezzel különösebb gond. De azért az eszembe szokott jutni, hogy ha valaki gyerekről szeretne gondoskodni, akkor miért nem azt teszi. Ehhez nem muszáj saját gyereket vállalni, lehetne a rokonoknak és a szomszédoknak is segíteni vagy a helyi gyermekellátó szolgálatoknál jelentkezni önkéntesnek. A mai szülőkön túl nagy a teher, nagyon magukra maradnak a gyerekneveléssel.

Ön szerint jogosan éri kritika a városi állattartást?

A városi kutyák nagy része jól nevelt, mert muszáj annak lennie. Persze a kivételekre, az agresszivitásra irányul a figyelem, mert az az érdekes. Amit inkább gondnak látok, az a kertvárosokban az udvarba kicsa-

pott kutya, akivel senki nem foglalkozik, és unalmában folyamatosan ugat, rémisztgeti a járókelőket. A városi kutyákat is le lehet mozgatni, élhetnek teljes életet, de ehhez persze sok idő kell. További gond, ha túlságosan elmegegy a „gyerekszerűség” irányába a tenyésztés. A kerek fej, rövid orr, nagy szemek, amit a ma legnépszerűbb francia buldognál és a szintén népszerű mopsznál látunk, súlyos légzési, szem- és bőrproblémákkal jár. Állatorvosi segítség nélkül ezek az állatok nem sokáig maradnának életben, és az életminőségük is megkérdőjelezhető.

Életpályája igazán sokszínű, számtalan kutatással foglalkozott már. Jelenleg mivel foglalkozik, milyen kutatásokat végez?

Két kutatócsoportot vezetek, az MTA-ELTE Lendület Társállat Kutatócsoportot és az ELTE-NAP Kutyaagy Kutatócsoportot, utóbbit *Andics Attilával* közösen. A Lendület csoportban azzal foglalkozunk, hogyan hat a társállattartás az emberek mentális és fizikai jóllétére az állattal való kapcsolat függvényében, a NAP csoportban pedig a kutyák szaglása a fő téma viselkedési és idegtudományi megközelítésben. Még tartanak a korábban megkezdett öregedéskutatásaink is.

Milyen tanácsot adna azok számára, akik örömmel belevágának a kutyatartásba?

Azt, hogy jól gondolják meg, mert – legalább 13 évig – megváltozik az életük. Egy kutyával naponta több órát foglalkozni kell, főleg, ha lakásban él. Komoly kiadással jár az etetés és az állatorvosi költségek, a nyaralásokat is máshogyan kell megszervezni. Valószínűleg a kutyaiskola árát is érdemes bekalkulálni, ha valaki nem tapasztalt kutyanevelő. A kutya szocializálása, képzése elengedhetetlen, és ez nem mindenkinek megy magától, kell hozzá segítség. Azt sem szabad elfelejteni, hogy a genetikai hajlamok legalább annyira meghatározóak a kutya viselkedésében, mint a képzettsége, környezeti hatásai. Ezért gondosan kell kiválasztani, milyen kutya illik az életmódunkhoz, körülményeinkhez, személyiségünkhöz.

Fajtán belül is nagyok az eltérések, ezért már a leendő kiskutya szüleivel is érdemes megismerkedni. Menhelyről pedig lehetőleg tapasztalt szakértő segítségével válasszunk kutyát. A traumatizált, viselkedési problémás kutyák kezelése nagyon nehéz, és sokszor szakembert kíván. Ha valakinek félős vagy agresszív kutyája van, akkor nem az örömről szól a kutyatartás, hanem a stresszről. A fajtatiszta kutyák között gyakrabban előfordulnak genetikai betegségek is a beltenyésztés hatásaként, ekkor az állatorvosi költségek és a kutya fájdalma lesz teher.

Mindezt azért soroltam fel, mert a kutyatartás tényleg nem gyerekjáték, és ha csak azok fogadnak be kutyát, akik minden nehézséget átgondoltak és azokat vállalni tudják, akkor megvalósulhat a felelős állattartás Magyarországon, megszűnhetnek a menhelyek, és minden kutya és gazda nagyon boldog életet élhet.

Hazánkban bárkinek megvan a lehetősége, hogy kutatóvá váljon

Számtalan oka lehet annak, ha valaki az orvoslást választja. **Dr. Ferdinandy Péter** klinikai farmakológus orvoscsaládban nőtt fel, s továbbtanulási szándékát nem tudta volna máshol elképzelni, csakis az orvoslás területén. Ugyanakkor az orvoslás nem csupán a gyógyító orvosokról szól, hiszen a háttérben jelentékeny számú olyan szakember dolgozik, akik nem közvetlenül látják el a pácienseket, hanem más módon segítik egészségünk fejlődését. A Semmelweis Egyetem tudományos és innovációs rektorhelyettesével a pályakezdetésről, példaképekről és a hazai kutatás jelentőségéről, valamint a magyarországi kutatógenerációk kineveléséről beszélgettünk.

Szöveg: **Karkó Ádám** | Fotó: Kovács Attila (Semmelweis Egyetem)

Mi terelte Önt az orvoslás irányába? Hogyan vált farmakológussá és rektorhelyettesé? Nehéz volt az idáig vezető úton maradni?

Családi indíttatásból szereztem orvosi diplomát, a szüleim orvosok voltak, és egy évtizeddel idősebb bátyáim is orvosnak tanultak. Próbáltak ugyan lebeszélni, elvégre túl sok az orvos már a családban, legyek inkább építész vagy jogász, de elképzelni sem tudtam, hogy mást tanuljak. Igaz, hogy már az egyetemi éveim alatt a Szegedi Tudományegyetemen eldöntöttem, nem leszek gyógyító orvos, hanem a kutatásnak fogom szentelni az életemet. Ebben nagy szerepet játszott édesapám, hiszen neki ugyan nem adatott meg, hogy a rendszerváltás előtti évtizedekben magas szintű kutatást végezzen, de mindig érdekelte a tudományos megközelítés az orvoslásban. Mivel nagyon közel állt az érdeklődésemhez a kutatás, Tudományos Diákköri Konferenciákon és később nemzetközi konferenciákon is sok díjat nyertem, egyenes úton haladtam a kutatói karrieremben, talán mindig kicsit gyorsabban is, mint amit az adott élethelyzetem megengedett volna – ebből adódtak is nehézségeim.

Mennyire volt meghatározó a középiskolában töltött pár év? Volt olyan pedagógusa, aki inspirálta, hogy mindenképpen ezzel a szakterülettel foglalkozzon?

Gimnazista éveim alatt a békéscsabai Rózsa Ferenc Gimnáziumban (ma: Andrássy Gyula Gimnázium és Kollégium) meghatározó volt számomra *Komáromi István* tanár úr (korábban a gimnázium igazgatója – a szerk.), osztályfőnök, történelem- ▶

”... olyan kutatásokat kell végezni, ahol itthonról játsszuk a vezető szerepet, és a külföldiek csatlakoznak az általunk vezetett kutatási projektekhez.”

tanár, akitől a szovjet megszállás alatt is az igazságot tanulhattam, és *Pándy Margit* tanárnő, aki a kémia-szakkörön megtanított bennünket arra, hogy kemény munkával a Viharsarokból is lehet országos versenyeken az élvonalba kerülni, megelőzve a leghíresebb budapesti vagy szegedi gimnáziumokat is. Talán itt tanultam meg, hogy mindezt egy nemzetközi mezőnyben is el lehet érni, lehet nagyot álmodni.

Többször felkerült a legidézettebb nemzetközi kutatók listájára az elmúlt években. Átértékelődik az ember, a kutató munkássága egy ilyen elismerést követően?

Ezekre az eredményekre büszke vagyok, de nem lennék igazi kutató, ha ez átértékelne bármit is, hiszen pontosan tisztában vagyok azzal, hogy egy ilyen kimagasló nemzetközi eredményhez egy jó csapat és szerencse is kell a kitartó munka mellett. Nagyon hálás vagyok azoknak az embereknek, akikkel már több évtizede együtt dolgozhatok a kutatócsoportomban.

Jó ideje foglalkozik a jövő kutatóinak tanításával, sőt egy korábbi interjújában elmondta, hogy míg régebben a kutatás iránti rajongása hajtotta, manapság sokkal inkább a hallgatók motiválásán munkálkodik. Hogyan emlékszik vissza a fiatal kutató énjére? Milyen volt akkor, s milyennek látja magát most?

Fiatalkoromban sok időt töltöttem a laborban, akkor mindenféle kétkezi munkát végeztem, időközben vezetői pozícióba kerültem, ahol inkább a csapatépítés a feladatom, és a hazai kutatás helyzetének folyamatos javításáért igyekszem tevékenykedni. Tudományos kérdésekkel természetesen napi szinten foglalkozom, hiszen ez hivatásom velejárója, csakúgy, mint a hazai tudományos közösség érdekében tett minden lépésem.

Mi a véleménye a jelenkori tudományos oktatásról? Mint egyetemi rektorhelyettes mivel tud hozzájárulni a tudományos oktatás – netán nevelés – népszerűsítéséhez?

Igyekszem úgy szervezni a kutatókat, innovációkat is érintő egyetemi szabályokat, hogy ne csak a jogszabályi feltételeknek feleljünk meg, hanem a tehetséges fiatalok számára inspiráló légkört teremthessünk. Illetve saját példámon keresztül is motiválni tudom a fiatalokat, hogy ma Magyarországon minden adott ahhoz, hogy nemzetközi szinten vezető kutatóvá váljon egy ambiciózus ember.

Mit tanácsol hallgatóinak, ha egy-egy kutatásuk, ötletük nem a terveik szerint zárul? Mivel tudja támogatni a hazai kutatógeneráció fennmaradását?

A kutatási eredmények sosem a terveink szerint alakulnak, hiszen ha előre látnánk az eredményeket, nem lenne szükség kutatásra, elég lenne jókat alkalmazni. Az új megismerésének öröme, és az, hogy az emberiség tudásához mindig egy kicsit hozzáadhatunk, elegendő lelki erőforrás a kutatói életpályához. A Semmelweis

Egyetem a közép-kelet-európai régió vezető egyetemévé vált az elmúlt években. Az egyetemi vezetéssel igyekszünk olyan hatékony kutatásfejlesztési, innovációs rendszert építeni, amiben a motivált fiatalok minden támogatást megkapnak ahhoz, hogy kutatói-innovátori karriert építsenek.

Egy-egy jelentősebb felfedezés vagy eredmény át-törést hozhat, s egyben lehetőséget tartogat a nemzetközi vérkeringésbe való bejutáshoz. Hogyan látja, mennyire érdemes egy magyarországi farmakológusnak a külföldi kutatóintézeteket előtérbe helyeznie?

A tudományt csak nemzetközi szinten lehet értelmezni. Ahhoz, hogy nemzetközi szinten vezető szerepet tudjunk játszani itthonról, nem szabad a külföldi kutatóintézeteket előtérbe helyezni; olyan kutatásokat kell végezni, ahol itthonról játszunk a vezető szerepet, és a külföldiek csatlakoznak az általunk vezetett kutatási projektekhez.

Próbálták Önt is külföldre csábítani?

Természetesen próbáltak, de csupán döntés kérdése, hogy az ember itthon építi-e fel karrierjét vagy külföldön teszi ezt. Számomra mindig egyértelmű volt,

hogy Magyarországon maradok, és büszke vagyok arra, hogy eredményeimet itthoni munkával értem el. A mai napig nagy öröm számomra, hogy itthon, a világ egyik legjobb egyetemén, a Semmelweis Egyetemen dolgozhatok, ahonnan lehet nemzetközi karriert is építeni. Tavaly például az egyik legrégebbi és legnevesebb farmakológiai nemzetközi folyóirat, a *British Journal of Pharmacology* főszerkesztőjévé választottak, mint az első nem brit és nem Nagy-Britanniában élő kutatót.

Mivel foglalkozik jelenleg, mit kutat, mi foglalkoztatja igazán?

Elsősorban szívinfarktus és szívelégtelenség kezelésére alkalmas kis RNS-molekula alapú gyógyszeres terápiák fejlesztésével foglalkozom, egy patinás kutatócsoport vezetőjeként, és nem egymagam. A gyógyszerkutatás manapság egy több tudományágat magában foglaló folyamat, beleértve a bioinformatikát és a mesterséges intelligenciát, így a fejlesztéseknek ma csak a képzeletünk szabhat határokat.

Egy másodperc huszonnégy képkocka

A rajzfilmek világát mindannyian ismerjük, mindenkinek van egy kedvenc mesefigurája, aki közel áll a szívéhez, legyen az akár Szaffi, Safranek vagy éppen a kis Vuk. Azt viszont kevesebben tudják, hogy az animációkészítésben is kiemelkedőek a magyarok. A 2023-as év egyik nemzetközileg is elismert magyar alkotása a *Kojot négy lelke* című egész estés animációs film, mely az indiánok szemszögéből mutatja be a világot. A rendező és forgatókönyvíró **Gauder Áron** rajzfilmkészítővel beszélgettünk az animációról és alkotásainak üzenetéről.

Szöveg: Vágóné Ugró Szilvia | Képek: Gauder Áron

Gyermekként miről álmodott, mi szeretett volna lenni, ha felnő?

Gyerekként két dolog érdekelt: az őslénytan és a rajzfilmek. Mint minden fiút akkoriban, engem is nagyon érdekeltek a dinoszauruszok, a rajzfilmek meg azért érdekeltek, mert amikor hatéves voltam, a szüleimmel kimentünk Algériába – ott dolgoztak építéssként –, ahol nagyon sok képregényt láttam a tévében, amiket nagyon szerettem, mert akkoriban még nem adták azokat Magyarországon.

Mikor találkozott először az animáció műfajával?

Mivel a szüleim építészek voltak, sokat rajzoltak, ebben nőttem fel. A környéken, ahol laktunk, lakott egy rajzfilmkészítő, ő hozott nekem néha celletteket, és sokat mesélt a rajzfilmkészítésről. A cellek egyfajta celluloidlapok, nagyon vékony, átlátszó papírok, amikre régen a figurákat rajzolták, majd ezeket rátették a már megrajzolt háttérre. Ezekhez csak kesztyűben lehetett hozzányúlni, hogy ne látszódjanak meg rajtuk az ujjlenyomatok. Ezekből a celluloid papírokból 38 darabot kaptam; talán 13 éves lehettem, amikor ezekre a cellemekre elkezdtem rajzolni egy kis mesét, amit utána Super 8-as kamerával megpróbáltam felvenni. Az volt az első munkám.

Milyen tanulmányokat folytatott, és hogyan vált Önből animációsfilm-rendező?

Már az általános iskolában is jártam rajzsakkörre, s a rajzolásban rejlő tehetségem kibontakoztatásában a szüleim nagyon támogattak, igyekeztek a legjobbat kihozni belőlem. Nyolcadik osztályban megnyertem a Fővárosi Rajzversenyt, ami automatikusan felvételt jelentett valamelyik budapesti művészeti gimnáziumba, ahonnan később felvételiztem az akkori Képzőművészeti Főiskolára (ma: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem), ahova elsőre nem, csak második nekifutásra vettek fel. Itt végeztem mozgóképtervező szakon. *Jankovics Marcell*, *Richly Zsolt*, *Lehotay Zoltán* mind a tanáraink voltak. Két évig én is tanítottam a MOME-n, most pedig a Metropolitan Egyetem (METU) tanára vagyok, és nagyon élvezem, hogy a tudásomat átadhatom a fiataloknak. Bár a világ gyorsan változik, a tapasztalatomnak van értéke, még tudok mit tanítani a hallgatóknak, és ez nagyon jó érzés.

Mely alkotásait emelné ki, amelyek jelentősen befolyásolták a szakmai fejlődését?

A főiskolán egyszer volt egy nagyon jó feladat. A filmlaborban kidobtak sok üres 35 mm-es filmtekercset, amiket megkaptunk. Ezekre kellett kockáról kockára

rajzolni, melyeket utána egyből le is tudtunk vetíteni. Nagyon izgalmas és hasznos feladat volt, mert ilyen kicsiben fontos volt, hogy csak a lényegét rajzoljuk, hiszen egy kockára nem fért rá túl sok dolog. Le kellett egyszerűsíteniünk mindent, és fájdalmas leckével megtanultuk, hogy egy másodperc az 24 képkocka, se több, se kevesebb. Ez a feladat visszavitt minket az alapokhoz. Az első diplomafilmem is így készült, ahol tízezer képkockát kellett egyesével lerajzolnom. Persze azóta fejlődött a rajztechnológia, de nagyon örülök, hogy ezek az alapok megvoltak.

Az Ön munkája, hogy alkosson. Ahhoz, hogy valaki elismert művész legyen, milyen készségekkel, képességekkel kell rendelkeznie?

Arra nincs recept, hogy valaki elismert legyen. Ha azt lehetne tanítani, akkor minden sokkal könnyebb lenne. A rajzfilmkészítésben sokat számít, ha valaki szeret történeteket mesélni, és az sem utolsó, ha tud rajzolni az illető. A rajzfilmkészítés egy látásmód: ha valaki animátor, akkor értenie kell a mozgásokat, de van olyan is, aki a színekhez ért, aki a színek irányából látja az animációt. Fontos, hogy a készítőnek legyen valamiféle víziója és el akarjon mondani valamit az életről, hiszen az adja a motivációt hozzá.

Rendezőként általában egy nagy csapatot irányít. Mennyire nehéz feladat ez a hétköznapiakban, és mennyire fontos része a csapatvezetés a rendezői munkának?

Amikor a *Kojot négy lelkét* készítettük, rendezőként nagy kihívás volt számomra, mert ilyen nagy csapattal még nem dolgoztam. Korábban készítettünk már mozifilmet *Novák Erikkal*, a *Nyócker!-t*, de ott kisebb volt

a stáb és azt ketten koordináltuk. Az elején elég ijesztő feladatnak tűnt összefogni a csapatot, mert ugye ezt sehol nem tanították, plusz az elején mindent kézzel akartam tartani. Aztán rájöttem, ahelyett, hogy azon aggódnék, mekkora teherrel és felelősséggel jár a munkám, inkább a kollégáimra kellene hagyatkoynom. Utána már elmondtam nekik nagy vonalakban, hogy mit szeretnék, amit aztán megvalósítottak.

Hetente volt értekezletünk Zoomon – mert sok helyről dolgoztak a kollégák –, ahol mindig megbeszéltük, megnéztük az adott héten elkészült munkákat, ami nagyon jó hatással volt a csapatra, mert ha volt olyan alkotás, amit kiemeltünk, dicsértünk, az motiválta a többieket is. Ha valaki bizonyítani szeretett volna, akkor volt alkalmunk hétről hétre jobban teljesíteni. A kifestőktől a háttérrajzolókig mindenki ott volt a megbeszéléseken, így mindenki belelátott mások munkájába, ezáltal mintegy műhelyként tudtunk dolgozni. Rendezőként nem szerettem volna, hogy mindenki szeparáltan dolgozzon, és – szerencsére – ezekkel az online megbeszélésekkel ezt elkerültük. A másik fontos dolog a közös munkával kapcsolatban az volt, hogy rájöttem, nem szabad túlszabályozni a részfeladatokat, hagyni kell mozgásteret, felelősséget és szabadságot az alkotóknak, így lehet őket motiválni és a bennük rejlő tudást előcsalogatni.

Mit tanácsolna azoknak a fiataloknak, akik animációs filmeket szeretnének készíteni? Milyen elvek, értékrendek mentén érdemes nekikezdeni a munkának?

Az első nagy lépés, hogy hallgassanak a szívükre! Ismerjék fel, mit akarnak létrehozni, mert először az ember fejében születik meg az ötlet. Ott, akkor

tökéletesnek tűnik, de amint elkezdik lerajzolni, látni fogják az ötlet gyenge pontjait is. A következő bátor lépés, ha valaki el meri mondani az ötletét másoknak is, mert akkor mindenki hozzá fog szólni, talán kritikákat is kap, amiken muszáj túllépni, mert különben az ötlet csak álmódzás marad. Meg kell hallgatni a kritikákat is, de nem szabad elveszni bennük. Nagyon veszélyes, ha az embert elkezdik kritizálni a szakemberek, és elbizonytalanodik; éppen ezért meg kell találni a közép-utat, hogy a kritikákkal együtt is meg tudjon maradni az elképzelése mellett.

Milyen céllal jött létre a *Kojot négy lelke*? Mit üzen az embereknek ezzel az alkotással?

Gyerekkorom óta nagyon vonzódok a természethez, nagyon szeretek a természetben lenni, szeretem az egyszerűségét, ami merőben más, mint a mai civilizáció. 18 éves korom óta járok egy indián táborba, amit még *Cseh Tamás* alapított. Ez a tábor még ma is nagy hatással van rám, ezért szerettem volna megmutatni azt a szemléletet, ahogy az indiánok látják a világot. A tábor alatt az erdőben töltünk két hetet, ami teljesen megváltoztatja az embert. Egyrészt azért, mert megért nagyon sok mindent, másrészt ad egy külső nézőpontot a mindennapi létezésünkről. Először indián meséket gyűjtöttünk *Temple Rékával* – az animációs film producere –, s azokon keresztül szerettem volna megmutatni az indiánok életét. Ezen el is kezdtünk dolgozni, de amikor nem kaptunk rá több támogatást, akkor találta ki Réka, hogy készítsünk egy nagyobb lélegzetvételi, egész estés animációs filmet, így alakult ki szép lassan a *Kojot négy lelke*.

A *Kojot négy lelke* hatalmas sikert aratott hazai és nemzetközi szinten is. Számos díjat is elnyert az elmúlt időszakban. Mit jelentenek ezek a díjak Önnek?

Nem a díjakért csináltam, és fontosnak is tartom, hogy ne fejjel lefelé kezdjük a házat építeni, mint Mekk Elek, hanem azért kezdjük el csinálni valamit, mert azt fontosnak érezzük, és hiszünk benne. Ha díjazták a munkánkat, az nagyon jó, de azt is el kell fogadni, ha nem kapunk díjat a munkánkért. Természetesen az emberek reagálnak, visszajeleznek az alkotásra, de akkor sem

lehet az a cél, amikor elkezdjük a munkát, hogy majd díjat kapjunk érte. Amit 12 évesen elhatároztam, hogy rajzfilmkészítő leszek, azt sikerült elérnem, mindkét egész estés alkotásom eljutott az Annecy-i Nemzetközi Animációs Filmfesztiválra, ahol díjat nyert, s úgy érzem, sikerült bizonyítanom magamnak és másoknak is, hogy az álom meg tudtam valósítani.

Ugyanakkor egy díj lehet formális is, de a közönség visszajelzése nagyon meghatározó tud lenni. A Kecskeméti Animációs Filmfesztiválon (KAFF) odajött hozzám két kis cserkészlány, és mondták, hogy mennyire tetszik nekik a *Kojot*, hiszen ők is nagyon szeretnek táborozni az erdőben. Látszott rajtuk, hogy izgulnak, hogy készültek a mondandójukkal: ez nagyon meghatározó pillanat volt. Voltam az országban közönségtalálkozókon is; a személyes visszajelzések sokkal többet jelentenek számomra, mint a díjak, mert azt érzem, hogy az alkotásom rátalált az emberek lelkére, és ez sokkal nagyobb siker, mint a vörös szőnyeg.

Van olyan mondat, emlékezetes dallam vagy kép, ami munkássága során végigkísérte, amit elővett a fiókból, ha szüksége volt rá, ami motiválta a mindennapokban?

Régen sok film volt, ami hatott rám, ami motivált, de mostanában az erdőben sokkal inkább találok inspirációt, vagy választ, ha elakadok valamiben. Ha motivációra van szükségem, elmegyek egyedül sétálni egy erdőbe, és megpróbálok nem gondolkodni. Az emberek szerintem „túlagyalják” a dolgokat, folyamatosan terveznek, gondolkodnak, pedig ez szerintem olyan, mint az időjárás-előrejelzés, hogy talán egy-két napra előre meg tudják mondani, mi lesz, de hosszabb távon nem, mert ahhoz túl komplex a világ. De ha csend van körülöttünk, bennünk, akkor meg tudjuk hallani a válaszokat, melyeket a zajos világban nem biztos, hogy hallunk. Nekem ez ad mostanában inspirációt, útbaigazítást, és ez adhat másoknak is, ha figyelnek rá.

SPORI!

Hogyan lehet egyéniben küzdeni a csapatért?

Rovatunkban hónapról hónapra olyan fiatal sportolókat szólaltatunk meg, akik az évek során kitartó munkával egyre feljebb és feljebb jutottak választott sportágukban. Spori! című rovatunkban ezúttal egy országúti kerékpárversenyzővel volt lehetőségem interjút készíteni, aki hatévesen már versenyszerűen tekerte a biciklit. A pilisvörösvári származású fiatalember arról is mesélt nekem, hogy családjában más is sportoló volt, s hogy kikre néz fel igazán, de azt is elmondta, hogyan edz. Riportbeszélgetés **Fetter Erik** kerékpárversenyzővel.

Szöveg: Karkó Ádám | Fotó: Maurizio Borserini

Tekerni napokon át

Fetter Erik hatévesen kezdett bele a kerékpározó karrierbe. Sportként vágott bele a kerékpározásba, s ha tetszik, nevezhetjük ezt pályakezdsnek is, amit Erik 8 és 13 éves kora között meg-megszakított számos másik sport kipróbálásával. Leginkább a kosárlabda vonzotta az ifjú versenyzőt, bár a foci sem állt tőle távol, „mint ahogy a legtöbb fiú is ezeket a sportokat próbálta ki először.” Végül mégis a kerékpár került a dobogó csúcsára, s ez lett – ahogyan Erik fogalmaz – a hivatása. „Nyilvánvalóan 6-10 évesen még korántsem gondolkodtam azon, hogy majd ez tölti ki a mindennapjaimat. Szerettem csinálni, szerettem a haverokkal edzeni, így alakultak a dolgok. Fiatalon nekikezdttem, versenyeztem, és sikerélményeim lettek” – mesélte lelkesen Erik. 13-14 éves korában Erik már úgy érezte, bizonyára ezt a sportot szánta neki a sors, s egyszer még profi kerékpáros lesz belőle. „Elképzeltem, hogy a hobbim lesz a munkám, hogy ebből fogok megélni, ha felnövök” – magyarázta a fiatal kerékpáros. „S miután megszületett bennem ez a gondolat, sokkal céltudatosabban készítettem fel magamat a jövőre.”

Rövidtávból hosszútáv?

Erik számára nem volt újkéletű a sport iránti rajongás, hiszen édesapja – *Fetter György* olimpikon rövidtávfu-
tő – megismertette vele, milyen érzés imádni a sportolást és a mozgást. Bár kerékpáros még nem volt a családban, szülei mégis nagyon pártolták Erik döntését, s ahogy fiuk nőtt, úgy tanulták el ők szülőként e sport-

nak a fortélyait, hogy támogassák Eriket a jobb teljesítmény elérésében. „Apukámnak nem volt ismeretlen ez a világ, rengeteget tanultam tőle” – mesélte Erik.

Példaképek nagysága előtt

Erik elgondolkodva mondta, hogy „valahogyan mindig mást tartok a példaképemnek. Mindenféle sportolók inspirálnak, de nincs kimondottan egy ember, aki-re felnézek. Fiatalabbként volt egy-két személy, akit nagyon szerettem, követtem, és szerettem volna olyan lenni, mint ő. De ahogyan idősödtem, másként kezdtem látni a dolgokat magam körül, s talán ezért van az, hogy nem a kerékpársportból jönnek a példaképeim, hanem legtöbbször másféle sportágakból, mint például az NBA-ből” – fejtette ki a versenyző. Hozzátette: nagyon meghatározó, hogy melyik sportolóval milyen időszakokban tud azonosulni. Gyakran olvassa sportolók életrajzi könyveit, amik kifejezetten inspirálják őt az edzéseken, de a méltán híres NBA-sztárok is bearanyozzák Erik napjait, hiszen *LeBron James*, a Los Angeles Lakers bedobója mindig nagy motivációt tud adni neki, de *Curryre*, a Golden State Warriors bedobójára is, *Stephen Curryre*, mert életmódjuk és a játékhoz való hozzáállásuk igazán inspiratívak.

Tanulni vagy karriert építeni?

Erik Pilisvörösváron járt gimnáziumba, s a legtöbb tanár tudta, hogy alapvetően egy sportkedvelő családból származik, ezért a legtöbbjük támogató volt. Persze akadtak kivételek, de a tanárok többsége mégis úgy látta, hogy Erik egyre komolyabban veszi a sportban elérendő céljait, s elfogadták, hogy nem a tanórákon hallottak elsajátítása lesz az első a kerékpárversenyző számára, ami nagy segítség volt a későbbiekben, hiszen jobban koncentrálhatott az edzésekre és a versenyekre. Ezért Erik nagyon hálás azoknak a tanárainak, akik segítették őt, és teret adtak annak, hogy kibontakoz-

tassa a sportolói énjét, ahelyett, hogy traktálták volna a különböző dolgozatokkal.

„Miután befejeztem a gimnáziumot, azt a döntést hoztam – a szüleimmel karöltve –, hogy mindent egy lapra teszek fel, és a sportolói karrieremet erősítem, nem megyek egyetemre, legalábbis egyelőre nem” – mondta Erik, majd hozzátette, ebben a pár évben kellett eldölnie, hogy bekerülhet-e a profik közé. „Szerencsémre jól alakultak a dolgok, s bekerültem egy profi csapatba, ahol azóta is versenyzem.”

Erik jelenleg úgy látja, ha karrierjében elérte a legmagasabb célját, akkor is szeretne valahogyan a sport közelében maradni, és abban elhelyezkedni. Vannak különféle céljai, amikhez még érdemes lenne megszerzenie néhány iskolai fokozatot, amit a közeljövőben egyébként tervez is megvalósítani. „A fejemben sokszor és gyorsan váltakoznak a dolgok, szóval még azt is el tudom képzelni, hogy valahol a sporton kívül, attól független munkahelyen fogok elhelyezkedni” – magyarázta Erik boldogan. Kiemelte, hogy jelenleg nagyon jó lehetőségei adódtak a sporton belül, amiket szeretne „kimaxolni”, szeretné kihasználni azt az időt, amit a jelenlegi csapatánál tölthet el, és amennyit csak lehet, edzeni akar, hogy minél feljebb juthasson a ranglétrán.

Manapság az ifjú versenyző több, különböző országból származó kollégájával dolgozik együtt, ebből adódóan nemzetközi szinten mozog a sportkarrierje; „ezért inkább nyelveket tanulok a mindennapokban, mert például az edzőm olasz, a menedzserem pedig svájci, ezért a német- és az olasztudásomat fejleszttem.”

Kerékpározás egyénileg, de csapatban

Erik szerint az országúti kerékpárversenyeket nem nagyon lehet mihez hasonlítani, igazán egyediek a maguk nemében, hiszen egyszerre kell egyénileg jól teljesíteni úgy, hogy közben csapatjátékosként a társakra is figyelemmel legyen az ember. „A versenyeken csapatként

indulunk, ahol azonkívül, hogy meg akarom nyerni a versenyt, segítenem kell a társaimat is. Mondok egy példát: van olyan eset, amikor egy másik társnak jobb az esélyei, persze ezt érdemes mérlegelni és az edzővel előre egyeztetni. Van olyan eset, amikor az utolsó kilométerekig nekem kell széllel szemben tekerni, s a társamat »húzni« a szélárnyékban, hogy aztán az utolsó pillanatban kibújjon mögülem, és megelőzzön, hogy végül előttem – akár elsőként – bejusson a célba.”

Csapatonként 6-7 fő indul egy-egy versenyen, ahol egy-két csapatkapitány van, akikért dolgozik a többi játékos. Bár ez elég sarkos meghatározása a csapatjátéknak, mégiscsak egy önfeláldozó „játék” ez. Hiszen – ahogyan Erik fogalmaz –, „ha feláldozom a fixált 3. helyezemet ahhoz, hogy a csapattársam első legyen, akkor – bár az eredményem nem lesz a legjobb – a csapatom győzhet.” Erik szerint ez egy nagyon nehéz pszichológiai feladat, hogy önfeláldozó legyen az ember a csapattársakért – miközben fontos az egyéni teljesítmény is –, de aki kerékpárversenyző szeretne lenni, annak meg kell tanulnia együtt élnie ezzel a gondolattal. De érdemes szem előtt tartani azt is, hogy egyszer mindenki eljut hat a csapatkapitányi posztig, ahol aztán ő lesz a fontos, neki drukkol mindenki, és a társak is őt fogják segíteni. Csakhogy ennek a hegynek fel kell jutni a tetejére.

Támasz a nehéz pillanatokban

A fiatal kerékpározó nehezebb napjaiban a családjához tud fordulni, mert ők látják minden nap, elmondják egymásnak, ki hogyan érzi magát, és ez a kölcsönös érzelmi kapcsolat olyan motivációt ad Eriknek, hogy – ha éppen szükséges – minden gondja-baja elmúlik. „Nyilván próbálkozik az ember újabbnál újabb motivációt találni magának, folyton azt fürkészem, miben tudnék fejlődni, mi segíthet hozzá ahhoz, hogy jobb legyek a versenyeken és a hétköznapiakon” – magyarázta Erik. Szerinte a leggyakrabban a könyvek hozzák meg a várt nyugalmat. Amikor például arról olvasunk, hogy más-

nak a nehezebb napokon mi segített, azzal közösséget vállalunk az illetővel, hiszen hasonló élményeink lehetnek egyes helyzetekben, ezáltal nem érezzük magunkat magányosnak, ez pedig hozzásegíthet bennünket a jobb teljesítményhez. „Az elmúlt pár évben, ha éppen nagyobb változáson mentem keresztül, akkor biztosan valamilyen könyvet olvastam. A könyvek megváltoztatnak.”

Hogyan lehet digitálisan edzeni?

Erik elmondása szerint az edzéseket online tartják, ami első hallásra érdekesen hangozhat, de ennek is van értelme. Hiszen nem pontosan arról van szó, hogy a gyakorlati edzés során jelen van az edzője is. Az olasz származású

edzőjével évente csupán öt, legfeljebb tíz alkalommal találkozik, leginkább a versenyek során. Tehát a sportoló online kapja meg edzéstervét, amiben előre, egy hétre lebontva látja, miként kell fejlesztenie magát, „hiszen van egy eszközünk, ami mindent mér. Pulzusszámot, megtett távolságot, sőt azt is, hány wattal nyomom le a pedált. S mindebből az edzőm gyakorlatilag bármit ki tud számolni” – mesélte Erik.

A kerékpáros edzések egyébként leggyakrabban kültéren zajlanak, kivéve, ha az időjárás nem engedi meg, akkor viszont beltéri kerékpáros edzést tart a kerékpáros. Ugyanakkor heti 2-3 alkalommal konditermi edzést is tartanak az edzőtársak, de az edzőmunka 70 százaléka mindenképpen kültéren történik.

Erik kiemelte, hogy gyakran járnak orvosi vizsgálatokra: havi rendszerességgel vesznek tőle vért, viszont évente 1-2 alkalommal nagyobb volumenű vizsgálatokra is lehet számítani, amikor teljesítménydiagnosztikai vagy szívultrahang-vizsgálatokat végeznek. „A kerékpározás húsz éve még igazán doppinggal telített sportág volt, de mára úgy hiszem, hogy mi vagyunk a leginkább ellenőrzött sportolók az egész világon” – mondta Erik.

Két keréken a célok felé

„A legnagyobb célom nem mérhető valamiféle meghatározott élményekkel, sokkal inkább szeretném kihozni magamból a legmaximálisabb lehetőséget” – mondta Erik. „Mindennap amiatt kelek fel, hogy elérjem a »legjobb önmagam«-t, s ha ez sikerül – amit elhiszek magamról –, akkor a világ egyik legjobb versenyzője lehetek majd.” Erik jelenleg a Coppi en Bartali-ra készül gőzerővel, amit számára az év egyik legnagyobb kihívása fog követni, hiszen a fiatal bringás szeretne igazán jól teljesíteni az országos bajnokságokon.

Kulturális ajánló

Összeállította:
Vágóné Ugró Szilvia

MÚZEUM

Budapesti Történelmi Múzeum Vármúzeuma

Budapest

A Budapesti Történelmi Vármúzeum az egykori királyi palota Gellért-hegy felőli szárnyában, történelmi hangulatot árasztó környezetben található. A látogatók bejárhatják a középkori palota helyreállított termeit, az egykori várkápolnát és gótikus termet, valamint megtekinthetik a múzeum egyedülálló kincseit: a magyar Anjou-címeres kárpitot, a rendkívüli művészi értéket képviselő és világviszonylatban is egyedülálló gótikus szoborleletet, vagy a *Mátyás király* palotájának pompájáról tanúskodó márvány kőfaragványokat. A Vármúzeum kiállításai a palotatörténet mellett Budapest történetének meghatározó eseményeit és személyiségeit is bemutatják. Hogyan alakult ki a római tartományi központ: Aquincum, majd ennek romjain a középkori Magyar Királyság fényes székhelye, s hogyan pusztult el mindez a török kori háborúk és ostromok során? Hogyan jutott el Pest, Buda és Óbuda az egyesülésig, és vált Budapest Közép-Európa egyik leggyorsabban fejlődő metropoliszává a 19–20. század fordulójára? Hogyan döntötte romba a második világháború a békeidők nagyvárosát, és hogyan formálódott Nagy-Budapest? Mindezekre a kérdésekre választ találhatnak a Budapesti Történelmi Múzeum Vármúzeuma ellátogató érdeklődők.

Bővebb információ: <https://www.varmuzeum.hu/muzeumunk.html>

► KIÁLLÍTÁS

Magyar Menyasszonyok

Magyar Nemzeti Múzeum

A kiállítás az elmúlt 500 év házasságtörténetén vezet ki a látogatót, a 16. századból, egy olyan korból indulva, amelynek történetét jobbra férfiak írták. A rendkívül sokszínűen illusztrált tárlat egyszerre világít rá arra, hogy a nők szerepe fontosabb volt, mint az a történetírók rostáján átszűrődik, illetve arra is, hogy miként változott az elmúlt öt évszázadban a nők társadalmi szerepe és harcolták ki maguknak saját soruk alakításának jogát, lehetőségét. A Magyar Nemzeti Múzeum több száz párvasztással és esküvővel kapcsolatos műtárgyat őriz a kora újkortól egészen a jelenkorig. A textilgyűjtemény legkorábbi, Európa második legrégebbi menyasszonyi öltözete a 16. század elejéről való, a nemzetközi viszonylatban is páratlanul értékes darab jelöli ki a kiállítás által felölelt korszak kezdő dátumát. Az uralkodó dinasztiák és arisztokráta asszonyok történetei mellett a kiállítás foglalkozik családjai előrelépését mindenekelőtt ambicionáló polgárnővel, korabeli társadalmi és öltözködési normákat felrúgó műzsával, holokauszt árnyékában igent mondó arával, online társskereső oldalon párját megtaláló asszonnyal, és még sok izgalmas és tanulságos női sorssal. A világban az elmúlt 500 évben szinte minden megváltozott, néhány szerep viszont ugyanaz maradt. 500 éve is voltak menyasszonyok, és ma is vannak. A kérdés az, hogy vajon miben egyezik a menyasszony és a nő szerepéről alkotott képünk, miben más, hogyan gondolkodtak róla a múltban, és hogyan állunk hozzá most, mi minden befolyásolta ezt a viszonyulást időben, térben és egy adott helyzetben?

A kiállítás 2023. december 13. és 2024. augusztus 25. között tekinthető meg a Magyar Nemzeti Múzeumban.

További információ: <https://mnmu.hu/hu/kiallitasok/idoszaki/magyar-menyasszony>

► FILM

Tűzszekerek

angol filmdráma, 123 perc, 1981

A *Tűzszekerek* (Chariots of Fire) 1981-ben bemutatott brit filmdráma, ami igaz történet alapján készült. A filmet *Hugh Hudson* rendezte, a forgatókönyvet *Colin Welland* írta. A filmet hét Oscar-díjra jelölték, amelyből négyet meg is nyert, köztük a legjobb eredeti filmzene díját, amit a 2022-ben elhunyt *Vangelis* alkotott. Ez a film egy igazi világklasszis, melynek üzenete mind a mai napig érvényes. A film leginkább a küzdelemről és arról az útról szól, mely az olimpiáig vezet két merőben más életet élő brit tehetséget.

A két megszállott, Harold (*Ben Cross*) és Eric (*Ian Charleson*) folyamatosan egymással küzdenek a film során, hogy bizonyítsák, ők a jobbak, de a két férfit nem csak a bizonyítási vágy hajtja, más céljaik is vannak, melyek éppen úgy, ahogy az életük is, merőben mások; míg Eric, az elszánt skót misszionárius Isten dicsőségéért fut, Harold a győzelmeivel akarja bizonyítani jogos helyét a társadalomban. Ők ketten képviselik Angliát az 1924-es párizsi olimpián, s miután a futás mindkettőjük lételeme, küzdelmeik során nemcsak a köztük lévő feszültséget, de a sport iránti tiszteletüket és a futás igazi mélyreható élményét is megláthatják a nézők.

► KÖNYV

Hunter Clarke-Fields: Megnyert gyermekkor

Neveljünk jó embereket!

Mindfulness és békés kommunikáció

Gordon Könyvkiadó Kft.,
2024.

Hunter Clarke-Fields várhatóan ez év február 24-én *Megnyert gyermekkor* címen megjelenő könyve a jelenlét, tudatosság és empátikus kommunikáció irányelvei mentén vezet be olvasóit a gyermeknevelés technikáiba. Könyve célkeresztjében az a kérdés áll, hogy szülőként milyen eszközök állnak rendelkezésre az olyan negatív generációs minták továbbörökítésének megakadályozására, amelyeket esetleg nem csupán fejcsóválva észlelünk magunkon, de meg is óvnánk tőlük gyermekeinket.

Ennek megfelelően arra hív mindannyiunkat, hogy végiggondoljuk, miként is teremthetünk olyan gyermekkorot, amiben egyaránt jó felnőni és szülőnek lenni. Mindfulness szakemberként *Clarke-Fields* meg nem kérdőjelezett nevelési stratégiáink újragondolására sarkall, arra buzdítva, hogy merjünk kialakítani olyan új, elfogadó és támogató nevelési stílust, amelyen keresztül megtörhetővé válnak az egyes negatív generációs mintázatok. Gyakorlati tanácsai ilyenformán kettős célt szolgálnak: úgy igyekeznék rávezetni, miként is faraghatunk jó embert gyermekeinkből, hogy mindeközben mi magunk is esélyt kapjunk jobb emberré válni.

► FESZTIVÁL

Bach Mindenkinék Fesztivál

A fesztivál 2015-ben alakult azzal a céllal, hogy *Johann Sebastian Bach* dallamain keresztül mindenkivel megismertesse a komolyzenei kultúra sokszínűségét és végtelen szépségét. A társadalmi szerepvállalás félnapos budapesti programjaként kezdődött, és a fellépők sokaságának önkéntes csatlakozásával már a Kárpát-medencén is túlmutató, a Magyar Fesztiválszövetség dívdíját is elnyert, emberek tízezreihez eljutó eseménysorozattá nőtte ki magát. Az egykori kisrendezvényből óriásfesztivál lett, amely egészen az év végéig további koncertek tucatjaival kelti életre Bach örökérvényű dallamait. A fesztivál mottója Bach szellemiségét követi: „Templomok a szívben – zene a szív templomaiban.”

Az idei évben, 2024. március 16–31. között több mint 150 településen mintegy 330 rendezvény keretében szólalnak meg Bach örökérvényű muzsikái koncerttermekben, templomokban, iskolákban, kórházakban és szabadtéren egyaránt.

További információ: <https://bachmindenkinek.hu/>

Munkácsy Mihály

► 1844. február 20. – 1900. május 1.

Szöveg: Ónodi Áron, egyetemi hallgató

Idén február 20-án történt száznyolcvan esztendeje – 1844-ben –, hogy a magyar képzőművészet egyik legbri-
liánsabb alakja *Lieb Mihály*ként napvilágot látott Mun-
kácson, családjának harmadik gyermekeként. A művész
többek között a nemzetközileg is elismert, fájdalmasan
élethű és érzelmekkel teli hatalmas vásznairól, ikonikus
szakálláról és névváltoztatásáról is ismeretes.

Annak ellenére, hogy művészként már évek óta Mun-
kácsy Mihályként volt jelen a köztudatban, a festő csak
24. életének betöltése után határozta el, hogy az apja
révén rászármazó Lieb családnév megváltoztatását
igényli. Így történhetett, hogy 1868-ban, a 19509. számú
belügyminiszteri rendelet engedélyével vezetékneve –
szülővárosa, Munkács után – Munkácsira változott.

Szüleinek korai halála után nagybátyjához, *Reök
István* ügyvédhez került Békéscsabára. Az elemi
iskolában nem teljesített jól, így tizenegy éves korában
asztalosinasnak küldték. Elsőként Gyulán tanult raj-
zolni egy *Fischer* nevezetű rajztanártól, később, amikor
elkezdett megmutatkozni alkotói tehetsége, már aka-
démiai szinten tanulta a képzőművészetet. 1865-ben
felvették a Bécsi Képzőművészeti Akadémiára, ahon-
nan azonban eltanácsolták, mert nem fizette a tandíjat.
1866-tól Münchenben tanult *Wagner Sándornál*, de
1868-ban már Düsseldorfban járt.

Első nagyobb sikerei Párizsban vártak rá, ahova az Eöt-
vös-féle ösztöndíjjal jutott ki. 1868-ban megfestette
a sokak által ismert *Ásító inast*, 1869-ben pedig *Síra-
lomház* című festményét.

Munkácsy leghíresebb alkotásai között említendő a há-
rom hatalmas vászonnál álló *Krisztus-trilógia*, vala-
mint a *Honfoglalás*. Az előbbiként említett festményhár-
mast a *Krisztus Pilátus előtt*, az *Ecce Homo* és a *Golgota*
alkotja. A *Krisztus Pilátus előtt* elkészülésének idejét és
a Biblia eseményeit tekintve is az első. A festő 1880 júli-
usában kezdett hozzá a megfestésének – bár eredetileg
pár hónappal hamarabbra tervezte a festmény befejezé-
sét –, a bemutatásra csak 1881 nyarán került sor.

A tematikát tekintve a soron következő festmény
az *Ecce Homo*, bár tény, a trilógiából ez készült el utoljá-
ra. Munkácsy ezen művét már erősen romlott egészségi
állapotban alkotta meg 1882 és 1886 között.

A festményhármas utolsó része – annak ellenére,
hogy ez készült el másodikként – a *Golgota*. A művész
a *Krisztus Pilátus előtt* megfestése után rögtön neki-
látott a keresztre feszített Jézust ábrázoló művének.
Ugyan Munkácsy több változatot és tanulmányt is
készített, a festmény végső formájának megalkotása
csupán két évet vett igénybe. Az olajfestmény elsőként
a *Consummatum est!* címet kapta, de a végleges cím-
adást megelőzően volt *Krisztus a Kálvárián* is.

Hans Temple: Munkácsy Mihály a műtermében a *Krisztus
Pilátus előtt* című festményével (forrás: Wikipedia)

A *Honfoglalás* Munkácsy legnagyobb festménye, mely
mintegy 63 négyzetméteres. A hosszadalmas és igényes
előkészületi munkálatok, valamint a többszöri átdolgo-
zás után 1893 decemberében nyerte el végleges állapo-
tát. Eredeti helye a képviselőházi ülésterem volt, ám
oda soha nem került ki. Megfordult a Nemzeti Múzeum-
ban és a Szépművészeti Múzeumban, majd 1929-ben
az Országházba szállították, ahol ma is megtekinthető.

„Fent köcszerű összevisszaság: a haj; lejjebb két erősen
görbülő »S« betű: a szemeket eltakaró szemöldök vona-
lai; aztán három vízszintesen egymás mellé sorakozó
kör: az orr; alatta jobbra-balra egyenest elnyúló, kuszált
nyírfa seprők: a bajusz; végül ismét kóc, kétfelé borzol-
va: a szakáll. Szavakkal leírva csúfság, piktortémának
gyönyörűség” – fogalmazott nyers őszinteséggel *Rippl-
Rónai József* festő *Emlékezések* című írásában. A tanonc
emléket tesz többek között arról is, hogy Munkácsy
igazán jó emberismerő volt, aki mindig rendíthetetlen
jóindulattal és bőkezűséggel fordult felé. Az ifjú piktör
kérdéseire gyakran kérdésekkel felelt, s ritkán fordul-
hatott elő, ha egyáltalán volt olyan, hogy egy szóváltás-
ban Munkácsy kellemetlen helyzetbe került volna.

Munkácsy 1900. május 1-jén halt meg 56 évesen,
az endenichi szanatóriumban, ahová erősen romlott
idegállapota miatt vitték.

Felhasznált források:

https://www.hung-art.hu/vezetes/munkac_h.html

<https://shorturl.at/eEGUY>

<https://mek.oszk.hu/00300/00355/html/>

<https://shorturl.at/xBEFH>

<https://www.gyorisalon.hu/news/15141/102/>

<https://shorturl.at/tuOY8>

Malonyay Dezső: *Munkácsy Mihály: élete és munkái*,
Singer és Wolfner, Bp., 1898.

Iránytű

Összeállította: Karkó Ádám

International Swiss Talent Forum 2024

2024. február 20. és 24. között, Svájcban, Nottwilben, immár 13. alkalommal rendezték meg a Swiss Talent Forumot, melynek témája a „Tanulás a jövőért” volt. A Svájci Fiatalok a Tudományban Alapítvány által szervezett fórum célja, hogy a 18–23 éves korosztály tehetséges fiataljai megoszthassák egymással és szakemberekkel a gondolataikat, és emellett magas rangú tudományos, üzleti és politikai szakemberektől tanulhassanak. Az idei esemény 70 résztvevője 25 országból érkezett, Magyarországot a Magyar Innovációs Szövetség delegáltjaként Ágoston Barbara, az Országos Tudományos és Innovációs Olimpia kiemelt dicséretben részesült diákja képviselhette. Barbara a nagykanizsai Batthyány Lajos Gimnáziumban érettségizett, jelenleg az Imperial College London diákja.

Barbara nyolctagú csapata – mely már önmagában is sokszínű volt, hiszen Magyarország és Svájc mellett Zimbabwe, Izrael, Románia és Brazília is képviseltette magát –, arra a kérdésre próbált megoldást találni, hogy a rendelkezésre álló források minél hatékonyabb felhasználásával hogyan tudjuk felismerni azokat a munkavállalói készségeket, amelyek a jövőben fontosak lehetnek, és amelyeket érdemes fejleszteni olyan képzésekkel, melyek kiszolgálják a különböző generációk tanulási igényeit egy olyan multinacionális cég esetében, ahol több generáció és sokféle nemzet dolgozik együtt.

Netfit 2023

A Magyar Diáksport Szövetség minden évben felméri a felső tagozaton és a középiskolában tanulók fittségi állapotát. 2023 tavaszán 3.732 iskola 655.596 tanulójának felmérésére került sor.

Az elmúlt nyolc év átlagát vizsgálva megállapítható, hogy az újkoronavírus-járvány megjelenése előtt – a mindennapos testnevelésnek köszönhetően – javult az országos átlagos intézményi fittségi index, majd a járvány hatására a 2020. évben jelentős visszaesés történt. A mérési adatok 2023-ban jelentős javulást mutatnak az előző évi eredményekhez képest, és már csaknem eléri a járvány előtt mért értékeket. (Belügyminisztérium)

A Diákolimpiák történetében tavaly szerepeltek a legsikeresebben a magyar fiatalok

A nemzetközi tudományos diákolimpiák történetében magyar fiatalok a legtöbb érmet tavaly szerezték – mondta Maruzsa Zoltán, a Belügyminisztérium köznevelési államtitkára február 23-án, Budapesten.

Az államtitkár a 2023-as nemzetközi tudományos diákolimpiákon sikeresen szereplő tanulóknak és felkészítő tanáraiknak adott át elismeréseket. A fiatalok tavaly 36 diákolimpiai érmet szereztek, ebből 4 arany-, 14 ezüst- és 17 bronzérem volt, valamint csapatban is szereztek egy bronzérmet. Emellett a nemzetközi tanulmányi versenyekről további 11 érmet hoztak el a kiemelkedő tudású magyar fiatalok.

Hozzátette: a köznevelési államtitkárság kiemelt figyelmet fordít a tehetséggondozásra, a Nemzeti Tehetség Programon keresztül támogatják a tehetséggondozást, a tudományos versenyeken, diákolimpiákon való részvételt, azok megrendezését. Az államtitkár hangsúlyozta, hogy a diákok méltóképpen képviselték iskolájukat, lakóhelyüket és Magyarországot a rangos nemzetközi mezőnyben.

Maruzsa Zoltán szerint kiemelt elismerés illeti a csapatvezetőket, felkészítőket és támogatókat, akiknek köszönhető a tudás iránti igény felkeltése, az egymásra épülő ismeretek rendszerbe foglalása, átadása, az abban való tudományos elmélyülés. Az államtitkár megköszönte nekik a tehetségek felfedezését, érvényesülésük elősegítését.

A díjazott fiatalok a biológiai, csillagászati és asztrofizikai, filozófiai, fizikai, földrajzi, informatikai, kémiai, matematikai és nyelvészeti diákolimpiákon és tudományos versenyeken vettek részt. (MTI)

Pályázatok

Összeállította: **Vágóné Ugró Szilvia**

Határtalanul középiskolai vetélkedő

A Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. ismét elindította a *Határtalanul Középiskolai Vetélkedőt*. A résztvevők feladata több fordulón keresztül kitölteni a tesztek, az összetartozás jegyében virtuális kapcsolatokat létesíteni – és megnyerni az egymillió forint osztálypénzt a nagydöntőben. A többfordulós vetélkedősorozat végén a nagydöntőbe jutott osztályok felkészítő tanárait is 100 ezer forintos ösztöndíjjal jutalmazzák, valamint több mint 1000 egyéb nyereményt is kiosztanak a résztvevők között.

Pályázók köre: A vetélkedő valamennyi fordulójában anyaországi és külföldi középiskolai osztályok versenyezhetnek egymással. A verseny résztvevői azok az anyaországi és külföldi középiskolai osztályok lehetnek, amelyek 2023. december 21. és 2024. március 31. között a *Határtalanul Középiskolai Vetélkedő* 2023/2024 első fordulójában (alapszakasz) regisztrálnak, és a tesztet legalább egy alkalommal kitöltik.

Jelentkezési határidő: 2024. március 31.

További információ: <https://shorturl.at/cosz2>

„Hortobágyi vizek” – alkotópályázat

A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság meghirdeti tavaszi alkotópályázatát. A pályázat kiírói várnak minden olyan síkbeli technikával készült művet, amely bemutatja, milyen szerepet játszik a víz a Hortobágy életében.

Az alkotásokban jelenjen meg a táj-víz-élőlények kapcsolata. A Hortobágy folyótól az időszakos vízállásokig bármely vizes élőhely és annak sokszínű élővilága lehet a téma.

Pályázók köre: Az alkotásokat 5 korosztályban várják: óvodás, általános iskola alsó tagozat, általános iskola felső tagozat, középiskolai korosztály, felnőtt korcsoport.

Formai követelmények: Benyújtható rajz, festmény, kollázs, montázs, hímzés, nemez vagy egyéb kézműves síkbeli alkotás.

Beküldési határidő: 2024. április 9.

További információ: <https://shorturl.at/dryAB>

Jászsági fotópályázat

A Jászok Egyesülete és a Jászapátiak Baráti Egyesülete fotópályázatot hirdet. A pályázat nyitott minden fotós részére életkortól függetlenül, de a 14 éven aluli pályázók választhatják a junior kategóriát.

Témakörök:

- a Jászság természeti értékei;
- a Jászság épített értékei;
- a Jászság kulturális értékei;
- junior kategória: „Az én Jászságom”.

Díjak témakörönként:

- I. díj: 50 000 Ft
- II. díj: 35 000 Ft
- III. díj: 25 000 Ft
- Junior 1–3. díj: vásárlási utalvány 35-30-25 000 Ft értékben.

Beküldési határidő: 2024. április 15.

További információ: <https://shorturl.at/DEOX2>

„Én hívlak élni” – vers- és prózaíró pályázat

A Gyermekjóléti Alapítvány és a 30 éves Országos Mécs László Irodalmi Társaság pályázatot hirdet azzal a céllal, hogy ráirányítsa a figyelmet a magyar irodalomra, a magyar nyelven írt alkotásokra. A pályázat célja továbbá, hogy új irodalmi művek írására ösztönözzön, felkutassa a tehetségeket, és *Dsida Jenő* emléke előtt tisztelegjen.

Pályázók köre: A pályázatra amatőr és rendszeresen publikáló szerzők tollából is várnak műveket, melyek tartalmukban igazodnak *Dsida Jenő* költői szellemiségéhez, mondandójához. Pályázhatnak hazai és határon túl élő alkotók is, magyar nyelven írt művekkel. Alsó életkori határ: 14. életév.

Formai követelmények:

- pályázni versekkel, prózai művekkel lehet;
- a műveket beküldeni csak Word-formátumban lehet;
- egy pályázó maximum 5 alkotással nevezhet;
- a prózák nem lehetnek hosszabbak négy gépelt A4-es oldalnál.

Beküldési határidő: 2024. május 31.

További információ: <https://shorturl.at/jlW05>

Régebbi lapszámainkat, cikkeinket megtalálják a

folyoiratok.oh.gov.hu
weboldalon

OKTATÁSI
HIVATAL

“Egyetlen kincsem, egész életem a magyar szó, a magyar vers, a magyar dal...”

Szeleczky Zita

Felhívás

A magyar költészet gyöngyszemei

elnevezésű szavalóversenyre

A Szeleczky Zita Alapítvány, a művésznő halálának 25. évfordulóján országos szavalóversenyt hirdet általános és középiskolás diákok részére.

Időpont: 2024. április 6., szombat, 13 óra

Helyszín: Bajor Gizi Színészmúzeum

1124 Budapest, Stromfeld Aurél utca 16.

Nevezni lehet bármely szabadon választott, korosztályhoz illő magyar költő lírai versével az alábbi két kategóriában.

I. kategória: 12-15 évesek

II. kategória: 16-19 évesek

A helyezést elért diákok értékes jutalomban részesülnek. A II. kategória győztese ingyenesen részt vehet a Székelyföldi Varga Sándor Verstáborban.

Kérjük a felkészítő tanárokat, hogy a választott vers teljes szövegét és a mellékelt jelentkezési lapokat kitöltve küldjék vissza a következő e-mail címre:

szeleczkyzitaalapitvany@gmail.com

Jelentkezési határidő: 2024. március 31.

Szeretettel várunk mindenkit. Ünnepeljük együtt a magyar költészetet!